

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 58.

Torsdagen den 13 april, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

I enlighet med därom den 10 i denna månad fattat beslut skulle nu företagas val av suppleanter i det särskilda utskott riksdagen beslutit tillsätta.

Därvid avlämnades följande godkända valsedlar, nämligen 75 med partibeteckningen »socialdemokratiska gruppen», 71 med partibeteckningen »lantmanna- och borgarepartiet» samt 49 med partibeteckningen »liberala samlingspartiet».

De med partibeteckningen »socialdemokratiska gruppen» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Hedlund*,
» andra » » *Olsson* i Rödningberg och
» tredje » » *Törnkvist*.

De med partibeteckningen »lantmanna- och borgarepartiet» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Westman*,
» andra » » *Zelahn* och
» tredje » » *Andersson* i Resebo.

De med partibeteckningen »liberala samlingspartiet» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Olsson* i See och
» andra » » *Sigfrid*.

På grund härav blev ordningen mellan namnen å de särskilda gruppernas valsedlar bestämd på sätt ovan angivits.

Vid härefter företagen fördelning av platserna mellan de olika grupperna tillföll dessa nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Hedlund*,
» *Westman*,
» *Olsson* i See,

herr *Olsson* i Rödningberg,
 » *Zelahn*,
 » *Törnkvist*,
 » *Sigfrid* och
 » *Andersson* i Resebo.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda valet.

§ 3.

Herr statsrådet *Stenberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 148, angående gottgörelse till aktuarien i Svea hovrätt *Gustaf Liliequist* och aktuarien i Göta hovrätt *Edouard Klinghammer* för minskade inkomster.

Nämnda proposition bordlades på begäran.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 14 och bevillningsutskottets betänkanden nr 14—17.

§ 5.

Vidare föredrogs bankoutskottets memorial, nr 31, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bankoutskottets utlåtande nr 27, angående tillfälligt tilläggsarvode åt förste deputeraden i riksgäldskontoret.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 6.

Om lag ang.
vissa utfästelser rörande
införsel och
utförsel av
varor m. m.

Till avgörande förelåg nu sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. samt lag om ändrad lydelse av 8 kapitlet 25 § strafflagen.

Efter föredragning av *punkten 1:o*), begärdes ordet av

Herr *Månsson*, som yttrade: Herr talman! Den politik, som denna lags behandling efter min mening betecknar och vilken jag vill kalla för en strutspolitik, vill jag icke vara med om att biträda. Jag och många med mig i landet ha med oro åsett den enligt vår mening — jag hoppas att vår mening är felaktig — osäkra

kurs statsskeppet intagit under den senare tiden. Vi ha med oro iakttagit, hur regeringen fortfarande tolererar den aktivistiska hets, som pågår ohejdat i landet, medan var och en som talar för freden jagas som ett rättslöst skadedjur. Min oro och mångas med mig lade sig icke, när vi sågo denna lag framkomma, och då jag deltog i lagens behandling i utskottet, fann denna oro icke där någon anledning att lägga sig, när efter mitt förmenande regeringen icke på något sätt kunde eller gittade visa behövligheten av så extra ordinära åtgärder, som denna lag innefattar. Jag blev heller icke lugnad, när jag där hade tillfälle att iakttaga regeringens ofantliga ovillighet att samarbeta med riksdagen under så oroliga förhållanden som de nuvarande och ändå skall ju det nu råda borgfred mellan regeringen och folket. Jag har, herr talman, bara med dessa ord velat avsäga mig allt ansvar inför framtiden för vad som kan bli en följd av denna lag.

Om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2:o).

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Härefter föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i avlöningsstaten för socialstyrelsen m. m.; och

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för statsverkets räkning av den vetenskapsakademien tillhöriga fastigheten nr 5 i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm.

Utskottets i dessa utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 8.

Å föredragningslistan fanns vidare uppfört lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyddskoppypmpning dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 127 och 128 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 dels och åtta med anledning av förstnämnda proposition väckta motioner.

Ang. lag om skyddskoppypmpning.

Genom den 1 februari 1916 dagtecknade till lagutskottet hänvisade propositioner, nr 32 och 33, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionerna bilagda, i statsrådet samt, vad sistnämnda proposition beträffade, jämväl i lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionerna fogade förslag till

1:o lag om skyddskoppypmpning; och

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

2:o) lag om ändrad lydelse av 127 och 128 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914.

I samband med propositionen nr 32 hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning därav väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 94 av herr *Almer*,

nr 95 av herrar *Almer* och *Carl Eklundh*, och

nr 96 av herrar *Stärner* och *K. A. Nilson*; samt

inom andra kammaren:

nr 226 av herr *Bengtsson* i Göteborg,

nr 227 av herr *Bäckström*,

nr 228 av herrar *Vennerström* och *Eriksson* i Grängesberg,

nr 229 av herr *Thore*, och

nr 230 av herr *Janson* i Bråten, i vilken sistnämnda motions syfte trettiofem av kammarens ledamöter instämt.

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts proposition nr 32 icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, måtte för sin del antaga vid punkten fogat förslag till lag om skyddskoppympning;

2:o) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 33, måtte antaga vid punkten fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 127 och 128 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914; samt

3:o) att de i ärendet väckta motionerna, därest de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i punkterna 1:o) och 2:o) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtagandet voro fogade reservationer:

av herrar *Stärner* och *Igel*, vilka föreslagit, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 32 och utskottets förslag till lag om skyddskoppympning, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t för en kommande riksdag framlägga nytt förslag till lag om skyddskoppympning med undantagsbestämmelser för dem, vilka på heder och samvete förklarade sig hysa betänkligheter mot vaccination på grund av därmed förenad risk för den vaccinerades hälsa; samt

av herrar *Hult*, *Borg* och *Lindqvist* i Kosta, som anslutit sig till yrkandet om avslag å förevarande proposition samt hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utarbetande och framläggande för riksdagen av nytt förslag till lag om skyddskoppympning med beaktande av vissa i reservationen omnämnda önskemål.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Schotte, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningsättet tillåter jag mig hemställa,

*Ang. lag om skyddskopp-
ympning.*
(Forts.)

att lagförslagen föredragas paragrafvis med ingresser, rubriker och utskottets hemställanden sist;

att vid behandlingen av 1 § i det första lagförslaget överläggningen må omfatta förslagen i deras helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse lagförslagen komma att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som bliva med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas; samt

att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kammarnas beslut.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Punkten 1:o).

Förslaget till lag om skyddskoppympning.

Efter föredragning av 1 § anförde

Herr Borg: Då jag står såsom reservant i denna fråga, skall jag be att få säga några ord, men jag vill redan från början lova att icke bliva mångordig. Såsom herrarna finna, har lagutskottet varit enigt om att avstyrka den samvetsklausul, som föreslagits i den kungl. propositionen. Vi reservanter hava icke funnit den föreslagna bestämmelsen tillfredsställande och därför varit med om att avstyrka densamma, men vi hava i stället för denna samvetsklausul sökt förmå lagutskottet att i lagen inarbeta en annan sådan i nära överensstämmelse med det av herrar Bernhard Eriksson, Vennerström, Thore och Bäckström i olika motioner framlagda förslaget. Då utskottet icke velat tillmötesgå vår rimliga begäran att i lagen inarbeta en lämplig samvetsklausul, som givit möjlighet för de verkligt samvetsömma att undgå den fara, som ympningen kan åstadkomma, och då vi icke våga hoppas, att riksdagen skall antaga en av enskilda motionärer eller av oss reservanter formulerad lagtext angående denna samvetsklausul, ha vi nödgats att gå på avslag av hela lagen. Att en lämpligt formulerad samvetsklausul har sitt berättigande, lär vi väl enligt vår mening icke kunna bestrida. Vi hava icke så få vittnesbörd om att folk dömts till höga böter, ja, rest från sin hembygd och till och med rest från sitt fosterland för att undgå detta tvång, som enligt den gamla lagen pålagts folket här i landet. Följden skulle bliva enahanda i händelse vi gå med på den här föreslagna lagen. Jag vill också säga, att i debatten i fjol medgav till och med herr Branting, att en samvetsklausul har

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

sitt berättigande. Vi hava ytterligare styrkts i denna vår ståndpunkt, då vi se, att till och med läkare icke kunna taga på sitt ansvar en försäkran, att vaccination är ofarlig för hälsa och liv. Samvetsklausulen har således som jag tidigare nämnt en i vid mening stark och saklig grund.

På grund av vad jag här framhållit och på grund av vad vi i utskottet såsom reservanter framhållit, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på hela lagförslaget och bifall till den av oss avgivna reservationen.

Herr *Lindqvist* i Kosta instämde häruti.

Herr vice talmannen, som nu övertog ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr *Igel*, som yttrade: Då jag icke kunnat följa lagutskottet i det beslut, som föreligger, beror det därpå, att jag har velat hava en större frihet för vårt folk att handla i denna sak. Jag anser, att ett sådant tvång, som skulle bliva en följd av att riksdagen antog det förslag, som här föreligger, skulle hava många svårigheter med sig. Jag har icke varit och är icke heller någon avgjord motståndare till vaccinationen. Det visas ju bäst därav, att jag låtit vaccinera mina egna barn. Men jag är motståndare till tvång, och det är jag på den grund, att vaccinationen ingalunda är så ofarlig, som man har velat hålla före, att den är. Jag har en erfarenhet av detta i min egen familj. Av sju barn, som jag låtit vaccinera, hava två fall slagit illa ut, och det är ju en ganska hög procent i en enda familj. Det är dock alldeles klart, att när man har sådana familjeerfarenheter som dessa, blir man betänksam och tycker, att här borde finnas möjlighet för personer, som hava sådana erfarenheter, att kunna få låta bli att vaccinera sina barn, om de hava samvetsnöd med avseende på den saken.

Det har icke heller förnekats ens av dem, som allra ivrigast yrka på vaccinationstvång, att det verkligen finnes faror; det har ingen kunnat förneka, och dessa faror har man nu velat göra mindre, säger man, därigenom att man skulle taga bort vissa otillfredsställande bestämmelser. Det är icke bra, som det är, det erkänner man, och därför säger man, att man vill göra det bättre, men även när man gjort det så mycket bättre som det förslag, lagutskottet tillstyrkt, kan man ändå icke säga, att icke alls någon fara finnes, utan det återstår fortfarande faror vid vaccinationen.

Vidare är det på det sättet, att man nu har mycket bättre sanitära förhållanden än förut. På den tid, då de sanitära förhållandena voro så dåliga, som de verkligen voro i vår ungdom och ändå längre tillbaka, på den tiden torde vaccinationen hava haft ett ganska stort fog för sig. Jag läste för en tid sedan en uppsats, uti vilken man till och med uttalade den förhoppningen, att den tid skulle komma, då man även här i landet skulle kunna helt och hållet undvara vaccinationen, ty det hade blivit sådana goda

sanitära förhållanden här i vårt land och i våra grannländer, att det egentligen icke skulle vara någon väsentlig fara för smittkopps-epidemier. Ja, det är också min tanke, att i den mån som de sanitära förhållandena i stad och på land förbättras, i den mån blir denna sjukdom mycket mera sällsynt och kanske till och med upphör. När jag tänker på de sanitära förhållandena här i vårt land och tänker på de förhållanden som äro rådande i England, kan jag icke förneka, att våra sanitära förhållanden i stort sett äro lika goda som i England, men icke förty har man i England kunnat gå med på en ganska rymlig samvetsklausul. Man tillåter det engelska folket att hava en ganska stor frihet i denna fråga, och denna frihet, som man beviljat det engelska folket, har icke visat sig medföra någon synnerligt stor fara, utan folket har, även sedan det fick denna frihet, rett sig lika bra som förut. När man nu har ett sådant exempel för ögonen, är det svårt att se, varför man så energiskt skall sätta sig emot en rimlig samvetsklausul, som man här i landet har gjort både hos Kungl. Maj:t och i lagutskottet ännu mera. Kungl. Maj:t har givit oss en samvetsklausul, som var värd mest ingenting, och det lilla, som var i den, har sedan utskottet strukit bort helt och hållet, så att det icke finnes något kvar.

När jag ser på vad riksdagen i sin skrivelse begärt av Kungl. Maj:t och ser vad Kungl. Maj:t två gånger givit riksdagen och vad lagutskottet slutligen kommit och bjudit riksdagen, är det svårt att tänka sig, att riksdagen, såsom den är sammansatt, och andra kammaren i synnerhet skulle kunna foga sig i detta. Jag anser därför, att det är riktigast och bäst att yrka avslag på det hela.

Nu har man kommit till det resultatet, att man skall överlämna ympningen åt verkliga fackmän, åt läkare eller medicine kandidater, som genomgått en kurs i ympning, och så skall man använda endast animal vaccin för att göra det ännu säkrare. Därmed har man ju kunnat komma i ett tämligen gott läge för vanliga förhållanden, då det icke är någon epidemi, men om en stor och vitt utbredd epidemi verkligen skulle utbryta, har man nog icke att tillgå tillräckligt med ympningsämnen och tillräckligt med sådana kvalificerade personer, utan då torde man bliva tvungen att i ganska vidsträckt omfattning slå in på det gamla systemet, som man förut haft och som man ändå i själva verket utdömt. Vad man således redan utdömt, skulle man vid vissa tillfällen vara tvungen att till stor del gå tillbaka till, och då är det icke alls säkert, att icke svårigheterna bliva lika stora, som de varit förut.

När det så gäller den finansiella fråga, som är förknippad med detta förslag, är det så, att man i närvarande stund i denna del har mycken liten klarhet. Man hoppas, att kostnaderna skola stanna vid omkring 150,000 kronor. Det vet man icke, det är i själva verket så ovisst, att utskottet självt och även andra, som haft saken om hand, icke hava kunnat säga, att man här har en exakt beräkning att lita till, utan det ligger så att säga i vida fältet. Jag tror därför, att det skulle vara olyckligt, om vi nu denna gång toge lagutskottets eller Kungl. Maj:ts förslag, vilket som helst, och

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)*

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

därför att jag har den övertygelsen, att vi behöva en friare författning i denna sak, är det, som jag ber att få yrka avslag på det föreliggande utskottsbetänkandet med uttalande av den önskan, att Kungl. Maj:t inom närmaste framtiden måtte komma till riksdagen med ett mera antagligt förslag, än det vi nu fått och som här föreligger till behandling i dag.

Vidare anförde

Herr Hellberg i Lycksele: Herr talman, mina herrar! Jag har deklarerat min ståndpunkt i denna fråga redan förra året, men jag kanske även i år får säga några ord, ehuru den är så utdebatterad, att det icke torde vara mycket mer att säga. En del av kammarens ledamöter anse dock kanske, att så att säga anständigheten fordrar, att jag yttrar något i saken i min egenskap av tjänsteläkare. Jag får då, i likhet med vad förstakammarmajoritetens ledare här för någon tid sedan i sammanbindningsbanan sade åt deltagarna i nykterhetsdemonstrationen, säga, att ingenting har inträffat, som kommit mig att intaga en förändrad ståndpunkt i den föreliggande frågan.

Knappast någon förnekar numera, åtminstone icke i själ och hjärta, ympningens nytta. I alla händelse äro de, som så skulle göra, högst få, och på sin höjd säger man, att den är farlig. Men alla fastslå nyttan av vaccinationen, och det pågående kriget är ett exempel på denna nytta. Kopporna äro praktiskt taget borta, och ingen epidemi finnes. I Tyskland, som är väl vaccinerat, förekommo bland den civila befolkningen förra året endast 150 fall. I Österrike, som är dåligt vaccinerat, förekommo däremot 25,000 fall under samma år, vartill även bidrog den nära kontakten med gränslandet Ryssland, enär Ryssland är dåligt vaccinerat. I Österrike ha i år, enligt senaste uppgifter inträffat 1,500 fall i veckan, då däremot i Tyskland endast uppträda stänkfall. Generellt kan man säga, att där ympningen är väl genomförd, äro fallen fåtaliga, och särskilt är den väl ympade militären härvidlag bättre och gynnsammare ställd. Doktor Kling här i Stockholm, som är bakteriolog, hade vid ett av honom företaget besök i Frankrike icke funnit några koppor uppträda där. I England är all militär ympad. Finnarna äro tämligen väl ympade och följderna därav har blivit, att där i fjol inträffat endast 185 fall och icke utbrutit någon epidemi. Som vi veta har smittkoppympning under kriget energiskt utförts inom de franska, engelska, tyska och österrikiska arméerna och måhända även inom den ryska. Följden av denna energiska ympning har också blivit, att koppor inom arméerna under kriget varit praktiskt taget borta. Såvitt känt är, har åtminstone ingen epidemi uppträtt inom de kämpande arméerna utan sjukdomen har begränsats till enstaka fall.

Motståndarna mot koppympningen säga, att man bör vänta och icke ympa, förr än något sjukdomsfall inträffat. Om jag nu tager ett exempel från Boden, där nyss smittkoppor ha uppträtt, hur gestaltar sig då saken? Jo, en person blir koppsmittad och går omkring, utan att känna sig vidare sjuk, och sprider så smitta under den 14 dagar varande inkubationstiden, d. v. s. under den tid

sjukdomen ligger i kroppen, innan den bryter ut. Efter dessa fjorton dagar uppträda åter nya fall, i det att andra personer blivit smittade av den förste. Sedan sprida dessa smitta i fjorton dagar o. s. v. Ja, *då* skall man ympa, säger man. Det är så dags då. Jag kan visserligen för min del icke förneka, att man på det sättet kan förhindra *större* epidemier, men man riskerar en del mindre epidemier och epidemier av svår art, då det gäller alldeles oskyddade och i synnerhet barn. Därtill kommer, att vårt epidemisjukhusväsen som bekant på landsbygden är mycket illa ordnat ännu. Varför skall man då finna sig i risken av mindre epidemier? Jag skulle vilja vädja till de här närvarande lärarna i kammaren att tänka på det elände som uppstår, om en epidemi i någon svårare form skulle uppträda inom en klass i en skola.

Vidare vill jag framhålla en annan sak, nämligen att vaccinen icke kan beredas ögonblickligen på en enda dag. Det går åt åtskilliga veckor för det, och i så fall måste medicinalstyrelsen ligga inne med stora förråd av vaccin. Men som vaccin icke står sig under obegränsad tid, så måste den kasseras, kastas bort, och ny vaccin i stället beredas. Ett, två, tre behövas vid en epidemi orimliga massor vaccin. Man kan näppeligen under sådana förhållanden hålla intresset uppe hos dem som skola styra om denna sak och hava ansvaret för den. Om man ställer krav på de medicinska myndigheterna, skall man också giva dem befogenheter, så att de kunna uppfylla dessa krav. Huru skulle det vara, om man skaffade sig officerare först i början av ett krig?

Nu är det flera som säga — och så sades mig även alldeles nyss, vid detta plenums början — att de nu föreslagna bestämmelserna i Sverige äro för stränga, strängare än i andra länder. Hur är det då i andra länder? Det har uppgivits för mig — jag har icke sett det själv — att här i en aftontidning i går stått en uppgift om, hur vaccineringsen handhaves i olika länder. För egen del är jag nu i tillfälle att yttra mig endast om förhållandena i Danmark. Där skola barnen vaccineras senast på det sjunde året. Vidare vaccineras man där vid inträdet i armén och vid utbrottet av epidemier. Det är således ungefär samma förhållanden, som äro rådande hos oss. Vi hava i den nya lagen tillagt, att sjukvårdspersonal och tullpersonal skola vaccineras. Vad Tyskland och Frankrike beträffar, så veta herrarna antagligen — om icke av annat, så åtminstone av den nämnda tidningsnotisen från i går — hur det är därstädes ställt med vaccineringen. Jag vill tillägga, att i Belgien — jag vet icke om detta stod i tidningen — äger vaccinering rum vid det första, sjunde, fjortonde och tjuguförsta året. Det sämst vaccinerade landet är Serbien; och vilken nation tro herrarna kommer näst efter den serbiska i detta avseende? Jo, det är den svenska. Sverige är verkligen det land som är sämst vaccinerat näst Serbien. Det är just icke något vidare vackert betyg. Kan man då verkligen med sådana exempel, som herr Janson i Bråten kommit med i sin motion, påstå, att svenska folket ställs i utsikt att få underkasta sig större tvång än de flesta andra folk i världen? Näppeligen.

Ang. lag om skyddsskoppympning.
(Forts.)

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Vad jag senast nämnt gällde tiden *före* kriget. Vad som hittills inträffat *under* kriget, synes mig vara det mest kraftiga bevis för ympningens värde vid arbetet på koppornas bekämpande. Även de som förut tvivlade, borde därigenom få sina tvivel skingrade. För övrigt är det icke under själva kriget någon större smittkoppsfara föreligger, utan först efter kriget, då soldaterna komma hem och samfärdseln börjar komma igång igen. Då tillkommer även en annan fara, nämligen att kopporna kunna införas genom lump och andra varor.

Vad är det som gjort så många till ympningsfiender? Jo, det är uppfattningen att en genomförd folkvaccination innebär fara för hälsa och liv. Men man glömmer därvid bort, att våra dagars vaccination icke får dömas efter forna dagars vaccinering. Tekniken har gått oerhört framåt liksom läkekonsten. Glycerinlösningen fanns icke, och i den förekommer icke tuberkulos eller syfilisbaciller. Bakteriologien kände man då icke ens till namnet. Ympningen verkställdes av barnmorskor och klockare, som då icke hade någon aning om aseptiken och som mångenstädes ännu icke i dag hava det. Där, just där är orsaken till de sjukdomsfall, som ympfienderna stödjade sig på och som är den bärande grunden för deras agitation. Denna bortfaller nu helt och hållet genom förslaget att ympningen skall utföras endast av legitimerade läkare, med undantag i vissa fall för medicine kandidater. Därtill kommer också, att undantag kunna beviljas för de barn, som till följd av sjukdomar anses icke böra vaccineras.

Någon har sagt, att det är ett tecken på god kultur att välja det säkra framför det osäkra. Ja, är det så, då är det också en kulturell fordran på svenska folkets representanter att godtaga det förslag i denna fråga, som här blivit framlagt.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till § 1.

Sedan herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! I följd, när denna lag behandlades, hade jag den uppfattningen, att den icke borde antagas utan beviljande av vissa lättnader för dem, som ansågo vaccinationen skadlig för sina barn, och jag har fortfarande samma uppfattning. Tillsammans med en annan kamrat har jag därför väckt en motion om sådana lättnader i denna lag. Utskottet har emellertid icke funnit skäl att förorda bifall till motionen.

Den ståndpunkt, som vi motionärer ha, är den, att, såvitt man kan anta, är läkarvetenskapens uppfattning riktig, att vaccinationen har en skyddande förmåga gentemot smittkoppor. Det är en sak, som vi icke vilja bestrida. Man får nog bestämt anta, att läkarvetenskapen i det fallet har en riktig uppfattning. Men därunder synes oss ingalunda följa, att i ett land sådant som vårt, med de hygieniska förhållanden, som här i allmänhet äro rådande, och med de ytterst få smittkopps epidemier, som här uppträtt, det skulle

behövas, att man *tvingar* människor till att låta vaccinera sina små barn. Det förefaller oss icke vara bevisat vara absolut nödvändigt att tillgripa så starka medel. Vi anse, att tvångsvaccinering bör tillgripas endast vid hotande smittkopps-epidemi eller då sådan epidemi har utbrutit.

Ang. lag om skyddskoppsympning.
(Forts.)

Den ståndpunkt, som vi förfakta, har ju av medicinalstyrelsen och utav en del av dem, som äro vaccinationens anhängare, fått ett visst erkännande. En del åter av dem, som äro vaccinationens anhängare, äro ju lika fanatiska i sin kamp *för* vaccinationen som en del av dem, som äro vaccinationens motståndare, äro fanatiska i sin kamp *emot* den. Nu har i alla fall medicinalstyrelsen och andra som äro vaccinationens anhängare medgivit att man borde kunna medge någon lättnad för de s. k. samvetsömma.

Den lättnad, som Kungl. Maj:t föreslagit, förefaller oss emellertid vara så gott som rent meningslös. Det är en eftergift i form men icke i sak. Vi kunna näppeligen tänka oss annat än mycket få enstaka fall, där vederbörande kan komma med en sådan motivering för befrielse, att medicinalstyrelsen eller Kungl. Maj:t kommer att bifalla framställningen. Det är således icke någon eftergift, som har någon verkligt praktisk betydelse, och därför kunna vi för vår del icke finna, att det krav vi gjort oss till talesmän för har blivit fyllt.

Gentemot vårt yrkande har anförts, att denna samvetsklausul skulle bli alltför vid. Det skulle bli en liknöjdhetens klausul, så att även de, som icke ha en ärlig övertygelse i frågan men som ändå av ett eller annat skäl tycka, att det kan vara bra att slippa vaccinera barnen, också låta bli att göra det. Jag tror inte, att de farhågorna äro berättigade utan i väsentlig mån överdrivna. Emellertid ha vi gjort en förändring av vårt yrkande sedan i fjol. Vi ha nämligen lagt till det kravet, utom att vederbörande först skulle uppsöka kronofogde eller länsman, att han även skall personligen besöka distriktets tjänsteläkare, och då har ju denne möjlighet att delge vederbörande all den upplysning han kan lämna, söka bibringa barnets målsman en bättre uppfattning. Vi anse, att det besvär, som vederbörande sålunda skall underkasta sig, blir så betydande i synnerhet på somliga orter, att man kan vara säker om, att vederbörande icke underkastar sig det, med mindre en verklig övertygelse föreligger. Och vill man ha vidare säkerhetsbestämmelser, kan man ju tänka ut ytterligare några åtgärder i denna riktning.

Jag kan inte förstå, att det skall vara så omöjligt, som Kungl. Maj:t och medicinalstyrelsen anse, att finna en något så när tillfredsställande samvetsklausul. Mig förefaller det, som om det icke varit av intresse för saken utan att det har varit till följd av ett »härtill är jag nödd och tvungen», som man kastat fram detta lilla ben för dem, som ha detta intresse, att gnaga på, och att man gjort det i tron, att man därigenom skulle kunna drilla lagen igenom. Hur det nu än är med medicinalstyrelsens uppfattning, har jag inte av det, som hänt sedan i fjol, blivit på något sätt övertygad om att vår uppfattning varit oriktig. Ingenting har nämligen inträffat

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

sedan dess. Det sades i kammaren i fjol, att det skulle komma att inträffa fall av smittkoppor i vårt land till följd av kriget. Men detta har icke inträffat, och det få vi vara tacksamma för. Vi veta naturligtvis icke, hur det kommer att bli i en framtid, men vi få, som sagt, vara tacksamma för, att de profetior, som då uttalades, icke slagit in.

Nu kan man från läkarehåll säga — och det har sagts här i kammaren — att dessa farhågor för vaccinationen, sådan denna numera verkställs, äro oberättigade, att vaccinationen icke medför någon fara. Ja, därom skall jag icke tvista med de lärde. Det kan jag icke avgöra. Men det må vara hur det vill med den saken. Det är ett faktum, att det finnes en hel del synnerligen aktningvärdade män och kvinnor i vårt land, de bästa medborgare, ärliga i sin övertygelse och präktiga i alla avseenden, som ha den bestämda övertygelsen, att det är skadligt för deras små barn att vaccineras. De ta hellre fängelse och betala höga böter, än de gå till läkare för att få barnen vaccinerade. Det skall efter mitt sätt att se föreligga ett oerhört starkt samhällsintresse, för att man skall tvinga dessa människor därtill. Och detta samhällsintresse finnes inte. Möjligen kan ett sådant uppkomma vid hotande epidemi, men det förefinnes icke under normala förhållanden. I ett samhälle, där man vidtagit en hel del åtgärder för att förebygga epidemier och där sundhetsförhållandena äro relativt väl ordnade, förefaller det mig, att man icke skulle behöva tillgripa en så oerhörd åtgärd, som att tvinga människor, som ändå, säga vad man vill, äro lika goda och värdiga medborgare som de mest ivriga vaccinationsvänner.

Jag har härmed försökt att motivera vår ståndpunkt. Jag har ansett, att jag inte kan yrka bifall till vår motion, därför att det inte torde leda till något resultat. Därför återstår för mig ingenting annat än att yrka avslag på det föreliggande förslaget. Och jag gör det under den bestämda förhoppningen, att Kungl. Maj:t och medicinalstyrelsen skola till en annan gång finna någon utväg att komma fram med en vidare samvetsklausul än den, som här blivit förelagd. Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka avslag på föreliggande lagförslaget och bifall till den av herr Hult m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Ström, Olofsson* i Digernäs, *Bäckström, Olofsson* i Ävik, *Lindhagen, Söderberg* i Stockholm, *Widlund, Andersson* i Altofta, *Lundberg, Winberg, Carlson* i Herrljunga och *Ericsson* i Arboga.

Herr *Persson* i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Då denna fråga föregående år behandlades, förekom i denna kammare en synnerligen grundlig debatt, vari de olika meningarna starkt bröto sig mot varandra, men av vilken debatt det dock rätt klart framgick, att de sakliga skäl, som kunde framdragas, huvudsakligen lägo för vaccineringsen, och det framgick, att denna var en nödvändig skyddsåtgärd emot smittkoppeepidemier. Den högröstade agitation, som har

pågått en tid emot vaccineringsen, har väl vid detta lag blivit, här inom kammaren åtminstone, så pass grundligt genomskådad, att den inte längre kan vara ägnad att påverka någons uppfattning. Och det har ju också alltmer börjat göra sig gällande den mening, att vaccineringsen är en åtgärd, som man inte rimligtvis från lagstiftarens sida kan motsätta sig. Men man vill ha vissa undantag och skapa vissa möjligheter att undandraga sig vaccinationsplikten. Och det var ju därför som frågan föll och lagförslaget förkastades förra året, dock med den obetydliga majoriteten av 104 röster mot 101. Det var sålunda blott tre rösternas majoritet.

Kungl. Maj:t har nu tagit hänsyn till den debatt, som då fördes här i kammaren, och har i år förelagt ett förslag, som i allt väsentligt är fullständigt lika med det lagförslag, som särskilda utskottet förra året förelade riksdagen, dock med den ändring, att till den 5 § tillförts ett nytt stycke, ett nytt moment, vari en s. k. samvetsklausul har blivit upplinjerad och förelagd riksdagen. Från minoritetens i fjol sida har det motionerats emot det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Man har inte varit nöjd med denna samvetsklausul, man har sagt, att den är alltför snäv, att den icke kan användas av folk i allmänhet och att den sålunda inte tjänar någonting till. Den samvetsklausul, som Kungl. Maj:t föreslagit, hävdar ju dock, att den, som anför någon personlig erfarenhet om något fall av ohälsa till följd av vaccinering, har möjlighet att genom framhållande av sina skäl inför kungl. medicinalstyrelsen bli befriad från plikten att låta vaccinera sina barn.

Herr Bernhard Eriksson, som nyss hade ordet, har emellertid ansett detta icke vara någonting att reflektera på och har därför framlagt sitt förslag från i fjol, vilket förslag han ansett skulle kunna av riksdagen antagas. När nu frågan kommit inför lagutskottet, har man givetvis måst se till, i vilken mån det fanns möjlighet att tillmötesgå motståndarna emot lagen förra året och göra en samvetsklausul, som till sitt innehåll vore sådan, att den fyllde sitt ändamål. Vi ha därvid kommit till den uppfattningen, att den av Kungl. Maj:t föreslagna icke kunde i allo anses tillfredsställande. Utskottets majoritet har för sin del ansett, att det icke vore alldeles riktigt, om man skulle slå in på den principen att vid befrielse från vaccinationsplikt befria blott dem, som på grund av personlig erfarenhet ha motvilja mot vaccinationen. De, som på grund av studier av exempelvis vetenskapliga tidskrifter eller på annat sätt kommit till en liknande motvilja, vore nämligen i stort sett lika berättigade som de, vilka hade personlig erfarenhet, att bli befriade. Slår man emellertid in på den principen att gå så långt ifråga om befrielse härutinnan som herrar Bernhard Eriksson och Wennerström föreslagit i sin motion, har man helt visst lämnat hela fältet öppet för massor av medborgare, som icke alls egentligen känna till saken, men som blivit behärskade av tillfälligt uppjagade känslöstämningar att göra sig fria och icke följa lagens bestämmelser om vaccinationen utan underlåta det helt genom vidtagande av vissa åtgärder. De besvärigheter, som dessa åtgärder skulle förorsaka dem, som icke vilja vara med om vacci-

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)*

Ang. lag om
skyddskopp-
ympling.
(Forts.)

nationen, äro enligt den motion, som framlagts, icke av det slag att i avsevärd mån avskräcka någon, vadan — om man skulle gå på den motionen — lagens karaktär av en tvångsskyddslag vore illusorisk, vore upphävd. Utskottet säger också därom, att orsaken till att man har svårt att få fram en lagbestämmelse i det avseende, som är tillfredsställande, beror dock väsentligen på icke av ett mindre lyckligt genomförande av det fullföljda uppslaget utan av en grundbrist som vidlåder uppslaget om en samvetsklausul. »Finner man», säger utskottet vidare, »upprätthållandet av tvångsprincipen vara ur allmän hälsovårdssynpunkt nödvändigt, men det oaktat tror sig böra låta en subjektiv uppfattning om vaccinationens skadlighet hos den för ympningsplikstens fullgörande ansvarige grunda rätt till befrielse, så drives man antingen till en lösning, enligt vilken villkoren för befrielse i sakligt och formellt avseende ställas så stränga, att medgivandet ter sig såsom dels orättvist, dels skäligen värdelöst, eller ock till en lösning, som allvarligen sätter själva syftet med lagstadgat ympningstvång i fara att förfelas».

Jag ber att få försäkra herrarna, att då lagutskottets majoritet gjorde det uttalande, skedde det efter att grundligt hava tänkt på vilka möjligheter det verkligen kunde finnas att tillmötesgå motionärernas framställning i ett och annat avseende. Det låter sig helt visst icke på ett tillfredsställande sätt göra. Vilja vi ha en vaccinationslag, som ur hälsovårdssynpunkt är tillfredsställande, kunna vi helt visst icke tänka på att någonsin få den, om därvid samtidigt skall införas ett förslag om befrielse på det sätt, motionärerna föreslagit och tänkt sig.

För utskottet har då framstått frågan om vilka andra utvägar kunna finnas för att komma fram till det resultat, man önskar. Utskottet har därvid stannat vid att söka förbättra lagstiftningen på sådant sätt, att största möjliga garantier vinnas mot ohälsa genom vaccinering. Man har velat göra hela vaccinationsförfarandet sådant, att inga rimliga skäl mot detsamma skola anföras; och i det stycket har utskottet föreslagit, att vaccinering hädanefter skall förrättas endast av läkare. Vid dessa vaccineringar — det gäller här barnvaccinering — har den, som vaccinerar, att undersöka, huruvida det barn, som det är fråga om att vaccinera, lider av sjukdom eller av sådan allmän svaghet att vaccinationen skulle skada. Befinnes den, som är pliktig att vaccineras, lida av sjukdom eller svaghet, uppskjutes helt enkelt vaccinationen — enligt en bestämmelse i lagförslaget — till den tid, då det är lämpligt att företaga den. Men då icke några sådana hinder föreligga, företages vaccineringen av läkaren, och det ympämne, som därvid obligatoriskt skall användas, är s. k. animalisk lymfa. Den humaniserade lymfan är det förbjudet att använda. Det torde, när förfarandet vid vaccinering sker på sådant sätt, helt visst icke komma att göras några berättigade anmärkningar däremot, utan vaccineringen kommer att försiggå under fullständigt hälso-ofarliga förhållanden, vadan de faror, som till äventyrs nu finnas, icke längre behöva anses vara rådande.

Jag skall icke vidare gå in på frågan om vaccinationstvång eller

icke-vaccinationstvång, ty den frågan blev utredd under förra årets debatt. Jag vill blott säga, att det arbete, som utskottet här framlagt i det nya lagförslaget, torde resultera i att vaccinationen kommer att förrättas på största möjliga betryggande sätt, och man har nog svårt att i framtiden nå något bättre i detta avseende. Om lagförslaget nu icke antages, blir ju resultatet att den gamla lagen användes. Den gäller fortfarande och dess bestämmelser tillämpas. I vad det gäller vaccinationens utförande har den stora brister, i det att dels humaniserad lymfa får användas och dels vaccinationen utföras av personer och krafter som icke äro för uppdraget kvalificerade, och dels vaccinationen skall företagas på barn vid en väsentligt tidigare ålder än vad som i denna lag föreslagits. Och man kan även utgå ifrån att den möjlighet, som hittills stått till buds att undgå vaccinering, kommer icke att i sådan grad efter detta bli tillfinnandes, ty även med de nuvarande bestämmelserna är tvångsvaccineringen genomförd, och myndigheterna kunna, därest de äro nitiska med nuvarande bestämmelser, taga barnen med tvång och på det sättet genomföra vaccinationen. Och dessa bestämmelser komma helt visst att i strängare mån än hittills tillämpas, allt därför att man anser vaccinationen vara en nödvändig skyddsåtgärd mot smittkopporna. Det vore därför enligt min mening klokt att nu taga det förslag, som föreligger. Man har enligt min uppfattning icke att vänta, att ett förslag med en samvetsklausul, såsom mängen vill ha den och som gör möjligt för många att komma undan, skall av riksdagen komma att antagas. Man uppskjuter genom ett avslag de fördelar, som förslaget medför, och det kan givetvis icke vara till nytta för vårt land och folk.

Med anledning härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till det av lagutskottet framlagda förslaget, och jag ber att få försäkra, att utskottet noggrant sökt pröva de möjligheter, som skulle föreligga för att gå motionen till mötes, men prövningen har lett till det resultatet, att några sådana möjligheter icke funnits; därför har man icke kunnat komma till något annat resultat än det, som här föreligger.

Herrar *Tengdahl* och *Sjögren* instämde häruti.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet von Sydow: Då andra kammaren vid fjolårets riksdag med synnerligen knapp majoritet avslog Kungl. Maj:ts förslag till lag om skyddskoppymning, var, såsom här tidigare erinrats, den huvudsakliga anledningen därtill den, att man önskade att i lagen få införd en s. k. samvetsklausul. Ehuru jag fann denna fordran *principiellt* ohållbar, ansåg jag mig dock böra göra ett försök att skapa möjlighet till dispens i särskilt ömmande fall, då vederbörandes betänkligheter mot vaccinationen kunde anses åtminstone ha ett sken av att vara objektivt grundade. Kammaren känner väl innehållet i denna klausul, och jag skall därför icke vidare gå in därpå. Emellertid synes man icke från något håll vara nöjd med denna klausul. Majoriteten från i fjol finner den

Ang. lag om
skyddskopp-
ymning.
(Forts.)

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

vara alldeles för trång. För min del kan jag — med erfarenheterna från England av dess samvetsklausul och med tanke på den agitation, som bedrivs i vårt land — icke gå nämnvärt längre än som skett. Utskottsmajoriteten har icke heller velat vara med om min samvetsklausul. Över huvud taget har majoriteten icke ansett sig kunna tillstyrka någon som helst samvetsklausul. Utskottsmajoriteten har gått en annan väg. Den har i förslaget infört åtskilliga förändringar i syfte att till det minsta möjliga — till ett minimum — minska den eventuella hälsofara, som skulle kunna anses föreligga vid vaccinationen. Detta har huvudsakligen skett genom att uppställa krav på läkarekompetens för rätten att utföra vaccinering och genom föreskrift om att animal lymfa så gott som undantagslöst skall användas. Med dessa förändringar, som givetvis äro att anse såsom hygieniska förbättringar, torde man kunna säga, att den påstådda faran vid vaccinationen är utesluten. Utskottet har därjämte lagt kostnaderna för vaccinationens genomförande, även vad angår städer och köpingar, på staten. Därest nu riksdagen vill åtaga sig det ökade anslag, som blir en följd av ett bifall till utskottets förslag, är jag för min del i sakens nuvarande läge, beredd att tillstyrka samma förslag. Och jag kan tillägga, att jag gör det utan några samvetsbetänkligheter.

Skälen för och emot vaccinationen ha så utförligt diskuterats — särskilt ha den siste ärade talaren och herr Hellberg hållit mycket utredande anföranden — att det därför icke torde vara nödigt eller ens lämpligt att jag i det stycket nu här ytterligare uttalar mig. Röster från det rent vaccinationsfientliga lägret låta icke heller höra sig inom detta rum. Man erkänner åtminstone med läpparna, att vaccinationen är ett effektivt skyddsmedel mot smittkoppor. Erfarenheterna tala också alltjämt sitt tydliga men hårda språk. Herr Hellberg anförde siffror från kriget. De ha också utförligt anförts i utskottets utlåtande. Jag har ytterligare några kompletterande siffror, men jag skall icke trötta kammaren därmed. Jag vill endast erinra om att i Frankrike och Tyskland, där skyddskoppsympningen med kraft genomförts i nuvarande tid, förekomma praktiskt taget knappast några fall av smittkoppor under kriget, medan i Österrike, där skyddskoppsympningen icke ännu genomförts för den civila befolkningen, på senare tiden förekommit 1,500 fall i veckan. Är icke detta vittnesbörd nog?

En ärad talare påpekade, att det bör vara tillräckligt, om vi ympta vid uppståande epidemier. Herr Hellberg har utförligt belyst denna del av frågan, och jag skall nu inskränka mig till att säga, att om man skulle införa vaccination först vid en hotande epidemi, skulle detta vara ungefär detsamma, som om man skaffade sig eldsläckningsmateriel, när eldsvådan brutit ut; innan materielen hunnit skaffas, vore då helt säkert många små stugor brunna, många liv tillspillogivna.

Motståndet i denna kammare gentemot vaccinationen ställer sig emellertid egentligen på en annan ståndpunkt. Man synes icke vilja erkänna statens rätt att ingripa i detta fall. Det anses, såsom det heter

här i en motion, som ett »våld», som »trakasserier av oförvitliga svenska medborgare», och man vill hävda hela svenska folkets »fulla frihet att handla efter tro och övertygelse i denna angelägenhet».

För min del är jag ingalunda någon entusiast för onödigt reglementerande, men där samhällets intresse talar sitt tydliga språk, där *måste* individen underordna sig. Jag kan nämna, att en genial vetenskapsman, tillika liberal politiker, Rudolph Virchow, en gång angående denna fråga yttrat: »Visserligen är det föräldrarnas skyldighet att sörja för sina barns framtida väl och hälsa, men därför får man ej tillerkänna dem rätt att utsätta sina barn för smittsamma sjukdomar.»

Jag har för min del mycket svårt att tillägna mig den uppfattningen, att rätten att förvärva smittkoppor skulle vara en mera omistlig mänsklig rättighet än exempelvis rättigheten att bliva alkoholist. Samhället har, såvitt jag kan finna, både rätt och skyldighet att ingripa i båda dessa avseenden, även med profylaktiska skyddsmedel. Jag tror, att man med rätta skulle kunna rikta en förebråelse mot staten, därest den tilläte en väsentlig del av våra föräldrar att antingen av likgiltighet, bekvämlighet eller okunnighet lämna sina barn ovaccinerade, och följderna därav bleve, att andras barn i stor utsträckning kunna ådraga sig denna fruktansvärda sjukdom.

Vad smittkoporna beträffar, har man också, såsom här blivit erinrat, i det alldeles övervägande antalet främmande länder infört tvångsvaccinering. Jag skall icke trötta kammaren med någon uppräkningslista i detta fall; jag vill endast erinra om, att i Frankrike, vilket land, såsom herrarna väl erkänna, åtminstone i avseende å styrelsesätt är *ännu* mera demokratiskt än Sverige och där frihetsbegreppet är ännu mera utvecklat än i vårt land, har man år 1902 genomfört en tvångsvaccineringslag, som för varje medborgare föreskriver ympning tre gånger, nämligen, såvitt jag kan erinra mig, under första, elvte och tjuguförsta levnadsåret. Jag vill även peka på Turkiet, där man år 1915 antagit en lag, som likaledes inför tvångsvaccinering tre gånger, nämligen vid ett halvt, vid sju och vid nitton års ålder. Skulle nu Sverige i en hygienisk fråga av vital betydelse ställa sig långt efter Turkiet? Jag undrar, om icke en sådan situation är ägnad att framkalla vissa betänkligheter.

Vad innebär för övrigt det nu föreliggande förslaget, jämfört med gällande lagstiftning på detta område? I fråga om barnvaccinering innebär den nya lagstiftningen uteslutande lätnader och förbättringar. Man har framflyttat ympningsåldern från två till sex år, vid vilken senare ålder barnet är starkare och har större motståndskraft mot den reaktion, som eventuellt kan inträffa mot ympningen. Man har vidare föreskrivit användandet av animal lymfa såsom ett oeftergivligt villkor och därjämte föreskrivit läkarkompetens för rätt att utföra skyddskoppympning. Det är uteslutande förbättringar, som ligga i allt detta. Det är endast i avseende å revaccineringen, som några skärpta bestämmelser införts; men om detta reagerar man egentligen icke, det är emot barnympningen, som

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

motståndet reses. Dessutom innehåller lagen åtskilliga organisatoriska bestämmelser, som göra dess tillämpning lättare och bättre. Jag vill i detta sammanhang erinra om, att tvångsmedlen enligt nu gällande lagbestämmelser äro synnerligen effektiva; enligt ett, såsom jag tror år 1914, av regeringsrätten meddelat utslag kan till och med ett barn tvångsvis befordras till vaccination. Så långt går *icke* det föreliggande förslaget.

Under trycket av den våldsamma agitation, som i detta land förekommit, har vaccinationen gått väsentligt tillbaka. Under år 1914 sjönk sålunda vaccinationsprocenten i förhållande till antalet levande födda till 64 procent. Att vederbörande myndigheter i allmänhet icke mera energiskt kontrollerat lagens tillämpning är givetvis beroende därpå, att man velat avvakta den nya lagstiftningen. Om emellertid en sådan nya lagstiftning icke kan genomföras, så torde det vara uppenbart — och detta är tydligen också utskottets mening, liksom det även ytterligare underströks av den siste ärade talaren — att de medicinska och administrativa myndigheterna icke anse sig längre kunna stå till svars för, att icke gällande lag bättre tillämpas. Vad blir sålunda följden av ett avslag? Jo, att tvångsvaccinering av barn kommer att fortgå, men under väsentligt sämre förhållanden än för närvarande. Herrar motståndare till lagen finna sålunda, att ett avslag icke kommer att medföra, att ni nå det mål, vartill ni syfta.

Det är icke med synnerlig glädje, jag tagit till orda i denna fråga. Jag känner så väl på mig, att det är mycket svårt att i denna fråga omvända någon — ty i själva verket måste det nog bli fråga om en omvändelse. Det är nämligen uppenbart, att kampen mot vaccinationen hos ett mycket stort antal människor antagit en halvt religiös karaktär. Man tror sig bevittna en strid mellan tro och vetande, och detta på ett område, där den striden åtminstone borde ha varit utkämpad för länge sedan. Ty vi befinna oss här, mina herrar, icke på något utforskat gränsområde, utan vi befinna oss på domäner, där den exakta naturvetenskapen sagt sitt sista, av ett århundrades erfarenheter bekräftade, ord. Man kan enligt min mening endast finna en förklaring till, att denna folkpsykologiska rörelse gripit så omkring sig, och det är den, att dess anhängare — givetvis icke i denna kammare, men ute bland folket — ha fallit offer för en massuggestion. Jag tror väl icke, att någon vill påstå, att de 40.000 som undertecknat fjolårets antivaccinationspetition, *ens försökt* att bilda sig en lugn och på objektiva skäl grundad uppfattning i frågan. Denna suggestion näres också av en agitation, som, det må jag säga, tar sig rent av betänkliga former. Jag hade i fjol tillfälle att här i kammaren giva några exempel på det sätt, varpå denna agitation tar sig uttryck. Jag har underkastat mig — ja, jag säger underkastat mig — att ytterligare genomgå ett antal av de populära broschyrerna rörande detta ämne och dessutom hela sista årgången av Saxons kulturorgan »Säningsmannen». Jag får säga, att mina föregående erfarenheter blivit fullständigt bekräftade. Säningsmannen skapar opinion huvudsak-

ligen genom påståenden sådana som dessa: »Det är vaccinationsavgifterna, som för en missriktad vetenskaps hantlangare äro huvudsaken», och detta kommer åter gång på gång. Ur den säningsmannens utsäde tror jag icke spirar annat än ogräs!

Herr talman! Jag skall sluta mitt anförande med att påpeka, att smittfaran för vårt land särskilt efter krigets slut säkerligen blir mycket stor. När truppförbanden upplösas, när den ifrån de ockuperade trakterna förvisade civila befolkningen återvänder till sina hemorter, när den allmänna rörelsen börjar komma mera igång, då föreligger fara. Särskilt är risken stor för import av sjukdomen från vårt östra grannland, där man måhända efter slutat krig icke kommer att genomföra vaccinationen med samma intensitet, som tydligen skett under kriget. Jag skall i detta sammanhang *icke* åberopa smittkoppsepidemien i Boden; jag är nämligen rädd för, att jag då utsätter mig för risken att i ett eller annat antivaccinationsorgan få läsa, att ryktet om smittkoppsepidemien i Boden är tillverkat inom civildepartementet eller på medicinalstyrelsens sessionsrum utan att ha något faktiskt underlag.

Herr talman! Jag tillåter mig att i allt fall, i folkhälsans och kulturens namn uttala en förhoppning om, att kammaren skall bifalla utskottets förslag.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman! Jag hade icke för avsikt att yttra mig i denna fråga, utan hade tänkt att inskränka mig till det instämmande i herr Borgs anförande, som jag här gjorde i början av debatten. Jag har nu emellertid blivit uppkallad av ett par yttranden, som här fällt.

Med anledning av vad herr civilministern anförde, vill jag säga, att vi, som inom utskottet hemställt om avslag å Kungl. Maj:ts förslag, visst icke äro några beundrare av det skrivsätt eller den publikation, som herr civilministern här talade om. När vi således i denna fråga kommit till ett annat slut, än vad herr civilministern gjort, är detta icke därför, att vi på något sätt vilja instämma i den antivaccinationsdebatt, som föres från det hållet.

Den läkare, som här i dag yttrat sig, har sagt, att vaccinationen numera icke är förenad med någon fara. Ja, hans ord bör ju väga mer än mitt, men jag ber likväl att få hänvisa till, att såväl medicinalstyrelsen som Kungl. Maj:t och utskottet erkänna, att huru noga man än går till väga vid ympningen, kan det förefinnas en viss fara. Sälunda är denne läkare, såvitt jag kunnat finna, den ende, som vågat säga, att all fara skulle vara undanröjd, om Kungl. Maj:ts av utskottet här något förändrade förslag antages.

Det var egentligen med anledning av ett yttrande av herr Persson i Norrköping, som jag begärde ordet. Han sade nämligen, att om riksdagen nu icke antager, vad utskottet här föreslagit, så ha vi ju den gamla lagen kvar. Ja, det är ju riktigt. Men sedan uttalade han i fortsättningen — och om jag fattade rätt, var även herr civilministern något inne på samma tankegång, men vilket tal förefaller mig vara ganska grymt — om ni icke ta denna lag, då

Ang. lag om
skyddskopp-
gymning.
(Forts.)

ha ni kvar den gamla, och ni veta, vad detta innebär; då måste man ute i bygderna använda sig av den humaniserade lymfan, denna lymfa, som av alla erkännes vara ett fördärv för ofantligt många barn. Nog är det bra hårt att här i kammaren bliva hotad med, att om vi icke vilja taga denna lag, skall man ute i landet vaccinera barn med ett lymfämne, som alla erkänna vara skadligt. Det har sagts av antivaccinationens män många gånger, att de ivrigaste anhängarna av vaccinationen vore grymma, men att de äro så grymma, att de vilja på detta sätt med vetskap om den fara, som ligger i den humaniserade lymfan, i fortsättningen hålla på dess användning, för den händelse denna lag icke antages, det hade man dock icke tänkt sig.

• Jag skulle eljest vilja tro, trots vad som yttrats i den delen, att även om denna lag icke antages, herr civilministern vill tillse, att medicinalstyrelsen går i författning om, att den humaniserade lymfan icke vidare får användas, då det ju är erkänt, att den är skadlig för barnens hälsa och liv.

Vad innebär nu detta lagförslag? Jo, det innebär bland annat, att här i landet skola alla, vilken uppfattning de än ha om denna sak, bliva tvingade att underkasta sig denna vaccination. Man vet dock, det erkännes av alla, att det finnes goda och laglydiga medborgare, vilka icke äro med om att underkasta sig en dylik bestämelse. Dessa skulle nu komma att föras i fängelse, därför att de icke ge efter i detta fall. Jag frågar, om det icke är grymt att genom ett bifall till detta utskottets förslag avslå det förslag, som skulle innebära möjlighet att hjälpa dessa, som av samvetsömhet icke vilja underkasta sig vaccination, och att tillmötesgå deras önskningsar. Jag kan för min del icke tro annat, än att denna kammare i dag skall med större majoritet än förra gången giva till känna, att den vill ha ett lagförslag, som innebär en verklig befrielse för dem, som icke vilja underkasta sig dessa vaccinationsbestämmelser.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla det yrkande, vari jag här förut instämt.

I detta anförande instämde herr *Borggren*.

Herr R ä f: Jag tror, att kammaren skall erkänna, att bland de alla svåraste frågor, som vi ha att behandla här i riksdagen, äro just sådana frågor som röra samvetsbetänkligheter, det må nu gälla de värnpliktiges tjänstgöring, söndagsvilan eller vad som helst. Det ges helt säkert inga frågor, som äro svårare att nöjaktigt lösa än just sådana frågor. I detta fall gäller det en ny sådan angelägenhet, där samvetsbetänkligheter kunna spela in; det intygas av Kungl. Maj:t liksom även av lagutskottet, och jag tror, att rätt så många av kammarens ledamöter se saken på samma sätt. Vi kunna också vara säkra om, att om denna lag nu antages, frågan om de samvetsbetänkligheter, som förefinnas beträffande denna angelägenhet, skall åter och åter komma på kammarens bord. Jag tror nämligen icke, att i och med det att vi tilläventyrs antaga detta lagförslag här i dag motståndet mot tvångsvaccinationen skall bliva mindre, utan fast hellre

skall det bliva större. Det är nog icke heller på det sättet, att detta motstånd endast kommer från vänstersidan, såsom här blivit antytt, utan det kommer även rätt mycket, tror jag, från högersidan, och lyckligtvis synas verkligen partibildningarna i denna fråga vara i synnerlig hög grad upplösta.

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forta.)*

Vidare skall jag be att få säga, att motståndet i detta fall kommer icke endast från de manliga individerna i det svenska samhället utan det kommer helt säkert lika mycket från den kvinnliga sidan, och kanske framträder motståndet därifrån i än bjärtare dager. Det är icke blott fäderna som äro ledsna över denna sak, utan även mödrarna; många tusenden mödrar i våra bygder uppressa sig mot själva tvånget i denna fråga.

Jag sade nyss, att det är erkänt, att här föreligger anledning till samvetsbetänkligheter. Detta erkännes från snart sagt alla håll. Sålunda säger här lagutskottet: »Men då det nu knappast från något sakkunnigt håll bestrides, att fara för menlig påföljd icke är absolut utesluten» etc. Faran för att skicka sitt barn till vaccination är alltså icke utesluten, och om vi här hade de tusentals föräldrar, som kunde intyga riktigheten av detta, skulle helt säkert snart sagt alla riksdagshusets lokaler icke förslå att rymma dem alla. Självt antydde jag förlidet år, att jag bevittnat synnerligen ohyggliga fall, där verkningarna av vaccinationen varit särdeles ledsamma, och dessa fall ligga mig så nära, att ingenting kan ligga mig närmare, ty det gäller just föräldrars förhållande till sina barn. Dessa fall ha varit så ohyggliga, att av allt som inträffat inom familjen, vet jag icke något, som varit svårare än just detta.

För att vidare ge bekräftelse på, att här verkligen föreligger anledning till samvetsbetänkligheter, ber jag att få läsa upp följande rader ur lagutskottets eget utlåtande: »Det låter sig icke förnekas, att det motstånd mot tvångsvaccinationen, om faktiskt föreligger, i vissa fall orsakats av en verklig, fast rotad övertygelse om vaccinationens hälsofarlighet.» Man är här i sitt samvete fullständigt övertygad om det farliga i vaccineringsen, men likväl tvingas man av myndigheterna att underkasta sig densamma.

Nu har nog helt säkert Kungl. Maj:t tagit ett visst intryck av debatten förlidet år och måhända också av grundlagens bud, att »Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta». I det kungl. förslaget har man därför också sökt lösa svårigheterna i avseende å dessa samvetsbetänkligheter. Man har hos Kungl. Maj:t verkligen känt med sig, att det finnes sådana allvarliga betänkligheter, som lagutskottet här talar om, och därför har Kungl. Maj:t även försökt öppna en port för dessa, som ha verkliga samvetsbetänkligheter, men lagutskottet har tilltäppt även denna lilla port och här föreligger ett lagutskotts-förslag, där myndigheterna få en tvingande makt över alla, även över dem, som hysa samvetsbetänkligheter, trots det man medgiver, att verklig grund till sådana kunna förekomma.

Det är alldeles givet, att med de erfarenheter, som både jag och många, många andra ha om denna sak, detta förslag ej är tilltalande.

Ang. tag om
skyddsskopp-
gymning.
(Forts.)

vadan det är mig blankt omöjligt att här rösta därför. Jag måste således, herr talman, yrka avslag å utskottets hemställan.

Med herr Räf förenade sig herrar *Welin*, *Jonsson* i Hökhult, *Olsson* i Ramsta och *Johanson* i Huskvarna.

Herr *Vennerström*: Jag har begärt ordet närmast för att inlägga en gensaga mot min partivän herr *Sven Persson*. Han spann här väsentligen på samma tråd som förut i utskottet. Han ansåg nämligen, att man genom ett bifall till den av mig och herr *Bernhard Eriksson* föreslagna samvetsklausulen skulle komma att fullständigt riva upp gärdet för alla antivaccinatörer. Jag erkänner villigt, att jag icke förstår, hur en sådan tanke kan formas av herr *Sven Persson*.

Huru skall egentligen en klausul vara beskaffad för att tjäna såsom en verklig klausul? Jo, den skall vara sådan, att den håller dem, som äro slöa och likgiltiga, utanför klausulens undantagsbestämmelser. Och jag vill bestämt hålla på, att den av mig och herr *Bernhard Eriksson* formulerade klausulen är sådan, att den fyller de bestämt formulerade kraven härvidlag. Enligt den av oss framlagda klausulen måste den, som söker befrielse, för det första vända sig till en tjänsteläkare. Han får där upplysning från sakkunnig person, och man kan således icke i detta fall tala om någon uppagiterad stämning eller någon känslöstämning. Detta är alltså den första garantien, och talet om en tillfällig känslöstämning faller fullständigt till föga på den punkten. För det andra kräva vi, som bekant, att man skall personligen vända sig till länsmannen eller kronofogden. Denna personliga inställelse skapar en viss garanti, en garanti n:r 2, som innebär, att varje tal om, att man utan besvär kan vinna befrielse, fullständigt faller till marken.

För det tredje måste den, som söker befrielse, hos tjänsteläkaren underkasta sig själv en viss liten kostnad för det intyg, som erfordras. Denna tredje garanti innebär alltså, att man måste ikläda sig ett visst offer för att få sina synpunkter tillgodosedda. När vi således ställa alla dessa garantier, är det, såvitt jag förstår, ett fullkomligt nonsens att säga, att vårt förslag innebär alltför litet hinder eller alltför litet besvär, så att det blir en klausul, som river upp gärdet och låter vem som helst utan vidare slinka igenom det hålet.

Man har också sagt från samma håll — det framhölls särskilt av herr *Löwegren* förra riksdagen — att då vi kräva av var och en, som avgiver förbindelse på heder och samvete, att han har vissa betänkligheter i detta fall, så kan detta icke tillmätas samma värde i vårt land som en dylik förbindelse har i England, där befolkningen sedan länge är van vid detta, vilket däremot icke är fallet med oss här i Sverige. Detta är väl ändock, såvitt jag kan förstå, en rätt stor förolämpning mot Sveriges folk, som ju i alla fall har samma hederskänsla som främmande folk utan undantag. Jag tror, att det svenska folket sannerligen kan avlämna förbindelse på heder och samvete med fullständigt samma moraliska styrka

som en förbindelse, avgiven exempelvis av en medborgare, som tillhör det engelska folket. När herr Hult och jag inom det särskilda utskottet i fjol formulerade en dylik klausul, föreslogo vi, att man först skulle vända sig till prästen. Detta möttes inom utskottet av en viss lustig undran. Man gjorde sig löjlig däröver och sade från utskottets sida, att prästen har man ju icke alls någon respekt för och att ingenting vore vunnet med, om man genomdreve en sådan fordran. Jag vet icke, om utskottet hade rätt härutinnan, men jag vet i varje fall, att om man fordrar, att förbindelsen, såsom vi här föreslagit, skall avlämnas antingen till länsmannen eller till kronofogden, alltså till en myndighet, som är representant för lag och rätt, så har sannerligen den, som lämnar en dylik förbindelse, vederbörlig respekt för denne länsman eller kronofogde.

Det är nog i stället så, att på många ställen i vårt land har befolkningen icke bara respekt utan till och med en ganska stor skräckstämning inför dessa myndigheternas talemän, och jag tror, att den, som står i dessa myndigheters tambur eller ämbetsrum med en sådan förbindelse på heder och samvete, prövar sitt eget samvete, innan han någonsin framlämnar densamma.

Nu har det sagts från utskottets sida — och herr Sven Persson var även inne på den tankegången — att om man går på herr Bernhard Erikssons och min linje och skapar en sådan samvetsklausul, skulle man lägga det mest ypperliga underlag för en fortsatt agitation mot vaccinationen i vårt land. Jag tillåter mig betvivla, att man kan med full rätt fälla ett sådant påstående. Jag förstår det över huvud taget icke. Det skulle kunna gälla retringens samvetsklausul, ty den lovar mer, än vad den kan hålla; den ger en del löften och förhoppningar på hand, förhoppningar, som sedan svikas med den följd, att bitterhet och misstämning måste växa upp bland de befolkningslager, som blivit lurade av Kungl. Maj:ts klausul. Men den av herr Bernhard Eriksson och mig framlagda klausulen lovar precis vad den kan hålla, varken mer eller mindre. Jag anser därför, att denna beskyllning icke drabbar den av oss formulerade klausulen. Den skulle kunna liknas vid en säkerhetsventil, en sådan, som mildrar den värsta spänningen. Men går man på utskottets linje, lämnar man säkerligen mycket bränsle till det förut flammande antivaccinationsbålet, och man bidrar till att stärka den starka misstämning, som förut förefinnes inom stora lager av svenska medborgare.

Man kan gott säga, att med maktspråk vinner man ingenting; det behövs litet mjukare händer. Jag tillåter mig hänvisa till ett uttalande av Konungen till den för icke så länge sedan här i Stockholm samlade bekanta nykterhetsdeputationen. Där yttrade Konungen, som bekant: »De kritiska tider, vi nu genomleva, synas likväl kräva, att från min sida även i detta avseende den varsamhet iakttages, att ej sådana förslag föras å bane, om vilka meningarna stå skarpt skilda och vilka måste befaras framkalla inre strider.» Ja, detta uttalande i den frågan skulle jag vilja i vaccinationsfrågan hänskjuta till närmare studium av Kungl. Maj:ts egen regering.

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Jag tror, att om den begrundade denna tankegång, så skulle den icke, såsom herr civilministern gjorde, hålla så starkt på tvånget i denna fråga utan varje som helst varsamhet och förmildring av densamma. De orden äro sannerligen också värda att annammas även av dem bland kammarens ledamöter, som äro anhängare av det mest ytterliga tvång i denna fråga, men som på samma gång kanske förhava ett visst litet koketteri med den s. k. medborgarefriheten, då det gäller den delvis på förbudets väg förda kampen mot alkoholismen inom vårt land, kampen mot en folksjukdom, som årligen skördar mångdubbelt flera offer än kopporna göra på årtionden. Detta koketteri kräver dock en viss sympati och respekt för den s. k. samvetsfriheten, som i den frågan icke är annat än bara njutnings- och vinstintresse. Sedan hemställer jag, om icke denna Konungens tanke skulle kunna begrundas även en smula av förbudets anhängare på andra sidan, av dem, som i militärfrågan med full rätt, synes det mig, hävda en viss respekt för samvetsfriheten, då det gäller icke kampen och värnet mot inre fiender utan mot yttre fiender.

När jag lyssnade till herr civilministerns anförande, slog det mig, att han i slutet av detsamma delvis slog in på samma tonfall, som vi hörde synnerligast under förra årets riksdagsdebatt. Det var den s. k. ryska faran, som kastade en liten avspegling även i herr civilministerns anförande i dagens debatt. Under fjolårets debatt i denna fråga blevo vi över hövnan bönhörda. Vi hörde varningar från herr von Sydows sida, från herr Brantings sida och från herr Lindmans sida o. s. v. om denna hotande ryska fara, som skulle göra att vi måste bums: ögonblickligen, utan ringaste betänkligheter och utan någon verklig saklig granskning gå till votering om Kungl. Maj:ts vaccinationsförslag. Ja, herr Löwegren fällde ju t. o. m. det påståendet, att hin står i farstun, för att därmed skrämra riktigt ordentligt oss, som icke ville böja oss för det skarpa tvånget, att falla undan inför den ryska faran. Jag tror, att även herr civilministern har den känslan, att detta krutet är till stor del redan bortskjutet. Det går icke att använda det med samma styrka i år som i fjol, utan man måste spara på det en smula. Dessutom få vi väl dock komma ihåg, att det visst icke är varken i år eller i fjol, som Sverige blivit placerat invid den ryska faran, utan vi ha legat i detta geografiska läge under rätt många årtionden förut. Då herr civilministern i fjol fällde till kammarens protokoll det uttalandet, att det årligen dött i Ryssland 100,000 personer i smittkoppor, vill jag påpeka, att vi legat intill den faran i rätt många årtionden och att vi faktiskt undgått den utan nämnvärd smitta, och det visar, att de anstalter, vi redan hava, till synnerligen stor del äro tillräckliga, då det gäller att mota denna form av den s. k. ryska faran.

Herr civilministern yttrade i sitt anförande, att han ville inte taga fram koppfallet i Boden, och jag förstår herr civilministern så gott och väl, då han icke tar fram detta koppfall i Boden, ty jag tror, att skulle man begagna detsamma såsom vapen mot oss, som yrka på en samvetsklausul, så skulle det vapnet slinta och i stället

träffa synnerligen starkt det håll, från vilket ett sådant vapen användes. Pressen här i Stockholm har emellertid i dag sökt använda detsamma, och jag djärvet därför en smula gå in på ett klarläggande av det bekanta smittkoppsfallet i Boden.

Det var en tidning i dag, som upprepade de orden från första kamraren, jag tror det var av nuvarande talmannen de fälldes en gång, då han sade, att vår Herre består motiveringen. Det är mycket möjligt; det är bara fråga om, åt vilket håll vår Herre i denna fråga består motiveringen. Jag tors påstå, att i varje fall består icke denna motivering gentemot den ståndpunkt, jag förfäktar, utan det förefaller mig, som om i stället motiveringen där ovanifrån skulle komma att riktas mot den ståndpunkt, på vilken exempelvis herr civilministern ställt sig. Jag har här i min hand ett telegram, som kommit från Boden, från förra polisuppsyningsmannen därstädes, och som är tämligen belysande, hur det egentligen är ställt med smittkoppsfallet i Boden. Telegrammet är avsånt den 11 i denna månad och lyder på följande sätt: »Smittkoppor konstaterade, insjuknade och isolerade äro arbetaren Ström, hustrun, en tioårig dotter och en tvåårig fosterdotter. Ström först insjuknat, nu frisk, varit vaccinerad tre gånger, senast för två år, hustrun lindrigt sjuk, vaccinerades i barndomen, båda barnen vaccinerade, det tioåriga svårt sjukt men nu enligt läkare utom fara, skrofulöst, varit avrått vaccinering, det tvååriga dött, hushållerskan Rutström 35 år rätt sjuk, vaccinerad i barndomen. 16 personer isolerade dels i hemmen och dels å sjukhuset.» När man får de upplysningarna, skulle jag vilja hemställa till dem, som tänka använda ett sådant vapen: hur skall det i all rimlighets namn kunna användas mot den ståndpunkt, jag har? Man kan fullgott med detta bevismateriel säga, att hade man haft Kungl. Maj:ts lag, hade den verkat varken för eller mot. Situationen hade varit likadan; det hade icke varit någon skillnad, om man haft den lagen eller icke; situationen hade i varje fall varit densamma.

Jag vill vidare ställa den frågan: vad skall nu ske, ifall man fäller lagen, någonting, som jag är fullständigt beredd att göra, då man från utskottets sida icke velat taga den minsta hänsyn till de principiellt fullt berättigade och praktiskt realiserbara kraven på en samvetsklausul, sådan som den av mig och herr Bernhard Eriksson formulerade? Man kan icke säga, att man minskar skyddet, och ännu mindre kan man säga, att man upphäver skyddet och ställer Sverige fullständigt oskyddat, ett påstående som skymtade fram i argumentationen vid förra riksdagen. Vi hava ju dock vår gamla vaccinationslag. Vi ha klarat oss ett halvt sekel med den, och då torde vi kunna klara oss med den ganska länge. Man har, såsom även herr civilministern anförde, väsentligen skärpt kontrollen över tillämpningen; provinsialläkarna äro i full rörelse, och medicinalstyrelsen har rätt, möjlighet och vilja att starta en verklig upplysningsrörelse för att driva sin vilja med litet mera humana och lämpliga medel igenom.

Jag vill till sist säga det, att när man läste tidningarna da-

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

garna närmast efter förra årets debatt, fick man den uppfattningen, att vi, som fällde lagen, voro en samling förbrytare, ty vi hade handlat mot vårt samvete. Det är icke utan, att dagens tidningar varna i samma toner och säga, att vi skulle begå en förbrytelse nästan, som vi sannerligen skulle få ångra, om vi röstade mot lagen. Jag röstar ändock mot den, och jag vill, då man kommer med sådana påståenden, dock säga, att skulden faller fullt lika mycket på den andra sidan. Här har från vår sida bjudits en antaglig uppgörelse efter den av herr Bernhard Eriksson och mig formulerade linjen, men ingen har lyssnat till den tanken. Man har slagit dövröt till och sagt nej, och man har såsom utskottet satt saken på ett kort. Jag vill säga, att ansvaret måste delas, ifall lagen, såsom jag hoppas, faller i dag.

Med sådana argument ber jag för min del, herr talman, att få yrka ett klart och bestämt avslag på lagen i fråga.

I detta yttrande, under vilket herr vice talmannen ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Johansson* i Sollefteå.

Herr Kaijser: Herr talman, mina herrar! Jag ber först att få påpeka, att, då den vaccinationsstadga, som nu är gällande, antogs, hade man ingen annan förklaringsgrund till vaccinationen, än att man visste av erfarenhet, att de personer, som haft koppor eller som blivit vaccinerade med dessa, undgingo eller åtminstone mycket sällan fingo koppor. Nu kan man däremot mera vetenskapligt tyda vaccinationen. Vi veta allesammans det, att de smittosamma sjukdomarna bero därpå, att bakterier, specifika för varje sjukdom, inkomma i människokroppen, de må nu komma genom munnen, näsan, sprickor i huden eller i slemhinnorna, men genom att de inkomma i kroppen sjuknar människan. Dessa bakterier föröka sig mycket hastigt, så att av en uppstå flera miljoner på ett dygn och av var och en av dessa blir det flera miljoner på nästa dygn. De åstadkomma vidare vissa förgiftningar i kroppen, och på grund därav samt genom bakteriernas ökning uppkommer sjukdom hos människan. Men samtidigt som detta äger rum, bildas även i kroppen motgifter, som, då de uppnått tillräckligt antal, döda bakterierna och neutralisera bakteriegifterna, så att människan tillfrisknar.

Om man nu tänker sig, att man i förväg skaffar människokroppen motgift mot bakterierna, så skulle man på det sättet kunna hindra infektion. Såsom herrarna veta, förhåller det sig så, att vissa smittosamma sjukdomar får man aldrig om, sedan man en gång haft dem. Detta är fallet med koppor, scharlakansfeber, mässling etc., och det beror därpå, att det genom bakteriernas verkningar åstadkomna motgiftet finns kvar i kroppen och således tar död på bakterierna, så fort de komma dit. Att det ibland kan hända, att dessa motgifter icke finnas i tillräckligt stor mängd, det veta vi också, liksom även att, såsom herr Vennerström nämnde, en person, som är vaccinerad, kan få kopporna ett par år därefter. Det kan hända,

att en person, som haft scharlakansfeber, ett par år därefter ånyo får sjukdomen, ehuru det icke är vanligt. Men sådant kan dock inträffa.

Emellertid, såsom jag nämnde, kan man tänka sig, att man genom att få in i kroppen dylika motgifter skulle kunna hindra en infektion av personen ifråga. Detta gör man också, såsom vi veta, vid difteri. Man inympar difteri på en häst och tar sedan från hästen blodserum, vilket då är ett antidifteriserum, som, när det insprutas i kroppen på en människa, som fått difteri, neutraliserar bakteriegifterna. På samma sätt går man till väga exempelvis vid epidemisk hjärnhinneinflammation etc. Olyckan är emellertid, att dessa sålunda insprutade motgifter stanna mycket kort tid i kroppen, varefter personen i fråga återigen är mottaglig för smitta. Skulle man däremot kunna åstadkomma starkare motgifter, så skulle det ju vara mycket lämpligare. Det kan man också göra och gör t. ex. vid nervfeber genom en insprutning, som försvagar och dödar nervfeberbakterierna. Man åstadkommer genom insprutningen en sorts mycket lindrig nervfeber, som förlöper ungefär som influensa, och därefter är vederbörande person oemottaglig för nervfebersmitta ett par tre år. Man vet icke precis, hur länge skyddet varar, men ungefär så lång tid är det.

Med vaccinationen förhåller det sig precis på samma sätt. Jag tror icke, att någon av kammarens ledamöter har sett kokoppor, och det av den enkla anledningen, att så länge det icke finns några koppor, så finns det icke heller några kokoppor. Men om det uppstår en koppepidemi bland människorna, så få vi också kokoppor. Genom överföringen till korna försvagas emellertid koppbakterierna, och om man sedan återigen på människorna inympar sådana försvagade bakterier, så alstras därigenom ett motgift, som gör, att de människor, som sålunda blivit vaccinerade, äro oemottagliga för kopp-smitta, åtminstone någon tid. Hur länge detta varar, vet man icke säkert. För ett par och tio år sedan var det en epidemi i Hälsingland, och då gjordes där mycket noggranna undersökningar om den saken. Läkaren undersökte vartenda fall i hela byn, och han fann, att $9\frac{1}{2}$ år var den kortaste tid, som förflutit efter vaccinationen bland de vaccinerade, som infekterats. Det var en eller två personer, som fingo kopporna och som hade vaccinerats för $9\frac{1}{2}$ år sedan.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att i andra länder är man mycket noggrann icke blott med koppvaccination utan även ifråga om vaccination mot andra sjukdomar. Den vaccination, som så att säga räcker längst tiden, är koppvaccinationen, men vaccination förekommer som sagt även mot flera andra sjukdomar, tyfoidfieber etc. Vid sådana tillfällen, då man befarar, att en epidemi skall utbryta, är det därför lämpligt, att förutom koppvaccination även vaccinera mot andra sjukdomar. Jag skulle anse det mycket lämpligt med en tvångsvaccination i viss mån även mot t. ex. hjärnhinneinflammation och nervfeber, då dessa sjukdomar hota att uppträda i någon trakt i större utsträckning.

Jag ber att få omtala, hur man nu i de stridande arméerna

Ang. lag om-
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

vaccinerar sina soldater. »Början sker», enligt en redogörelse, som jag har här, »med koppympningen, tre eller fyra dagar senare kommer första kolerayympningen, två à tre dagar därefter första tyfusympningen, sedan andra kolerayympningen och slutligen andra och tredje tyfusympningen. Emellan kolerayympningarna ligger en tid av minst fem dagar, emellan de tre tyfusympningarna minst åtta dagar.» Härtill kommer, att om det misstänkes difteri, så användes också antidifteriserum. Beträffande stelkramp, så lämnas om förebyggandet och behandlingen av den sjukdomen liknande uppgifter. Slutligen behandlas även vattuskräck på samma sätt. På Galipoli finns det mycket vilda hundar, och det har hänt, att ända till 30 à 40 soldater blivit bitna av sådana. Häremot använde man då insprutningar och likaså, till sist, mot pest.

I en liten uppsats av docenten Carl Kling om en resa till Frankrike, vilken uppsats delats här i kammaren, meddelas, att i Frankrike vaccinerar man mot smittkoppor, mot tyfoidfieber, mot kolera och mot pest. Tro herrarna, att om vetenskapsmännen i dessa länder, Tyskland och Frankrike, dessa stora vetenskapsmän, kunde finna någon fara förenad med dessa åtgärder, tro herrarna verkligen, att de då skulle ympa hela arméerna mot alla dessa sjukdomar.

Det allra bästa vore naturligtvis, att alla människor ympades mot alla smittosamma sjukdomar, och att dessa på så sätt kunde helt och hållet utrotas. Men olyckan är den, att ympningen icke står sig så länge för alla sjukdomar. Skyddsympningen mot smittkoppor står sig dock i 9, 10 år, vilket ju är en ganska god tid.

Varför skall man nu ha tvångsvaccination just mot smittkoppor? Jo, det är naturligtvis först och främst därför, att denna sjukdom är så smittosam. Låt oss tänka oss, att Sverige är ovaccinerat och att vi få in smittkoppor i landet. Såsom en talare förut nämnt, dröjer det fjorton dagar, innan sjukdomen bryter fram. Om nu den infekterade personen reser omkring i landet, så kunna vi ju få smittkoppsvärddar litet varstades, innan man hinner vidtaga några åtgärder alls. Såsom herrarna kanske erinra sig, var det så vid det stora kriget i Europa, 1870—71 års krig, att kopporna gingo mycket i Frankrike och i den franska armén. Hit till Sverige fingo vi dock icke sjukdomen 1871, utan först 1873 började den komma. På den tiden var det också en mycket stark agitation mot vaccinationen, under ledning av en rektor Siljeström, och det gjorde, att man i mycket liten utsträckning var vaccinerad. Så kom som sagt sjukdomen in i Sverige. Över 18,000 personer insjuknade, och 7,204 dogo. Om vi nu tänka oss, att svenska folket genom att underkasta sig en sådan liten obetydlig sak som vaccinationen, som endast förorsakar litet illamående under tre, fyra dagar, kan hindra kopporna att komma in här i landet och hindra att 7,000 à 8,000 personer dö, så tycker jag verkligen, att det är skäl att föreskriva, att en sådan vaccination skall äga rum.

Vad beträffar vaccinationslagarna i andra länder, så har ju den saken nyligen omnämnts. Vi veta ju också, att i Frankrike skall vaccinationen ske tre gånger, nämligen dels i barndomen, dels vid 11

års och dels vid 21 års ålder. Också har man i Frankrike under de senaste tjugo åren icke haft några koppor. Men trots detta förordas nu under kriget en allmän vaccination över hela landet. Frankrike har också även under kriget varit alldeles förskonat från koppor. I Tyskland inträffade däremot förra året 150 fall och i Österrike många fler, såsom här förut nämnts.

Av vad jag nu anfört framgår, dels att man kan vaccinera även mot många andra sjukdomar än smittkopporna, dels att vaccinationen mot koppor i allmänhet skyddar under nio, tio år. Detta är visserligen icke alldeles säkert, men i allmänhet brukar skyddet vara så länge. I undantagsfall kan det dock inträffa — det vill jag icke förneka — att en vaccinerad kan få koppor även tidigare. Enligt statistiken förhåller det sig emellertid så, att möjligheten att få koppor hos ovaccinerade är sex gånger större än hos vaccinerade, och möjligheten att dö i koppor är hos ovaccinerade trettio gånger större än hos vaccinerade.

På grund av vad jag nu anfört vill jag säga att jag är alldeles överens med utskottet därom, att det förslag, som utskottet framlagt, är det allra riktigaste, och jag vill naturligtvis instämma däri, men på grund av att några anse det lämpligare med en samvetsklausul i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, så skall jag, för att även det förslaget skall komma under omprövning, be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag måste vända mig mot ett yttrande av herr statsrådet, då han säger, att det förekommit så mycken agitation för att icke säga suggestion i denna fråga. Jag vill då säga, att såväl jag som flertalet av dem, som i denna fråga stå på samma sida som jag, torde vara lika mycket eller lika litet påverkade av någon agitation eller suggestion, som kanske den ärade talaren själv.

Men oavsett om denna påverkan varit större eller mindre — kanske man kan säga, att agitationen från båda hållen drivits något för långt — så kan man nog ha synnerligen starka betänkligheter gent emot tvångsvaccinationen. Min största betänklighet förorsakas därav, att trots denna stora apparat, så är dock skyddet så relativt och så kortvarigt. Jag menar, att om man utan vidare skall kunna utlämna särskilt sina barn till tvångsvaccination, så borde man väl ändå kunna vänta något större och långvarigare resultat, än som nu är förhållandet, såsom också vetenskapsmännen själva erkänna. Först talade man ju om, att skyddet skulle räcka för nästan all framtid, men sedan har man undan för undan prutat av till tio, ja, ända ned till fem år.

Jag vill vidare påpeka ett par omständigheter, som göra, att man nog i detta fall kan ställa sig synnerligen tveksam. Förliden sommar framkom i en huvudstadstidning en artikel av professor Lagerheim, vari han omnämnde en upptäckt angående renodling av lymfa, som gjorts av den bekante japanske vetenskapsmannan Noguchi. Han erkände där, att i den nu använda kalvlymfan kan det

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympling.
(Forts.)*

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

inträffa, att det finns en hel del svårartade sjukdomsbakterier, han nämnde särskilt stelkrampsbakterien. Men genom professor Noguchis upptäckt av möjligheten att renodla lymfa i kanintestiklar, så har man fått en renodlad lymfa, där all smittofara är utesluten. Nu tror jag verkligen, att det hos litet var åtminstone för känslan — och den har också sitt värde — är någonting synnerligen motbjudande, att utlämna sina barn till ympning med en sådan lymfa, och jag vet, att man på synnerligen många håll just av denna anledning ställt sig mera avvisande mot vaccinationen, än man förut varit. Jag förstår fullväl, att det kanske mera var ett misstag, när man råkade erkänna, att sådana svåra sjukdomar kunna vara med i den nuvarande vaccinen, men erkännandet är gjort och värt att noteras.

Man säger vidare: denna upptäckt har icke ännu kommit i bruk, denna lymfa ämnar man icke använda. Ja, det är kanske sant, men det möter ju inga hinder för vaccinatorer att i framtiden, om lagen går igenom, använda även denna lymfa.

Det var egentligen ett yttrande av herr statsrådet, som föranledde mig att begära ordet. Han sade, att han, just med hänsyn till den våldsamma agitationen, fann sig förhindrad att gå längre i medgivanden. Jag undrar, om icke här finnes en annan hänsyn att taga, nämligen hänsynen till människorna, till föräldrarna. Jag ber att få påpeka, att här gäller det barn, som äro direkt under föräldrarnas vård, och man får icke alldeles ignorera de samvetsbetänkligheter, som föräldrarna härvidlag kunna ha. Då man vet att det skydd, som vaccinationen lämnar barnen endast är verksamt under den tid de vistas i hemmen och åtnjuta vård där, men icke i deras kommande liv, sedan de lämnat hemmet, men föräldrarna genom tvångsvaccinationen få utsätta barnen för vissa faror, tror jag icke det är riktigt att alldeles åsidosätta dessa samvetsbetänkligheter.

Jag vill som sagt icke förneka, att vaccinationen har ett visst värde, men jag tror icke, att detta tvång uppväger det värde vaccinationen till äventyrs kan ha, och därför står jag på den ståndpunkten, att jag yrkar avslag på det föreliggande förslaget, men utan att därför ställa mig avvisande till de modererade förslag, som framdeles möjligen kunna framkomma.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Jag tror att vi måste försöka få denna debatten lagd efter linjer, som motsvara frågans faktiska läge här i riksdagen, och icke efter den linje, som en hel rad av talare här på ömse sidor lagt frågan.

Det är alldeles uppenbart, att man här på båda sidor gör sig skyldig till synnerligen stora överdrifter. Man gör sig, enligt min uppfattning, skyldig till en ren fanatisk överdrift på den sidan, där man gjort motståndet till tvångsvaccinationen till ett slags kult. Jag kan för min del icke göra annat, än vad jag gjorde i fjol: avsäga mig all gemensamhet med en sådan åskådning som den, som finnes på det hållet, och jag tror, att herr civilministern gjorde sig allt för mycken möda med att slå in öppna fönster, när han höll sitt anförande här i kammaren, och där-

vid vände sig mot antivaccinationens målsmän. Å andra sidan kan jag icke underlåta att uttala den uppfattningen, att man gör sig skyldig till ofördragsamhet och fanatism även på den sidan, som borde få vara den, som har sista ordet, när det gäller att lagstifta på detta område.

Frågans läge i riksdagen är icke sådant, att här skulle gälla obligatorisk eller icke obligatorisk vaccination, utan frågan ligger så: skola vi ha en lag om obligatorisk, d. v. s. tvångsvaccination, med eller utan samvetsklausul? Så ligger frågan här. Herr civilministern hade icke behövt göra sig så stor möda att få lagen i hamn, om han följt de anvisningar, som gavs här under debatten i följd av åtskilliga talare här i kammaren, vilka samverkade till det beslut, som fattades, nämligen att vaccinationslagen skulle förses med en försiktigt och rätt trängt avfattad samvetsklausul. Han har emellertid icke velat följa det rådet, utan har uppdragit åt tvångsvaccinationens främste fanatici att formulera denna samvetsklausul, och därför har den också blivit sådan, att den måste sägas vara ett rent gyckel med dem, som velat ha en samvetsklausul. Hade man velat, så hade man kunnat, det är min tro. Om man icke hade satt utslutande läkare, som äro på förhand intagna av en alldeles bestämd aversion mot varje tanke på att giva dispens från vaccinationstvånget, att utarbета detta lagförslag, så är jag övertygad om att det icke skulle varit något olösligt problem att få en samvetsklausul av den beskaffenhet, som jag i följd uttalade mig för och som jag fortfarande anser vara den som bör utgöra villkoret för att man skall taga en lag om vaccinationstvång i den avsevärt vidgade omfattning, som den nya lagen avser.

Således när man nu, förmodligen för att rädda vaccinationslagen, åtminstone till en sammanjämkning, om vars resultat vi icke kunna veta någonting, yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag, vill jag för min del uttala den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts förslag, såsom samvetsklausulen där är formulerad, icke löser uppgiften på det sätt, att jag kan lämna min röst åt det föreliggande lagförslaget.

Jag tror också, att man på den sidan, där man motsätter sig varje undantag från tvångsvaccinationen, gör själva den tanke man omfattar skada. Jag hyser den uppfattningen, att samhället, så långt det kan utan skada för sig självt, bör såsom organisation lämna utrymme åt sina medborgares olika övertygelse. Man kan läsa detta så: Vaccinationen blir så allmän och de hygieniska förhållandena befinna sig på en så pass hög nivå i en kulturstat som vår, att man icke behöver tillgripa denna utväg med en absolut undantagslös tvångsvaccination och ändå icke behöva riskera, att man utsätter samhället för vådor. Aldrig kommer man enligt min uppfattning att få ett slut på denna agitation mot tvångsvaccinationen, så länge man gör lagstiftningen sådan, att man direkt trampar ned människornas heligaste känslor, och det är det man gör i vissa fall.

*Ang. lag om
skyddsskopp-
ympning.
(Forts.)*

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Jag tillät mig säga i fjol, och jag upprepar det nu, att jag känner sådana fall inom upplysta familjer, där man haft upplevelser av den beskaffenhet, att man — även om det nu skulle vara oriktigt, det kan jag icke bedöma — dock är av den bestämda övertygelsen, att man skadat en familjemedlem genom vaccinationen. Och om det i en familj finnes en sådan erfarenhet, är det icke då obarmhärtigt och orimligt av samhället att göra en lag, som straffar dessa människor, vilka icke vilja utsätta nästa familjemedlem för vad de anse vara till skada, som utlämnar dessa människor till bötesstraff, vilka, om böterna icke kunna gäldas, förvandlas till fängelsestraff.

Jag vet väl, att det för närvarande går en stämning genom detta och många andra länder, där man i pickelhuveregementet ser det enda idealet för saker och förhållanden, såväl på detta område som på andra områden, och jag vet också, att den nuvarande civilministern icke står med sina synpunkter alldeles fjärran från ett sådant samhällsideal. Men jag för min del kan icke vara med om att vare sig på detta eller andra områden knä-sätta eller lagfästa pickelhuveregementet, vare sig det är de medicinska auktoriteterna, som äro talemän för ett sådant regemente, eller några andra. Man är tvungen att ha ordning i samhället. Men man får icke för ordningens skull trampa ned människors övertygelse, om det icke är ett nödvändigt samhällsintresse, som kräver detta, och så är enligt min uppfattning icke fallet här.

Nu har man på nytt kommit och sagt, att vi måste taga lagen, ty smittofaran är överhängande. Ja, med detta spöke försökte man ju, som herrarna torde erinra sig, skrämma igenom lagen i fjol. Jag minns, att jag i pressen och här i kammaren av många kamrater i en mycket uppbragt ton ställdes till rätta och förklarades vara ansvarig, om det skulle komma en epidemi in i landet och döda människor. Man hade dragit fram en sådan bild av en omedelbart förestående smittofara vid det tillfället, därför att man tänkte sig, att lagen skulle gå igenom lättare på det sättet. Nu kom det ju ingen epidemi, och det äro vi ju alla glada över. I år har man en variation av samma fara. Det kan ju hända, att den kan komma, men jag säger detsamma som i fjol: jag är övertygad om, att ifall myndigheterna begära av svenska folket, att vi med hänsyn till dessa hygieniska förhållanden och med hänsyn till den överhängande faran för epidemii skall vaccinera oss, så kommer folket att ställa sig myndigheternas uppmaning till efterrettelse i en kolossalt stor utsträckning, i varje fall i så stor utsträckning, som praktiskt sett behövs. Sådana äro svenskarna, och så komma de att förhålla sig, om det blir nödvändigt, det är min övertygelse. Men låt oss icke på nytt använda sådana här historier för att skrämma igenom lagen.

Jag skulle vilja vädja till andra kammaren att avslå det föreliggande lagförslaget helt och hållet. Men för min personliga del lägger jag i mitt avslag i år som i fjol det medgivandet,

att kommer man med ett lagförslag, som innehåller en försiktigt avfattad samvetsklausul och icke en sådan här gyckelparagraf, som vi fått i år, så skall jag och många, som tänka lika med mig, rösta för lagens antagande. Men tills man kommer med detta, är det bättre att låta lagen falla, ty all erfarenhet visar, att har man fått lagen igenom, säger första kammaren nej till ändring. Annars kommer man i debatten här att säga liksom i fjol: vi kunna ju taga lagen nu och ändra den sedan. Nej, mina herrar, det går inte! När vi sett, hur lagutskottet gör i år — för lagutskottet har till och med Kungl. Maj:ts paragraf varit för stark — då har jag för min del ingen förhoppning, att man, om man tager lagförslaget, skall få en ordentlig samvetsklausul sedan. Därför är det bäst att avslå lagen, om vi förmå det. Det kanske icke alls är möjligt, men de många, som tänka lika med mig, böra samlas på avslagslinjen och sedan avvakta, om icke de medicinska myndigheterna och Kungl. Maj:t ändå skola finna, att de böra ge med sig i fråga om samvetsklausulen. Få vi en sådan paragraf i lagen, som så att säga släpper igenom verkligen ömmande fall — ty det är bara dem, det gäller — då tager man bort allt det väsentliga i detta agitationsmaterial, som man har på den motsatta sidan. Naturligtvis komma dessa vaccinationens motståndare att föra fram samma uppgifter om vaccinationen som nu, men de kunna icke få det gehör, som de ha, så länge det förhållande består, att man kan fängsla människor, vilkas ledande grundmotiv helt och hållet förklaras därur, att de äro föräldrar, som älska sina barn. Det går aldrig i världen att vidhålla en tvångslagstiftning, som trampar ned föräldrakärleken. Det är detta, denna lagstiftning gör, sådan den nu är föreslagen, och jag skall därför be att få yrka avslag på utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Bengtsson* i Norup, *Bärg* i Katrineholm och *Norin*.

Herr *Hallén*: När andra kammaren förra året med knapp majoritet demonstrerade sin sympati för den personliga frihetens princip i vaccinationsfrågan och alltså röstade för samvetsklausulen, så var det alldeles säkert med en känsla av att man här i god anknytning till gamla goda traditioner ville stöda en folkopinion, som kommit fram emot vaccinationen och som man trodde var både vida spridd och grundad på verkliga realskäl. Och vore det så, att från alla håll i vårt land inrapporterades sådana sorgliga följder av vaccinationen och att alltså bekymrade föräldrar kunde stödja sin rädsla härför på verkliga fakta, så borde väl enkannerligen för andra kammarens vänstermajoritet saken ligga ganska klar och tydlig. Jag vågar emellertid tro, att så i alla fall icke är händelsen, och icke minst, då jag lyssnat på den siste ärade talaren, herr *Rydén*, har jag stärkts i den övertygelsen. När han talar om dessa ömma föräldrahjärtan överallt i vårt land, som skulle krossas, om vi icke finge den frihet, som

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

här åsyftas, så överdriver han faktiskt saken till proportioner, som gör det alldeles för svårt att rätt bedöma den. Det kan naturligtvis icke förnekas att vaccinationens fiender ha rätt i, att man kan peka på åtskilliga beklagliga och olyckliga fall, som förekommit i vårt land, men att de i varje fall äro synnerligen få, kan man icke komma ifrån, och det är klart, att i varje sådant fall, som refererats, naturligtvis under förutsättning att det är fullt autentiskt, borde också avgivits en fullt vederhäftig förklaring om den sannolika orsaken till den olyckliga utgången: har man använt den humana vaccinen, har man möjligen brutit mot den hygieniska renlighetens principer, är det möjligen fråga om barn, som ägt en sorglig och svår ärftlig belastning av kanske ganska betänkliga sjukdomsfrön, som reagerat vid vad som sedan ägt rum?

Hade man undersökt varje sådant särskilt fall, är jag övertygad, att antalet av de olyckliga små barn, som skulle fördärvats utan yttre känd orsak av vaccinationen, skulle krymt samman till en alldeles försvinnande siffra. Men däremot — och det har för övrigt glädjande nog icke ens herr Rydén velat förneka — har huvudmotivet för de skaror, som här varit synnerligen högröstade i sin kamp mot vaccinationen, varit av uteslutande psykologisk art, och det är just den sidan av saken, som jag skulle vilja med några ord belysa.

Kammaren kan exempelvis erinra sig, att flertalet av de broschyrer, som strömmat ned över våra bänkar både i år och förlidet är lik-som också 1912, när vi sist hade frågan uppe, ha varit försedda med en del illustrationer av förskräcklig och vedervärdig art, men jag har ännu icke, trots det jag blivit välsignad med en mycket rikhaltig sådan litteratur, funnit någon fotografi av något sådant där litet olyckligt barn av svenska föräldrar. Det är typiskt att man alltid rört sig med fall från Berlin och andra tyska städer från början av 1890-talet. Dessa fotografier av hemskt ansvallda barn, varierande i oändlighet, ha, icke att undra på, åstadkommit en viss verkan och de ha, som sagt, utnyttjats på ett ypperligt sätt.

Jag ber att få erinra om en liten episod, som jag var ute för strax före sista riksdagens början. I ett litet stationssamhälle på Dalsland kom en frikyrklig järnkramhandlare till mig och talade om, att av alla de frågor, som väntades till 1916 års riksdag, ansåg han vaccinationsfrågan vara den allra viktigaste, och han hoppades, att man skulle få den omstridda samvetsklausulen. Jag tog reda på, varför han fattat ett sådant starkt intresse för saken. Det var ganska svårt att utfinna. Han var en frisk och blomstrande person, hans hustru och barn likaså, ingen av dem hade haft något obehag av sin vaccination, men han hade fått en sådan där broschyr, rikligen försedd med dessa tyska fotografier, som fyllt honom med både avsky och skräck för hela denna procedur. Följden blev också, att denne man, som icke själv hade den ringaste anledning eller några personliga skäl att lägga sig i selen för denna fråga, startade i samhället en liten opinionsrörelse och fick 40 personer, som skrevo på en petitionslista, att man skulle få denna samvetsfrihet, som proponerats på här i kammaren. Det visade sig också, att de petitionerande i de flesta fall

— jag kan icke gå i borgen för alla — voro personer, som leddes av precis samma motiv som han själv.

Härmed är jag inne på en fråga, som jag tycker att kammaren icke nog beaktat, och det är, att här faktiskt, såsom civilministern påpekade, föreligger en massuggestion, som icke väjer för snart sagt någonting. Jag vill erinra om — och detta hör till den psykologiska sidan av saken — att denna motvilja mot vaccinationen är ju först och främst, såsom de 40,000 namnen på petitionslistorna visa, icke förhärskande över hela landet, men den är vidare speciellt epidemisk på vissa orter. Jag vill särskilt utpeka Kalmar län såsom härden i vårt land i detta stycke, särskilt Kalmar stad och icke minst en viss tjänstemannakår i Småland, nämligen järnvägsmännen. Bland dessa ha en stor del tagit synnerligen stor anpart i detta agitationsarbete. Vidare har Örebro län, speciellt Närke och en stor kontingent av frikyrkliga grupper lämnat synnerligen talföra och energiska förkämpar i denna fråga, vartill naturligtvis kommer, att vi uppe i höga Norden finna denna idé, liksom mycket annat, ha sina varma förespråkare.

Men andra landsändar åter synas totalt blottade på denna — jag säger rent ut — suggestiva och epidemiska skrämnel. I min egen provins, som icke därför behöver vara något kulturellt föredöme, utan tvärtom beskyllts för att vara en ganska tillbakabliven landsända, har jag icke hört talas om att man i någon enda socken haft någon sådan motvilja mot eller någon sådan sorglig erfarenhet av vaccinationen, som här säges vara genomgående för snart sagt hela landet. Jag har fått ett brev från just Kalmar län, från en av vaccinationsmotståndets ledande män med en uppmaning att också främja deras önskemål här i riksdagen, och på ett ställe i detta brev säger brevskrivaren: »Gentemot läkarnas ära och inkomster betyder alltså föräldrahjärtans ångest ingenting.» Där ligger ju problemet till rätta i ganska kristallisk klarhet, tycker jag, och behöver väl icke någon ytterligare belysning.

Vare sig man, såsom smålänningarna och närkingarna och en del norrlänningar göra, trycker synnerligen starkt på denna s. k. själanöd eller man gör det i mera försiktiga ordalag, såsom herr Rydén gjorde, får man väl dock medgiva, att det är en viss skillnad på själanöd och själanöd. Vi kunna ju förstå, när samvetsömma värnpliktige begära lindring i den svåra situation, vari de komma. De ha realiteter att göra med, de skola ikläda sig kronans vapenrock, de sättas in i en situation, där de råka i alla de hemskaste konflikter, där är det icke hypoteser, icke lösa teorier, utan där ställas de inför synnerligen hårdhänta realiteter, och då är det klart, att spörsmålet om själanödens avhjälpande kommer på ett helt annat plan, än när det är fråga om en sak, där man rör sig med så mycket lösa teorier och hypoteser som här.

I detta sammanhang vill jag emot herr Rydén invända, att han lägger icke problemet på rätt bog, då han säger, att frågan ligger icke så här: skola vi ha tvångsvaccinering eller icke? utan frågan ligger så: skola vi ha vaccinationslag med eller utan samvets-

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympling.
(Forts.)*

Ang. lag om
skyddsskopp-
ympning.
(Forts.)

klausul? Ja, men det är, tycker jag, ett skäligen enkelt sätt att taga på frågan, ty man får väl erkänna, att en vaccinationslag med denna samvetsklausul kan naturligtvis göra, att frågan kan svälla ut till dimensioner, som kanske icke ens herr Rydén skulle önska, att den finge. Man kan ju tänka sig, att genom skicklig agitation just denna klausul kunde utnyttjas i oerhörd omfattning och vaccinationskyldigheten bli fullständigt illusorisk. Det få vi ej heller för-gäta.

Så säger herr Rydén på ett annat ställe, att här är det dock icke någon egentlig samhällsfara att tillmötesgå dessa samvetsömma människor. Nej, naturligtvis icke, under förutsättning att vi icke behöfve kännas vid några konsekvenser i lagstiftningen. Men jag är övertygad, att skola vi i denna fråga och på så pass vaga och svaga grunder, som det här gäller, medgiva en individuell samvetsfrid, som egentligen icke begränsas av någonting, då kunna vi i konsekvensens namn icke heller undgå att lämna samma individuella frihet på en massa andra områden, och då kan man ju lätt riskera fullständig uppluckring av den statsauktoritet, som vi väl ändå hålla på såsom det centrala och såsom något, som man icke får rubba på.

Jag skulle, innan jag slutar, herr talman, också vilja säga ännu ett ord till ett par av mina partivänner. — Det gäller såväl herr Wennerström som herr Bernhard Eriksson i Grängesberg och även herr Rydén — om jag vid deras fötter finge lägga en liten blomma. Herr Rydén och hans kamrater befinna sig i dag, om jag nu får använda några militära termer, i spetsen för en armékår av en mycket blandad sammansättning. Dess regementen äro så att säga uppsamlade från ganska olika håll och väderstreck, och debatten i kammaren har också givit en ovanligt klar belysning härav. Vi finna på denna armékårs högra flygel en flock aktning-svärda lantmän. De ha visserligen ännu icke, om jag möjligen undantager herr Magnusson i Skövde, givit sig tillkänna, men det är med dem som med Nicanders våg, de synas ej mer, men finnas där ändå. Av dem har också herr Räf deklarerat sin ståndpunkt. De bilda, helt naturligt för öfrigt, den högra flygeln, folk som menar, att detta konstiga läkemedel, hämtat från kreaturens hud och inympat i kroppen på små oskyldiga barn, måste enligt sakens natur vara något fult och otäckt. För övrigt vill jag komplimentera herr Magnusson i Skövde för hans mycket geniala sätt att draga fram denna otrevlige detalj om kaninen. Det är klart, att det var ett ord, som föll i god jordmän på sina håll och som förorsakade kalla kårar över ryggen på åtskilliga. Alltid vinner man någon själ för sin sak med ett sådant yttrande, och han kan vara övertygad om att en del trygga, aktning-svärda lantmän, som marschera fram på den högra flygeln av denna armé, taga fasta på detta uttryck.

Den vänstra flygeln åter saknas icke heller, som vi hört i dag. Den är av fullkomligt motsatt beskaffenhet, den består av mycket radikala människor. En del av dem äro, tror jag, försvarsnihilister, folk över huvud, som genom raska och käcka, särskilt raska, åt-

gärder vill klara upp en del spörsmål och skapa mycket snabbt ett idealiskt samhällstillstånd och som därför naturligtvis hysa principiell motvilja mot alla auktoriteter, de medicinska icke minst och icke undantagna. Men nu är det så, att när man skall vinna ett stort slag, är det icke blott på flyglarna det kommer an, utan även på den del, som gör det mesta arbetet, centern. Där skall enligt nutida krigföring det definitiva genombrottet äga rum. Där finna vi en stor kontingent folk, som säkerligen till sin huvudmassa tillhör de olika religiösa sekterna i vårt land, hos vilka misstron mot vetenskaperna i allmänhet och de medicinska teorierna i synnerhet så att säga gått i blodet. Ty lägg märke därtill: vilka är det, som bilda majoriteten bland de författare, som sprida dessa broschyrer? Jo det är — jag känner till det — i flera fall frikyrkliga predikanter och åtskilliga av de religiösa sammanslutningarna, som stått bakom allt detta. Jag känner flera fall, som bekräfta detta, och där det varit fråga om frireligiösa, särskilt baptistpredikanter. Det är synbarligen så, att det är åtskilliga frireligiösa organisationer och krafter, som stått bakom allt detta. Jag vill därmed icke ha sagt, att icke dessa äro lika aktningvärda medlemmar av samhället eller kammaren som någon annan, långt därifrån. Men just den skygghet och obenägenhet ifråga om de krav som det här gäller från vår sida att hävda, gör kanske, att det icke kan skada att understryka saken. Det kan ju hända, att dessa våra kamrater känna sällskapet vari de stå en smula blandat. Men kanske det går bra att manövrera armén till seger i dag. Jag vet ej, hur det går, men gånge hur som helst, så hoppas jag för min ringa del i alla fall, att både herr Rydén och hans kamrater måtte oskadda återvända från sin fransyska visit i de kretsar, där de annars äro så sällsynta gäster.

I hopp att så skall ske och att det parti, som jag har äran tillhöra, skall visa sig hålla på samma gamla kulturvänlighet, som det hittills bevarat, i hopp härom ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindman: Vid förlidet års riksdag utvecklade jag min ståndpunkt i denna fråga och uttalade därvid, att en lag i denna riktning enligt min mening borde antagas. Det skulle vid sådant förhållande kunna synas överflödigt, att jag åter begärt ordet i år i denna fråga, då intet för mig inträfat, som kommit mig att ändra den ståndpunkt jag då intog. Jag vill därför nu inskränka mig till att säga endast några få ord om denna sak.

Herr Rydén talade nyss om att det var samvetsklausulen som här var det centrala och det viktiga, det som frågan egentligen rörde sig om, och jag tror, att det har han så rätt i. Jag har den uppfattningen av samvetsklausulen, att det är kanske den, som man mest på åtskilliga håll reagerar emot. Men då skulle jag vilja säga: innan man ger sig in på att bedöma frågan om denna samvetsklausul, så bör man väl först göra sig reda för: är det, som vi vilja vinna, övervägande riktigt, nyttigt och bra gentemot de olägenhe-

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)*

Ang. lag om
skyddskopp-
ympling.
(Forts.)

ter, som eventuellt kunna följa med denna lags antagande? Jag har icke hört från dem som talat emot lagen mer än en mening, nämligen att det är nog något bra och nyttigt och till skydd för vårt folk, att en sådan vaccinationslag med strängare bestämmelser än de förut gällande blir införd. Herr Rydén kallade visserligen dem, som stå på den sidan, för fanatici, likasom han även förklarade, att de, som voro motståndare till lagen, hade en fanatisk uppfattning. Men lika fullt har man icke hört från motståndarna annat, än att det är något nyttigt och bra. Men har man den uppfattningen, att det är bra och nyttigt, då blir frågan: få då icke betänkligheterna vika inför det, som man anser vara övervägande riktigt och välgörande?

Jag kan icke förstå annat av det utredningsmaterial, som ligger framför oss, än att, om det inträffar någon olycka, så måste det väl vara i ett försvinnande fåtal fall, som det kan påvisas att en sådan olycka inträffat. Men det veta vi alla, att skyddskoppymplingen medfört alldeles oerhört stora fördelar för de folk, som fått åtnjuta förmånen av att verkligen ha den införd på ett kraftigt sätt i sina länder. Vi ha i vårt land ej tillräckligt kraftiga bestämmelser. Är det nu fråga om något som är bra, då måste också betänkligheterna vika. Då får icke längre något sådant stå i vägen, som det vi kalla samvetsbetänkligheter, och som innebär, att den ena eller andra individen förmenar, att hans uppfattning skall vara gällande framför den verkligt vetenskapliga auktoriteten. På det sättet skulle man komma nästan hur långt som helst med sitt samvete och med människors samveten, om man skall låta i alla möjliga frågor, där det gäller att skapa något till nytta för landet i form av lagstiftning, folk komma och säga, att här kan det finnas människor, vilkas samveten reagera mot en lagstiftning.

Jag vill ej vara med härom; så får det ej vara i ett ordnat samhälle. Enligt min mening få dylika samvetsbetänkligheter ej göra sig gällande; de måste maka åt sig, om det är till nytta för det hela.

Herr Rydén nämnde, att man ej får trampa människors övertygelse under fötterna. Jag ber herr Rydén att härvidlag tänka något på konsekvenserna och att tillämpa denna mening även i andra fall. Har herr Rydén icke varit med om att stiffta lag, där det varit så, att man trampat andra människors önskingar och uppfattningar under fötterna? Det är väl annars ofta nog, som man är av olika meningar, då det gäller lagstiftning. Men om man då skall bilda sig sin mening med hänsyn till vad förmenta samvetsbetänkligheter i olika fall kunna tillåta, tänk då vilket ypperligt utrymme det bleve för agitationen, om man gäve för stort rum åt dessa samvetsbetänkligheter. Den agitation, som vi se svämma över riksdagsmännen med litteratur av alla möjliga slag, visar redan nu vart det skulle ta vägen. Tänk vilken propaganda som skulle göras för att inbilla folk, att här är det fråga om något, som vissa samveten reagera emot.

Jag kan icke, herr talman, tillägna mig denna uppfattning. Det

är mig omöjligt att förstå, att, då samhället behöver någonting till sitt skydd, samvetsbetänkligheter skola kunna uppresa sig mot stiftande av en lag sådan som denna. Jag vågar därför säga, att ingen har rätt att på det sättet sätta sig till hinder mot någonting, som kan vara till nytta för samhället. Ty därmed skadar han i själva verket samhället. Jag förmenar, att man skall vid tillämpningen av denna uppfattning taga den hänsyn till deras mening, som här reagera mot dessa bestämmelser, att man skall säga: låt lagen innehålla sådana bestämmelser, sådana kontrollåtgärder, som göra det i största mån möjligt att undvika olägenheter och faror. Det är naturligtvis vad lagstiftaren skall tillse. Det är vad jag förmenar att han i detta fall har gjort genom de olika åtgärder, som i här föreliggande lag blivit införda i detta fall. Men längre, herr talman, anser jag icke man kan gå. Och jag skulle vilja säga: mina herrar, vi leva väl ändå i upplysningens tidevarv, då det gäller att tillägna sig allt vad vetenskapen kan uppfinna till nytta för mänskligheten och till nytta för folken. Allt sådant skall man taga vara på och vårda sig om, och icke låta en sak bringas på fall bara därför, att det finns människor, som utan verkligt grundade skäl säga, att det där vilja vi icke vara med om på grund av våra samvetsbetänkligheter.

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Och så till sist, herr talman, ännu endast ett ord. Herr Eriks-son i Grängesberg sade nyss, att det icke inträffat något sedan i fjol, och han syftade då på att icke det inträffat som en och annan i fjol talade om såsom överhängande, nämligen att vi skulle bli utsatta för en smittkoppepedemi. Ja, det är ju ofantligt lyckligt, att så icke blivit fallet. Men ingen av oss kan säga, om det kommer att bli så ett år till. Jag anser, att det är lyckligt för dem, som voro emot lagen i fjol, att det gått som det gått, och att sålunda icke någon fara inträffat. Men här kan icke någon av herrarna svara för, vad som kan komma att ske, innan ytterligare ett år gått till ända. Jag skulle vilja hålla före, att man bör säkerställa sig i tid och icke komma med åtgärder, då det är för sent. Detta är en viktig regel på alla områden och icke minst i detta fall. Ty om en epidemi kommer över oss och vi icke stå rustade och beredda att taga emot den, då komma vi att stå inför detta *för sent*, som vi i detta land varit utsatta för under andra tidsskeden och andra tidsperioder. Jag kan, herr talman, icke vara med om att utsätta mig för en dylik eventualitet, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen, som under herr Lindmans anförande åter övertagit ledningen av förhandlingarna, gav nu ordet till

Herr Sandler, som yttrade: Efter herr Erikssons i Grängesberg anförande var det en rad instämmanden, och det var någon, som påstod, att även mitt namn blev uppropat. Jag har nu visserligen övertygat mig om att jag icke är antecknad, men för all säkerhets skull har jag ansett mig böra begagna tillfället att förklara

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Fort.)

min ställning, då det ju på några håll kan föreligga ett antagande, att jag skulle hava instämt i yrkandet om avslag på hela förslaget.

Med anledning av ett yttrande av min partivän, herr Hallén, skall jag först be att få säga det, att vi kunna alla vara ense om att sällskapet är ganska blandat och heterogent å ömse sidor av fronten här i dag. För min del kommer jag exempelvis nu att framställa samma yrkande, som nyss framställts av herr Lindman. Partimäs-sigt äro således gränserna alldeles upplösta.

Jag hör icke till dem, som hysa någon så förfärligt stor respekt eller någon sådan respekt för den fackmässiga sakkunskapen, att jag anser, att jag är skyldig att suspendera mitt eget sunda förstånds bruk, och jag kan visst icke instämma i vad herr civilministern sade om att på det här området har vetenskapen redan sagt sitt sista ord. Vetenskapen säger aldrig sitt sista ord, så länge den över huvud finnes, och det kan hända, att det kan komma att befinnas, att det kan bliva något att tillägga på detta område i framtiden liksom på alla andra områden. Men med den koncessionen får jag lov att tillägga, att man bör taga den nödiga hänsynen till vad vetenskapen för närvarande har att säga och icke bygga på någon konstruktion om vad vetenskapen måhända någon gång i framtiden kan komma att för-måla. För min del är jag, som jag säger, visst icke benägen att av-stå från att begagna mitt eget förnuft, och jag har också sökt göra det, så långt det räcker. Men jag måste erkänna, att det finns om-råden, där det verkligen icke räcker, områden, där jag måste taga nödig hänsyn till att andra, i detta fall fackmännen, måhända kun-na begripa en sak bättre än jag gör. Jag vill hoppas, att min ärade partivän på Malmöbanken icke uppfattar en sådan hänsyn till att andra kunna begripa en sak bättre än jag själv såsom ett tecken till att jag vill böja mig under något slags pickelhuveregemente.

I avseende på själva saken har jag alltså icke kunnat undgå att bli övertygad om att vaccinationen är behöflig och nödvändig såsom ett av de skyddsmedel, som samhället kan behöva. Och det är påfä-llande, att i debatten här i kammaren uppträder ingen, som verkligen deklarerar sig som motståndare till vaccinationen, vad nu skälet kan vara.

Herr Rydén i Malmö framhöll, att det var på tiden, att man fick debatten lagd på rätta bogen, så att man tog hänsyn till det faktiska läget i riksdagen. Jag kan icke annat än instämma i hans önskan härvidlag. Men jag kan verkligen icke dela hans uppfattning om att man får frågan lagd på rätt bog, om man ställer spørsmålet som han gjort: skola vi hava en lagstiftning med samvetsklausul eller utan samvetsklausul? För mig ligger frågan i stället så här: skola vi hava det gamla vaccinationsreglementet, eller skola vi hava en ny lag, som efter min uppfattning är ofantligt mycket bättre än den gamla?

Ja, låt oss säga några få ord om samvetsklausulen och om de samvetsbetänkligheter som framförts. Det förefaller mig, som om detta vore en synpunkt, som icke alls varit på tal i debatten. Ställer man sig principiellt på den linjen, att man skall bereda frikallelse åt

alla dem, som äro övertygade om att vaccinationen är skadlig, ja, då må man gärna kalla det en samvetsfråga — jag vill icke diskutera om det uttrycket är berättigat, men jag vill gärna medge, att, om man får använda det ordet, så innebär det enligt min uppfattning, att statsmakterna avstå från att taga ansvaret för vad som på detta område kan komma att ske och i stället skjuta detta ansvar över på de enskilda medborgarna själva. Det blir den enskilde familjefadern, som i stället för statsmakterna får träffa avgörande, huruvida han skall taga risken av att låta sitt barn bli ovaccinerat och därmed utsättas för möjlighet att få smittkoppor eller risken att det genom vaccinationen skall ådraga sig den ena eller andra skadan. Jag kan icke finna det vara rätt, att statsmakterna skjuta det ansvaret fullständigt på de enskilda, vilket faktiskt bleve följden, ifall man skulle införa en samvetsklausul av beskaffenhet, att alla, som vore övertygade om vaccinationens skadlighet, skulle kunna bli frikallade. En samvetsklausul av det slag, som föreligger i regeringsförslaget, tror jag för mindel icke, att det är någon mening med, varför jag finner den kritik, som av samvetsklausulens anhängare riktats mot densamma, vara alldeles berättigad.

Jag kan mycket väl förstå de synpunkter, som framförts av herr Rydén, men mig förefaller det, att om man hyser den uppfattningen, att man får lov att taga hänsyn till föräldrarnas betänkligheter, skulle man inrikta sina strävanden icke på att bryta sönder vaccinationslagen genom att införa möjlighet till frikallelse i större eller mindre utsträckning, utan man borde inrikta sina strävanden på att få en ändring av de straffbestämmelser, som finnas i lagen. Gång på gång kommer det igen i anföranden från den sidan, att det är för orimligt, att folk skall sättas i fängelse, därför att man av omtanke för sina barn undandragit dem vaccinationsplikt. Ja, men det är en sak, som icke rör frågan om tvångsvaccinationen och de generella grunderna för en frikallelse, utan man kommer då in på frågan om straffbestämmelserna och huruvida man i vissa undantagsfall kan tänka sig en mildring av dessa straffbestämmelser. Ifall man vill gå fram den vägen, har jag visst icke det ringaste emot att medgiva, att man skall taga hänsyn till de betänkligheter, som kunna föreligga. Men jag vill icke vara med om att man från den utgångspunkten skall formulera en lag, som bryter sönder själva huvudprincipen.

Som jag tillåtit mig framhålla, ser jag saken så, att vad vi ha att välja är, om vi skola behålla det gamla vaccinationsreglementet eller vi skola ha en ny lag på det här området. Herr Vennerström sade för en stund sedan, att det icke är så farligt, ty vi ha ju den gamla lagen och kunna klara oss med den. Men jag tror, att han måste erkänna, att det hittills varit så, att den blivit ganska bristfälligt tillämpad, vilket emellertid kan förbättras i det följande. Men hur är den gamla lagen beskaffad? Är den verkligen sådan, att de, som äro oroliga för vaccinationens följder, böra känna sig tillfredsställda med, att det gamla vaccinationsreglementet får fortfarande gälla? Detta gamla reglemente innebär ju, att vi också

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)*

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

ha tvångsvaccination, det innebär, att vi icke ha någon samvetsklausul — om den nya lagen tages, blir det sålunda icke någon ändring i detta avseende. Det gamla reglementet innebär vidare, att barnen skola vaccineras före två års ålder, under det man med den nya lagen vinner, att vaccineringen kan uppskjutas till sex år, och att man kan få ytterligare uppskov, om det visar sig erforderligt på grund av barnets konstitution. Enligt den nya lagen skall det användas animal vaccin i stället för humaniserad. Man vinner genom denna lag dessutom, att vaccinationen kommer att utövas av en kompetent vaccinator, i regel läkare, och man vinner över huvud, att det blir ett mera hygieniskt anordnande av hela vaccinationsinstitutet. Jag tycker därför, att de, som äro tveksamma i frågan, borde fundera ett ögonblick, huruvida man skall, då det bjudes sådana fördelar, ställa sig på den stånpunkten, att man hellre vill behålla det gamla reglementet med dess många bristfälligheter.

Det sades av en talare just i sammanhang med frågan om det gamla vaccinationsreglementet, att om det blir en epidemi, så är det icke värre, än att folk får låta vaccinera sig i större utsträckning än hittills skett och att den svenska allmänheten även kommer att göra det. Detta tror jag också, jag tror, att om en smittkoppsepidemi utbryter, kommer folk att rusa till vaccinatorerna, såsom man gjorde här i Stockholm för ett par år sedan, då det var en sådan epidemi, och jag skulle nära på tro, att en hel del principiella antivaccinatorer skulle vara de snabbaste att rusa i väg till vaccinatören inför en sådan situation. Men jag vill hemställa, om det verkligen är välbetänt och förutseende av statsmakterna, att man litat på detta och icke vidtar nödiga åtgärder i tid, att man litat på, att antivaccinatorernas tro på sina dogmer icke håller inför fruktan för en kommande smittkoppsepidemi. För min del måste jag säga, att det är förnuftigare, att man i tid sörjer för huset och ser till, att folk i tillräckligt omfång vaccineras på förhand.

Jag vill sluta med att trycka på frågan om det gamla vaccinationsreglementet och den nya lagen. Den nya lagen innebär en hel rad fördelar, och ingen, som satt sig in i frågan, bestrider, att det just ur barnens synpunkt vore till mycket stort gagn, om man kunde få de nya bestämmelserna i stället för de gamla. Då gör man den invändningen, att den gamla lagen visserligen icke är bra, men att den har den stora fördelen, att den icke tillämpas. Den reflektionen gör man åtminstone mera i tvsthet, att därför att den icke tillämpas i större utsträckning, kan den gärna vara kvar. Herr civilministern har redan antytt, att det kan hända, att myndigheterna känna sig ha en viss skyldighet att bringa den gamla lagen i tillämpning, och jag tror, att om större faror än för ögonblicket hota och man blir nödsakad att begagna den gamla lagens bestämmelser, så kan man icke invagga sig i den illusionen, att vi ha en lag på papperet, som icke behöver tillämpas så mycket och att vi följaktligen kunna vara lugna, utan det kan ställa sig så, att om kammaren avslår förslaget i dag, får man finna sig i, att den gamla lagen tillämpas med alla de bestämmelser,

som just ur barnens synpunkt och ur allmänt hygienisk synpunkt av alla förklaras vara sämre än de bestämmelser, som finnas i den nya lagen. Väger man mot varandra å ena sidan hänsynen till det lilla fåtal föräldrar, som äro samvetsömna på detta område, och å andra sidan de många tusen barn, som skulle försättas i ett gynnsammare läge därigenom att den nya lagen tages, måste jag för min del utan ringaste tvekan ge mitt bifall till den föreliggande lagen.

Ang. lag om
skyddsskopp-
ympling.
(Forts.)

Med herr Sandler förenade sig herrar *Anderson* i Råstock, *Sundström*, *Zander*, *Åkerlinth*, *Helger*, *Flognfält* och *Johansson* i Kullersta.

Vidare anförde

Herr *Magnusson* i Skövde: Jag begärde ordet med anledning av den komplimang, som herr *Hallén* riktade till mig. Herr *Hallén* talade i sitt anförande även i liknelser, ehuru jag därvid icke å min sida kan komplimentera honom såsom varande »mästare» att tala. Själv uppträdde den ärade talaren så, som ville han tacka Gud för att han icke var lik andra människor, då han talade om de frireligiösa predikanter och rektorer, bland vilka huvudsakligen antivaccinatörerna äro till finnandes. Han talade därjämte med en viss ringaktning om agitationen, och det förvånar mig, ty jag tror, att herr *Hallén* icke är främmande för agitationens verkningar, utan han är nog så kvick att tillämpa även densamma.

Vad beträffar det fall rörande en frireligiös järnhandlare i Dalsland, som blivit omnämnt av herr *Hallén*, vill jag påpeka, att jag känner det fallet. Det gällde föräldrarnas enda barn, och detta var icke vidare friskt, ej heller föräldrarna, och därför tror jag, att man i viss mån kan förstå föräldrarnas betänkligheter att låta vaccinera sitt enda barn med den risk, som ändå obestriddligen föreligger, att det möjligen kunde bli sjukt efter vaccinationen.

Herr *Hallén* beskrev den falang, som skulle stå bakom herr *Rydén* — den hade en höger- och en vänsterflygel, och han sade sig i detta sammanhang icke vilja vara med om att undergräva statens auktoritet. Ja, vill verkligen herr *Hallén* stå för detta uttalande, om statens auktoritet, får han nog ställa sig på den högra flygeln.

Herr *Hallén* talade vidare om föräldrahjärtan. Jag vet icke, huruvida herr *Hallén* är i den ställningen, att han har barn att ansvara för, men jag är övertygad om, att man ser den här saken annorlunda, om man inga barn har och om man har några stycken, som man skall lämna ut till vaccinationen. Det är för övrigt betydlig skillnad mellan att på detta sätt lämna ut mindre barn, som äro helt beroende av föräldrarnas omsorg, och att sända sina vuxna barn ut på t. ex. värnpliktsövning. I det senare fallet gäller det faktiskt en fysiskt stärkan-

Ang. lag om
skydds-kopp-
ympning.
(Forts.)

de övning, man må för övrigt ha vilken åsikt om värnplikten som helst, men när det gäller vaccinationen, är det dock obestriddligen förenat med åtminstone någon risk att barnen kunna få en sjukdom, som kan bli dem till väsentligt men. Om man försöker sätta sig in i föräldrarnas känslor, tror jag icke, att man med ett visst mån kan tala om de samvetsbetänkligheter, som i detta fall göra sig gällande.

Det säges, att det icke går an att skapa undantagsbestämmelser, och att om man låter samvetsbetänkligheterna råda, skulle det medföra analoga förhållanden på många andra områden. Jag ber i det fallet få referera till vad jag nyss sade. Många icke samvetsbetänkligheterna i fråga om vaccinationen äro starkare, och bör man icke låta dessa samvetsbetänkligheter vibrera litet starkare, då det gäller att utlämna de små barn, som stå helt under föräldrarnas vård och skydd? Jag tror icke, att man rubbar samhället eller statens auktoritet med att tillgodose dessa betänkligheter.

Det talades om, att vi genom att hålla på den gamla lagen hindra, att det blir en bättre lag. Jag undrar, om vi icke få dela ansvaret därvidlag? Vi ställa oss icke avvisande mot en ny och bättre lag, men då man icke tar någon hänsyn till de berättigade önskemål vi ha, tvingas vi att säga nej till den nya lagen. Jag skulle gärna vilja ha en förbättrad lag med de medgivanden, som vi påyrkat. Jag tror därför icke, att det är som herr Sandler säger, att vi med vårt motstånd mot den nya lagen åstadkomma, att en sämre lagstiftning förblir gällande, och hindra, att en bättre lagstiftning blir införd. Jag tror snarare, att skulden till detta får i väsentlig mån bäras av dem, som icke velat tillmötesgå våra, såvitt jag kan se, berättigade krav.

Jag skall icke vidare förlänga den förut långa debatten, utan sluta med det sagda.

Herr Branting: Herr talman! Vid förra årets debatt om denna sak tillät jag mig att principiellt något utveckla min syn på densamma, och jag skall icke nu här i debattens sista timme ytterligare utveckla den på något sätt. Jag vill blott framhålla, att det verkligen synes nu ligga på samma sätt som då, att vi stå inför en möjlighet att genom ett bifall till det föreliggande förslaget kunna få avgjorda och av ingen bestridda förbättringar för det allmänna hälsotillståndet och för motståndskraften emot koppfaran till stånd. Den möjligheten har kammarens majoritet i detta ögonblick i sin hand. Det förefaller mig då, att det skall finnas ofantligt tungt vägande skäl för att visa tillbaka en sådan möjlighet och låta det fortfarande förbli vid det gamla.

Ingen har bestritt eller kan bestrida, att det nu framlagda förslaget innebär väsentliga förbättringar. Det innebär även stora tillmötesgåenden — och det ber jag att få särskilt betona gentemot dem, som av sina känslor föras till att med en viss

misstänksamhet och oro se på tvångsvaccinationens förverkligande på allvar i landet. Där finns ju den stora förbättringen, framsteget eller eftergiften, vad man vill kalla det, att i stället för att vaccinationen skulle ske inom två år från barnets födelse enligt nu gällande bestämmelser, så behöver den icke ske förrän vid sex års ålder. Men vad man dessutom ingalunda bör förbise och glömma, det är den mycket väsentliga eftergiften som är gjord, när man uttryckligen i lagen skrivit in, att om vederbörande ympare å ympnings- eller besiktningmöte eller eljest vid av honom företagen undersökning finner någon »till följd av sjukdom eller sjukdomsanlag eller allmän svaghet» kunna komma att erhålla men av ympningen, så blir det uppskov. Med en förständig tillämpning av denna lagbestämmelse ligger i själva verket däri en mycket stor garanti för oroliga föräldrar, att de få uppskov. Om det finnes bara ett sjukdomsanlag hos barnet, kunna de ju få det år efter år, och då blir väl situationen till sist den, att i dessa barns utveckling kommer den tid, då man kan se och föräldrarna själva verkligen böra kunna se, att en koppypning icke är av den våda, som den kanske i detta speciella fall varit, om den företagits på ett för tidigt stadium. Vidare är det den ofantliga förbättring, att ympningen alltid skall verkställas av läkare och så gott som alltid med animal vaccin. Och slutligen är ju hela den praktiskt så betydelsefulla frågan om kostnaden för dessa åtgärder löst på ett sätt, som lägger det icke på något vis på de enskilda eller kommunerna, kanske fattiga kommuner som skulle få stora kostnader för detta på grund av långa resor, utan lägger det verkligen som det bör göras på det allmänna, på staten.

När alla dessa stora förbättringar ifrån det nuvarande tillståndet stå att taga nu, så förefaller det mig, att det skall finnas *mycket* tungt vägande skäl, för att man icke skall taga detta förslag. Och jag vill säga, att när min ärade vän Rydén nyss sade, att denna lag motsätter sig varje undantag, så tycker jag det är ett alldeles för absolut omdöme. Det är icke riktigt i förhållande till de faktiska möjligheterna till uppskov och till individuell hänsyn till barnets hälsa, som äro införda i denna lag.

Han fortsatte vidare sitt resonemang med att tala om att vad han och hans meningsfränder här ville bekämpa, skulle vara ett införande på detta område av vad han kallade »pickelhuveregemente». Jag tror icke, att jag kan misstänkas för att vara någon vän av »pickelhuveregemente». Det är verkligen så att vi i den punkten äro fullkomligt liktänkande både herr Rydén och jag och förresten, som jag hoppas, hela vårt parti och många, många därutöver. Men här är det icke fråga om att införa ett sådant system, som med någon minsta skymt av rättvisa kan kallas för det namn varmed det här betecknades. Här är fråga om en åtgärd, som samhället vidtager i den uppväxande generationens och sitt eget intresse, en åtgärd som oändligt

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Ang. lag om
skyddsskopp-
ympning.
(Forts.)

mycket mera påminner om det varom jag hoppas alla äro ense och icke minst herr Rydén, nämligen *skoltvånget*, än vad det är fråga om »pickelhuveregemente».

Om man nu för resten skall gå till att särskilt peka på olika länders förhållanden, så är det ju upplyst här under debatten, att det var på grund av bittra erfarenheter om koppornas härjningar i den franska armén under 1870—1871 års krig och den därefter följande tiden, som man även i detta land, som så starkt reagerar emot »pickelhuveregemente», fann sig böra införa ett betydligt strängare vaccinationstvång än här är fråga om, med två revaccinationer efter den första vaccinationen, och med resultat att i det nuvarande ohyggliga massmördandet åtminstone icke på västfronten förekommer den stora härjare, som kopporna förut utgjorde.

Jag tycker, att man bör se något på förhållandena i det fallet också och beakta, att här verkligen föreligga möjligheter för oss att komma till förbättringar, som vi icke ha i den nuvarande situationen, förbättringar så avsevärda att det vore underligt, om vi skulle tillbakavisa dem.

Nu säger man, att det där må vara sannt och gott och väl, men om lagen måste falla är det ert fel, som icke vilja gå med på någon samvetsklausul, utan nu tillbakavisa en sådan återigen. Ja, jag må säga, att det förefaller mig i år precis som i fjol, att det viktiga och väsentliga är att samhället skaffar sig skydd, skaffar sig verkliga möjligheter till att på ett förståndigt sätt genomföra de nödvändiga åtgärderna emot den där faran. *Det* är det väsentliga. Sedan kommer det där andra, som här nu nästan undantagslöst kallas för 'samvetsbetänkligheter'. Redan i fjol tillät jag mig framhålla, att, som orden föllo, »det är ett rätt underligt samvete', som i detta avseende gör sig gällande. Det är endast genom ett mycket besynnerligt utsträckt bruk av ordet samvete, som man överhuvud taget kan prätta in motståndet mot den här föreslagna lagen under rubriken samvetsbetänkligheter». Jag skall nu i alla fall icke gå in på någon diskussion om möjligheten att begagna det där ordet, men jag vill ha sagt, att sedan staten ytterligare vidtagit, genom antagandet av den nya lagen, de skyddsbestämmelser som ligga i den, så blir det ännu mycket mera orimligt att med avseende på där föreliggande bestämmelser tala om en verklig samvetsnöd. Vad som står kvar blir i allt högre grad endast uttryck för en vilja, en bestämd sinnesriktning att icke vilja böja sig för vad vetenskapen i alla fall enstämmigt konstaterar beträffande här föreliggande förhållanden. Det blir allt mer och mer någonting som bakom en vacker mask av samvetsbetänkligheter i själva verket döljer en oresonlighet och ignorans och motvilja emot den vetenskapliga synen på dessa ting, som man icke borde giva ett så pass vackert namn.

Men ändå står jag personligen fortfarande på samma ståndpunkt, att skulle det i praktiken vid tillämpningen av denna

lag visa sig, att det uppstår sådana förhållanden, där man verkligen kan tala om att människor komma i konflikter, som för dem äro mycket svåra, med anledning av denna lag, så må väl ändå, när man ser verkligheten hur den föreligger, icke denna lag mer än andra vara till den grad orubblig, att man icke skall kunna få in undantagsbestämmelser, som äro möjliga att i detta fall tillämpa för dem, som här skulle kunna komma ifråga. Men det måste då bli sådana undantagsbestämmelser som göra, att det förblir rena undantag, som således icke blottställa samhällets intresse av skydd, genom att det blir en mängd människor som gå utanför detta skydd. Men hur det skall skrivas, hur hela den bestämmelsen skall läggas, det bör kunna i sinom tid på grund av sig företeende omständigheter klargöras. Och jag ber få hänvisa de oroliga till det faktum, att på ett område, där det ändå måste sägas vara ännu mycket, mycket svårare att få undantagsbestämmelser genomförda, nämligen det militära, där har det dock lyckats att steg för steg prätta in för den enskildes ändå rätt oresonliga ståndpunkt sådana medgivanden, att de undantagsbestämmelser, som vi där ha, kommit till stånd, medgivanden som i den mån det kan vara behöfligt kunna komma att ytterligare utvidgas. Andra kammaren har ju nyss haft ett uttalande i den riktningen.

Det förefaller mig, att oron för att man icke skulle kunna få gehör för en resonlig tillämpning av lagen och för ett resonligt hänsynstagande till den ene eller andre enskilde individens syn på dessa ting, att den oron är om någon uppkonstruerad och överdriven. Därför är det också min övertygelse, att vi göra rätt här, om vi nu godkänna de ofantligt tungt vägande förbättringar som ligga i lagen. Och sedan må då efter detta det ses till, i vad mån det kan behövas några modifikationer för den ene eller den andre, som kan ha vad som för honom ter sig som vägande samvetsbetänkligheter mot densamma.

Jag ber således, herr talman, att i motsats till åtskilliga av mina partivänner få yrka bifall till lagen. Det är redan framhållet, att det här är ingen partifråga alls, utan man måste säga, att vi här befinna oss på ett område, där över huvud taget partisympunkter icke böra på minsta sätt spelas ut från vare sig den ena eller den andra sidan. Men blott det enda ordet må det tillåtas mig att säga till mina partivänner, att det har varit sedan länge en ära för vårt parti, att vi försökt hålla den varmaste och starkaste kontakt med den vetenskapliga utvecklingen och försökt låta den i möjligaste utsträckning vara bärande för våra synpunkter. Det skulle vara glädjande, om det visar sig, att även på denna punkt det är en stark anslutning från detta partis anhängare omkring dessa synpunkter, som här i alla fall av en enhällig vetenskap framföras till skydd för samhället och till gagn för nationen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Herr Vennerström: Herr talman, mina herrar! Jag föranleddes av herr Halléns anförande att för andra gången begära ordet.

Herr Hallén yttrade angående de cirkulär, som vi ha fått, att där funnos en mängd fotografier av utländska av vaccinationen skadade barn. Men han sade på samma gång, att det icke fanns några fotografier av svenska barn, och han ansåg väl då, att det icke finns några svenska barn, som blivit skadade av vaccinationen. Jo, herr Hallén, de där svenska barnen finnas i alla fall. Om herr Hallén har läst förra årets regeringsförslag, så bör herr Hallén veta, att i de där anförda, från vissa läkare inkomna uttalandena säges det bestämt, att vaccinationen har både skadat och även i några få fall förorsakat döden.

Herr Hallén slog sig en liten smula till talesman för samvetsnöden, fast jag tycker, att det var en ganska underlig talesman, som själanöden hade vid detta tillfälle. Herr Hallén sade, att man kan mycket väl förstå, att en värnpliktig kan ha viss samvetsnöd vid iklädandet av en uniform eller gentemot värnplikten i dess helhet, men herr Hallén förstod icke alls, att det kunde finnas någon samvetsnöd hos en fader eller en moder, som hade ett litet barn och som ansåg, att vaccinationen skulle skada det barnet. Jag förstår icke alls herr Halléns tankegång. Jag säger för min del, att om det gäller ett visst offer av mig själv personligen, så har jag för samhällets skull större skäl att taga det offret, men då det gäller vaccinationen och jag har den levande övertygelsen — och många finnas, som ha den — att vaccinationen kommer att skada mitt barn, då det således gäller att göra våld på en annan person, mitt eget barn, så måste samvetsnöden gälla väsentligt mera än då det gäller min egen personlighet.

Sedan hade herr Hallén en replik gent emot herr Rydén. Herr Rydén hade sagt, att här gäller icke debatten tvång eller icke tvång utan kärnpunkten är: antingen tvång med klausul eller tvång utan klausul. Herr Hallén tillät sig stämpla herr Rydéns anförande som advokatyr. Jag tillåter mig stämpla herr Halléns replik som en tämligen fullödlig advokatyr. Jag vill icke, då det gäller en prästman, säga, att herr Hallén är någon advocatus diaboli, men jag har synnerligen stor lust att ändå sätta den stämpeln på herr Halléns anförande i denna punkt. Herr Hallén sade nämligen, att om man tar Bernhard Erikssons och min samvetsklausul, så skulle man därigenom ge upphov till en agitation, som praktiskt taget skulle taga bort varje form av vaccinationstvång. Ja, men, herr Hallén, gäller icke detsamma, om man går på den mest ytterliga förbudslinjen? Då skapar man, såsom jag tillät mig säga i mitt första anförande, större möjligheter för just denna agitation, som riktar sig mot varje form av vaccinationstvång.

Sedan ber jag att få vederbörligen hallstämpla herr Halléns försök att gyckla med oss på den här kanten, då vi, såsom herr Hallén yttrade, skulle tillhöra en sammanrafsad skara, som kom-

mit från rätt många mystiska och otrevliga håll. Nåja, men herr Hallén, tillhör icke herr Hallén själv en tämligen brokig, blandad och sammanrafsad skara? Vi hörde nyligen herr Halléns främste chef, vi hörde nyligen herr Lindman för högern, och herr Edén anmälde sig nyligen, såvitt jag förstod, så vi få höra honom också inom de närmaste minuterna. Där ha vi alltså den heliga politiska treenighet, som herr Hallén på denna punkt anslutit sig till. Det är bara den skillnaden emellan herr Hallén och mig, att herr Hallén håller sig närmare topparna, medan jag håller mig närmare de i detta fall mot ledningen revolterande djupen. Det kan vara en smaksak, om det är bättre att representera det ena eller det andra.

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)*

Då herr Hallén tillät sig gyckla en smula med lantmännen för att de icke skulle förstå den här saken, så får jag säga, att jag icke förstår, varför en lantman, som verkligen brukar sin jord, skulle förstå den här saken sämre än en lantman, som, såsom herr Hallén, utarrenderar sitt eget prästgårdshemman. Vidare tillät sig herr Hallén även gyckla litet med de frireligiösa pastorerna. Då får jag ärligen säga, att en frireligiös pastor och en statskyrkopastor de smälla nog ungefär lika högt eller äro lika goda eller lika dåliga i vaccinationsfrågan båda två. Förresten, för att hålla mig till statskyrkopastorerna, så ha vi dock på den yttersta sidan av antivaccinatörerna en sådan person som pastor Vallberg. Han tillhör samma respektabla statskyrka som herr Hallén, och jag tror även att han studerat denna fråga, så jag misstänker, att han då det gäller sakkunskap, kan pretendera på att kunna tävla med om icke rent av överträffa vännen Hallén.

Då herr Hallén gratulerade oss på den här sidan och särskilt oss socialdemokrater att komma tillbaka efter den fransyska visiten i det misstänkta lägret, så vill jag rikta den gratulationen tillbaka och önska herr Hallén välkommen åter från tjänstgöringen i vaktborgen hos den nuvarande högerregeringen och dessutom i samma vaktborg, som herr Lindman tillhör i föreliggande fråga. Jag vill icke säga något ont om herr Hallén för detta, men jag önskar honom välkommen igen, lika väl som jag enligt herr Halléns mening är välkommen tillbaka.

Sedan tillät sig herr Hallén även att slå på den där bildnings- eller kanske rättare sagt utbildningssträngen. Jag hade icke väntat att få höra de där ljuden, ty de äro sannerligen djupt osympatiska och tillhöra bestämt icke en allvarlig och saklig debatt, där en sådan argumentation icke bidrager till saken men tvärtom slår sår, som äro fullständigt onödiga. Då herr Hallén slog sig med en fariseisk gest för sitt eget hjärta: här finns den verkliga bildningen men där borta på den andra kanten utbildningen, så vill jag säga herr Hallén, att det är en smakfråga, om herr Hallén eller jag i denna fråga, liksom de olika lägren i övrigt, äro mer eller mindre bildade. Jag tillåter mig hänvisa till, att i utskottets betänkande har man dock sagt

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

ifrån, att det finns en grupp antivaccinatörer, som äro vetenskapligt utbildade skriftställare, som samvetsgrant och ofta, såsom det står, med stort skarpsinne framföra sina argument. Saken är den, att här står sakkunskap mot sakkunskap, medicinsk bildning mot medicinsk bildning. Jag tror att herr Hallén och jag kunna taga varandra i hand. Det finns på bådas våra sidor fullt sakkunniga vetenskapsmän, som förfäkta mot varandra fullt stridande meningar. Jag vill icke klandra herr Halléns sakkunniga, dem som han ser upp till såsom auktoriteter, men jag tillåter mig att på samma gång även själv kräva respekt för en sådan man som professor Israel Holmgren, chef för Serafimerlasaretet. Han står i denna fråga på precis samma linje som jag, och herr Hallén och jag äro i vetenskapligt hänseende ungefär lika ovärdiga att lösa den mannens skoremnar. När saken är sådan, varför då draga in sådana argument — herr Branting var förresten inne på samma linje — att här står å ena sidan vetenskapen och å andra sidan missaktning för vetenskapen. En sådan argumentation är falsk och tillhör absolut icke en sådan debatt som denna.

Vidare tillåter jag mig något litet gå in på det som vanligt synnerligen intelligenta anförande, som min gamle vän Rickard Sandler hade. Jag tillåter mig då först säga, att herr Sinders anförande föreföll mig vara nästan för intelligent. Han vann mera än han själv åsyftade, ty han vred ett synnerligen starkt vapen ur herr civilministerns händer. När nämligen herr civilministern säger, att om vi avslå lagen, då får man någonting, som är mycket dåligt ifråga om skydd gentemot kopporna, så säger däremot herr Sandler med sin intelligens, att om vi avslå lagen, så få vi den gamla vaccinationsstadgan, och den föreskriver större tvång än den nu föreslagna lagen. Den stadgar, att barnen skola vaccineras vid två års ålder, men det nu föreliggande förslaget vid sex års ålder. Man skall alltså enligt herr Sinders mening rent av skydda sig bättre mot kopporna ifall man hade den gamla stadgan än med den nu föreslagna vaccinationslagen. Jag djärves påstå, att herr Sinders argumentation slår ihjäl herr civilministerns argumentation. Jag vet icke, om herr civilministern är tacksam för det, men jag tillåter mig dock slå fast, att så verkade åtminstone på mig den av herr Sandler förebragta argumentationen. Vidare sade herr Sandler, att den nya vaccinationslagen skulle skapa en hel del andra fördelar. Han talade t. ex. om användningen av animal vaccin. Ja, för all del, men vad hindrar medicinalstyrelsen att även nu med den gamla stadgan använda animal vaccin? Det finns ingenting som hindrar detta, utan tvärtom är det, såvitt jag förstår, dess skyldighet även nu att så långt görligt använda den animala vaccinen.

Till sist, det vädjades av herr Branting, och det var, miss-tänker jag, det stora anförande, som skulle avgöra denna frågas utgång. Det var herr Branting, som skulle göra det under

fjölårets debatt. Det lyckades den gången icke, och jag vill hoppas, att herr Branting icke heller nu, ens med herr Edéns benägna hjälp, skall lyckas avgöra frågan denna gång. Jag vädjar till kammaren att stå fast även i år på den ståndpunkt, som kammaren i fjöl intog. Det visar sig, att den ståndpunkten är fullkomligt hållbar och det är icke möjligt att söndersmula densamma. Herr Branting lockade synnerligen vackert och sade, att om vi ta den nya lagen i år, visserligen utan samvetsklausul, så få vi nästa år eller kanske litet längre fram i tiden möjlighet till en ny klausul. Då äro motståndarna så snälla och beskedliga och möra, att de utan starkt motstånd genast ge efter för våra s. k. samvetsbetänkligheter. Det är mig veterligen första gången, som den argumentationen kommer från herr Brantings sida. Vi bruka icke på den sida, där herr Branting och jag själv samtidigt stå, säga: låtom oss först taga vad som föreslås, sedan kommer första kammaren längre fram i tiden att vara så snäll och vänlig och ta vad vi vilja. Anej, herr Branting, vi veta såsom gamla demokrater sedan länge båda två, att en fågel i handen är bättre än tio i skogen. Och det är av den anledningen, för att visserligen få dragas med den gamla stadgan nu men för att få utsikt att inom kort tid erhålla en väsentligt bättre lag än den av regeringen nu föreslagna, som jag tillåter mig yrka avslag både på regeringens förslag och även på utskottets hemställan.

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag har begärt ordet för att något motivera mitt instämmande i herr Erikssons i Grängesberg anförande. Även har jag velat ge mitt lilla bidrag till kritik av den uppfattning, som gjort sig gällande på många håll här i kammaren, att här skulle stå en kamp mellan vetenskapen å ena sidan och den ovetenskapliga och ovederhäftiga folkstämningen å den andra. Förhåller det sig icke i själva verket så, mina herrar, att det om oss allesammans — kanske med undantag för läkarna — kan sägas, att vi icke förstå denna sak det allra minsta. Jag och herr Hallén äro fullkomligt okunniga om hur det verkligen förhåller sig med denna sak.

Hur skall man då ställa sig inför ett sådant faktum? Ja, vi ha ingenting annat att göra säger man än att lita på auktoriteterna, de vetenskapliga auktoriteterna. Vad detta vill säga känner jag till litet grand. Jag har i likhet med mina kamrater bland domarena haft tillfälle att bedöma vetenskapen, och jag har tillåtit mig att icke blott å egna utan även å många andra domares vägnar framlägga en motion angående psykiatrins tillämpning i det levande livet. Jag har även långa tider varit i vissa befattningar fästad vid olika vetenskapliga samfund och anstalter och funnit, att vetenskapsmännen äro hyggliga och samvetsgranna människor, men liksom vi andra syndare ha även de sin begränsning, och detta gäller även, och icke minst, deras vetenskap. Detta är det levande intryck, som jag fått av vetenskapen, och när man därför kommer och säger till mig: tro bara på den officiella vetenskapen och de vetenskapliga auktoriteterna, så

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.

(Forts.)

sätter jag mig genast på bakbenen, ty jag vill icke på detta sätt bli överrumplad. Det är så ofantligt mycket under solen, mina herrar, som den s. k. officiella vetenskapen icke alls begriper ännu. Herr Sandler har ju också medgivit, att vetenskapen kanske ännu icke sagt sitt sista ord i det här ifrågavarande fallet. Det kan således mycket väl hända, att det kommer en tid, då man säger, att allt, som man nu sagt, varit alldeles tokigt. Jag vill icke bestämt påstå, att detta skall inträffa, men man kan mycket väl tänka sig möjligheten av att det inträffar.

Nu är det en företeelse, som ni nog märkt under denna debatt, nämligen att ju större en officiell politisk auktoritet är, ju mera blint tror han på sina likar, de vetenskapliga auktoriteterna. Det hör till systemet, till funktionarismens system, att man måste tro på varandra, ty därigenom upprätthåller man sin egen auktoritet på samma gång.

Här föreligger nu ett fall, där de djupa lederna i tysthet ännu tvivla, och jag uppmanar er, mina herrar, behållen edra tvivel, tills ni fått en verklig egen inre övertygelse om, att ni kan lita på vederbörande och följ dem icke i blindo utan att tänka själva. Jag känner så väl till den där ömsesidiga auktoritetsdyrkan av auktoriteterna själva. Det är på grund av denna, som alla missförhållanden upprätthållas här i världen och som vi komma så ofantligt litet framåt.

Emellertid får jag uppriktigt bekänna, att jag till denna riksdag icke studerat denna sak vidare, men till förra riksdagen läste jag en del saker, och resultatet av mina studier blev blott det, att jag kunde konstatera, att jag fortfarande ingenting begrep. Det intryck, jag mellertid fick, var att saken visserligen icke var fullt klar, men att det dock föreföll mig som om denna skyddskoppympning skulle ha gjort nytta. I känslan härav har jag böjt mig för auktoriteterna i viss mån och är med om att en lagstiftning i frågan kommer till stånd. Jag vågar därför icke gå med dem, som motsätta sig all lagstiftning i denna sak. På den frågan däremot, huruvida skyddskoppympningen även har sin skuggsida, om den kan framkalla andra sjukdomar, kanske till och med i många fall grundläggga tuberkulos, ha de s. k. auktoriteterna aldrig med allvar inlåtit sig; den frågan ha de på det hela taget skjutit undan med några lätta axelryckningar. Av vad man fått läsa angående denna sak och av intyg från somliga andra auktoriteter — vilka jag visserligen medger utgöra en minoritet — framgår dock synes mig, att här är en lucka, en sjuk punkt. Detta gör, att folket i sitt innersta medvetande känner, att här icke finnas riktigt så klara papper, att de med fullt förtroende kunna utlämna sina barn; de se dessa exempel, som påtagligt vittna om, att man icke bör hysa obetingat och fullt förtroende och tillit till auktoriteterna.

Under sådana förhållanden finner jag, att detta sätt att lagstifta i denna fråga är oerhört oklokt. Jag tror aldrig, att den berömda lagstiftaren Solon, som man ju brukar åberopa, skulle ha framlagt en sådan lag utan att åtminstone ha givit åt folket en samvetsklausul, så att folket fått lugna sig tills vidare och se tiden an.

Nu säger man: denna lagstiftning medför så många fördelar, att vi därför böra antaga den. Akta er för detta resonemang, mina herrar! Vi veta ännu icke, huru dessa löften om fördelar komma att gå i uppfyllelse. Vi böra icke släppa det berättigade kravet på en samvetsklausul, därför att vi i stället för en sådan få löften om förbättringar i andra avseenden. Detta är ett övergrepp, som man måste reagera emot, och får man vänta på de där andra fördelarna, så blir det icke folkets fel, som ville ha en samvetsklausul, utan deras, som velat påtvinga oss en lagstiftning utan samvetsklausul.

Vidare har här sagts, särskilt av herr Branting, att vi gott kunna antaga lagen nu sådan som den är, och sedan, om det skulle visa sig, att den i något avseende är olämplig, kunna vi ju få förbättringar däri. På den kroken skola vi naturligtvis minst av allt nappa. Ty vad inträffar då i det levande livet när vi sålunda fått denna lag? Jo, missförhållandena få sköta sig själva. Ensittarna ute på landsbygden och de fattiga i städerna, som icke ha råd att ställa till med många inlagor och processer, dem bryr sig ingen människa om. Och icke skola vi inbilla oss, att medicinalstyrelsen och dess tjänstemän draga i härnad för att hjälpa dessa människor, som råkat ut för missförhållanden. Så har aldrig inträffat, och om det skulle inträffa, så kunna vi vara övertygade om, att första kammaren icke komme att fästa det allra ringaste avseende vid ett sådant försök till ny lagstiftning. Av gammal och rik erfarenhet känna vi ju alla till detta. Låt oss därför taga saken precis som den ligger nu och icke låta kugga oss!

Vidare omnämnde också herr Branting, att vi socialdemokrater, vi s. k. partivänner — ja, som bekant äro vi icke så vidare vänner inom partiet, men det är i alla fall en yttre beteckning, som sammanhåller oss, och för övrigt har ju den polemik, som förra året förekom mellan herr Branting och mig, i år något utjämnat sig, och vi ha börjat anslå mildare toner i trötthetens tecken — herr Branting sade alltså, att vi socialdemokrater alltid stått på vetenskapens ståndpunkt. Ja, det är sant, men det göra vi ju litet var. Det är icke någon särskild egenskap hos det socialdemokratiska partiet. Det göra alla partier. Och när vetenskapen sagt sitt sista ord i en fråga, då böra vi alla böja oss, men innan detta skett, vill jag råda mina partivänner att akta sig för att blint tro på vetenskapen utan tvivla.

Man brukar säga, att man icke skall lagstifta i strid med folkets rättsmedvetande. Men det är just vad man gör i denna lag om skyddskomppymning. Ty det är ett faktum, att hos en stor del av folket finns en djupt rotad rädsla för denna ymning, och denna rädsla har även många sakkunniga förespråkare. Jag tror därför icke, det är rätt att gå bröstganges till väga och försöka bryta ned motståndet med lagar, som — säga vad man vill — ändock äro ett uttryck för pickellhuveprincipen. Det är enligt min mening bäst att lagstifta i Solons anda och ge åt svenska folket en samvetsklausul, som andra kammarens majoritet uttalat sig för. Jag försäkrar er, mina herrar, att vi komma mycket längre på den vägen. Då lugnar sig folket, när de se, att det tagits hänsyn till deras rätts-

Ang. lag om
skyddskomppymning.
(Forts.)

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

medvetande, och en mängd personer, som utan verklig grund varit oroliga, komma så småningom att frivilligt underkasta sig lagen. Och så skola vi kanske finna till vår stora överraskning och glädje, att den där samvetsklausulen var en riktig och lagom utväg för dem, som hade verkliga samvetsbetänkligheter eller för övrigt betänkligheter av vad slag som helst, ty betänkligheter äro alltid faktorer, som man måste räkna med. Skulle vi då, sedan vi fått nya erfarenheter, finna, att betänkligheterna verkat på något sätt ofördelaktigt, så kunde vi lägga fram förslag till nya lagar. Då finge båda kamrarna sitt ord med i saken, och den komme icke att ligga ensamt i första kammarens hand.

I den engelska lagen om skyddskoppympning finnes en sådan samvetsklausul. Varför skulle icke vi kunna vara lika förståndiga i detta fall som man varit i England? Varför skulle vi använda tvångsmedelssystemet, det där auktoritetssystemet, att slå ned folket under lagarna bara därför, att folket icke vill en sak? Nej, låt folket vara med i lagstiftningen med sin egen vilja, med rätt få göra sin vilja gällande vid lagarnas tillämpning, som folket här skulle få tillfälle att göra genom en ordentlig samvetsklausul.

Vad skulle det för övrigt icke bli för ett spektakel, om andra kammaren nu avslöge en sådan fordran? I fjol sade ju kammaren ifrån, att den ville ha en samvetsklausul. Så kommer nu regeringen i år fram med en sådan — visserligen en mycket dålig, men i alla fall bättre än ingen alls, ty den skulle dock bereda utvägar i behjärtansvärda fall — och då skulle andra kammaren så desavouera sin förra ståndpunkt, att den slår ihjäl även denna lilla hjälp och helt kastar sig i armarna på första kammaren och på de s. k. auktoriteterna.

Jag kan i frågans nuvarande läge — då första kammaren redan sagt nej till ett skrivelseförslag — ur alla möjliga synpunkter betraktat icke göra något annat än instämma i det under debatten framställda yrkandet om avslag å utskottets förslag.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet von Sydow: Herr talman, mina herrar! Jag har blivit uppkallad av den siste ärade talarens anförande. Han ville med smekande toner ingiva kammaren den föreställningen, att här finnes en sjuk punkt, där läkarna och auktoriteterna dock stå oense, nämligen, huruvida icke i själva verket genom vaccinering tuberkulos och andra smittosamma sjukdomar kunna överföras på de ympade barnen. Jag nödgas förklara, att läkarna i den punkten ha tvistat, när det gällt humaniserad lymfa. Däremot är man, såvitt jag kunnat finna, fullkomligt ense därom, att vid användande av animal lymfa, som beredes under de betryggande former, som i detta land användas, faran för smittoöverföring är utesluten. Hans uppgift i det avseendet tror jag mig sålunda kunna bestrida.

Han varnade över huvud taget kammaren för att giva sig in på det farliga experimentet att antaga denna lag; och dock är, jag måste upprepa det, vad som här bjudes en väsentligen förbätt-

rad och humaniserad lagstiftning i förhållande till den nu gällande. Det är sålunda icke något farligt experiment att antaga lagen.

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)*

Vad angår samvetsklausulen, sådan den framlagts i Kungl. Maj:ts förslag, och för vilken herr Lindhagen åtminstone tycktes hysa vissa sympatier, tillåter jag mig påpeka, att genom bifall till § 1 är frågan ej ur världen, då yrkande under debatten framställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det kan komma under omröstningen senare i dag.

Herr Rydén i Malmö: Jag har begärt ordet för att svara på en saklig anmärkning, som herr Branting gjorde i sitt anförande.

Det, som tycktes vara för honom avgörande, var, att denna lag skulle innehålla så många förbättringar i förhållande till vad nu gäller, att man därför borde antaga den även utan samvetsklausul.

Jag vill bringa i kammarens erinran, att denna lag ej innehåller endast fördelar utan i väsentliga delar en skärpning av gällande lag. För att visa, att det hos lagen icke finnes endast en ljus sida utan även en annan, vill jag erinra om, att denna lag innehåller, att en värnpliktig, som icke fullgör sin vaccinationsplikt, skall straffas för brott mot krigslydnaden efter 71 och 79 §§ i strafflagen för krigsmakten. Jag vill därmed säga, att denna lag har två sidor. Om den i ett avseende är bättre, så få vi säga, att humanare är den icke, när den för frågan om de värnpliktigas vaccination under nämnda strafflag.

Jag skall ej upptaga kammarens tid längre, utan ber endast att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Hallén: Herr talman! Då jag nu begärt ordet, har jag endast tänkt svara min ärade kamrat Vennerström på ett par punkter.

Han tycktes förmena, att det vore med en viss beräkning, som jag tagit ställning till denna fråga. Om han också icke precis ville antyda, att jag vore någon advocatus diaboli, utan medgav, att formella hinder åtminstone funnos, (antagligen på grund av mitt ämbete) varför jag ej kunde vara det — en synnerligen vacker argumentering! Jag vill vidare erinra herr Vennerström, att han är den förste, som i en debatt mellan partivänner, fört in det vackra argumentet, att jag och kanske några andra, nu tjänade i regeringens vaktborg. Det är alldeles osant. Jag har aldrig försökt att med mina obetydliga krafter kläda skott för den nuvarande regeringen som sådan. Den pilen träffade alltså ej, men om man kan inregistrera argumentet såsom ett lojalt medel eller såsom värdigt en advocatus diaboli, det får kammaren avgöra.

Som en annan synpunkt i denna inbördes strid mellan partivänner, som naturligtvis äger rum, då det gäller en partilös fråga,

Ang. lag om
skyddsskopp-
ympning.
(Forts.)

erinrar herr Vennerström om, att jag tycktes froterra mig med spetsarna inom partiet och tycka om att vara i så pass remarkabelt sällskap. Det kunde ifrågasättas, menade han, om icke han hade mera intim kontakt med det folkdjup, vars röst man ej fick förakta. Man lärer även här kunna ifrågasätta, om denna »problemställning» är lojal.

Jag vill sluta med att säga, att jag visst icke försökt påpeka, att de partivänner, som nu påyrka avslag, kommit i en löjlig ställning *därför*, att de ha högermän på sin sida. Det ha ju även vi. Man har pekat på herr Lindman som en synnerligen suspekt följeslagare till oss. Det är ej den saken jag velat påpeka, när det talats om obrutna fronter. Det är verkligen en obruten front så till vida, som den officiella sakkunskapen i denna fråga är med ytterst få undantag på den ena linjen. Men däremot kan herr Vennerström näppeligen påstå, att den i vårt land förefintliga sekteristiska obskurantismen ej finnes mangrant på den andra sidan.

Herr Edén: Herr talman! Jag har naturligtvis icke begärt ordet för att försöka efter denna långvariga debatt komma med några nya argument, utan närmast för att även i min mån bidra till att visa, att denna fråga ej är en partifråga. Jag säger min mening ej å mitt partis vägnar utan endast för min personliga del, och det är mig ett sant nöje att därvid befinna mig på samma linje som herrar Lindman och Branting.

Jag utgår därifrån, att när vaccinationsfrågan just under dessa sista två år blivit så betydelsefull och av regeringen föres fram gång på gång, så beror det på de särskilda tidsomständigheterna, som göra, att vi verkligen ha skäl att alldeles särskilt se till, huru vi äro hygieniskt rustade just nu gent emot de faror för epidemier, som kunna hota. Man har gjort sitt bästa för att förringa dessa faror. Man har påmint om, att när de varnande rösterna i fjor pekade på smittofarorna från den trafik, mellan de krigförande, som komme att gå genom Sverige, så bleve de rösterna icke sannspådda — trafiken har fortgått, men verkningarna därav ha ej visat sig vara sådana, som man spådde, och allt har på det hela taget gått bra. Det förefaller mig dock att vara ett ganska lätt sinnigt resonemang att så tala. Om det nu också har gått väl hitintills, så kan det icke bestridas — det böra icke ens de vilka nu som kraftigast bekämpa lagen kunna göra — att farorna ha funnits att de återkomma, och att de med all sannolikhet komma tillbaka starkare än någonsin efter krigets slut, då hela massorna av de krigförande arméerna komma hem igen och skola återinträda i det normala samfundslivet. Då gäller det att stå färdig även i ett land som vårt att möta de smittofaror, som följa med de från skyttegravar och stridslinjer återkommande miljonerna, och då räcker det ej alls, så som herr Lindman nyss påpekat, att man i det ögonblicket försöker i hast vidtaga provisoriska åtgärder. Ha vi ej gjort oss i ordning förut, är det då för sent att kunna uträtta något.

Den andra frågan blir då den, om denna lag verkligen har något

så väsentligt värde, att man kan säga, att vi hjälpa oss mot farorna genom dess antagande. Efter mitt förmenande är det fullkomligt obestriddligt, att så är. Hela den gamla ordningen för vaccinationen är ju en form, som ej kan upprätthållas, och detta av många skäl, framför allt på grund av de opraktiska anordningarna för vaccinationen hitintills. Samhället har för litet tagit hand om hela saken och för mycket överlämnat åt den enskilde att bekosta den, åt enskilda och kommuner att utföra den och detta har haft till följd, att man i stor utsträckning saknat både goda vaccinatörer och god vaccin. Den nu föreslagna lagen medför, såsom gång på gång påpekats, de allra mest väsentliga förbättringar. Jag undrar, om ej åtminstone åtskilliga av de herrar, som så ivrigt talat mot tvånget, skulle vilja medgiva, att en högst väsentlig anledning till farhågorna och rädslan för vaccinationen just är det otillfredsställande skick, under vilket densamma försiggått i landet. Det är ju mycket naturligt, att man har blivit rädd och även att olyckor kunnat inträffa med de hittillsvarande mycket klena anstalterna för vaccinationen, med de alldeles otillräckliga garantierna för, att den skötes på det sätt, varpå den bör skötas, med det otillräckliga iakttagandet av renlighet från en del vaccinatörers sida och även från den, som har barnet i vård, och med den dåliga vaccin, varmed man ibland fått nöja sig. Om dessa missförhållanden ej funnits, skulle det med all säkerhet ha varit en mycket svagare resonans för den häftiga rörelsen mot vaccinationen. Men dessa missförhållanden bli just undanröjda genom den lag, som Kungl. Maj:t nu framlagt. Det hela lägges på samhället som dess åliggande, läkare utför vaccinationen, animal vaccin måste användas, och samtliga kostnader bestridas av staten. Man får väl ändå medgiva, att frågan om själva vaccinationen därigenom kommit i ett helt annat läge, än den haft förut.

Nu påstås emellertid från vissa håll, att vetenskapen ej skulle vara enig i sin uppfattning om vaccinationens fördelar, och en talare från Västernorrlands län citerade nyss i det syftet en synnerligen framstående, praktiskt verksam medicinsk vetenskapsman i Stockholm, professor Israel Holmgren, om vilken han påstod, att denne framstående läkare vore av samma mening som han och hans medmotionär, herr Bernhard Eriksson. Uttalandet förvånade mig genast i högsta grad, och jag fann anledning att taga fram det yttrande, som väl den ärade motionären torde ha syftat på. Jag finner av det yttrandet, att ett par punkter ha så stor betydelse, att det är skäl att bifoga dem till kammarens protokoll — till belysning av det påstående herr Vennerström därom gjort. Professor Holmgren uttalar ifråga om vaccinationen i princip följande: »Vad den frågan beträffar, framgår av medicinalstyrelsens ifrågavarande betänkande, att ingen anledning finnes att betvivla, att den s. k. vaccinationen lämnar ett skydd mot smittkoppor, som för viss tid är absolut och för en ytterligare tid sedan relativt. Vidare framgår av betänkandet, att erfarenheten icke bekräftar de från en del håll framkastade farhågorna, att vaccinationen skulle medföra skadliga biverkningar på organismen. Vaccinationen är sålunda i stånd att utan risk för

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

hälsotillståndet i övrigt skydda den ympade individen mot smittkoppor.» Hur herr Vennerström kan få detta att väl gå ihop med den anda, som genomgår motionen och hans anförande i dag, är för mig fullkomligt oförklarligt. Ty i detta uttalande är vaccinationens bestämda nytta fastslagen just av professor Holmgren och till yttermera visso också fastslaget, att efter hans personliga mening man icke har skäl för farhågan, att vaccinationen skulle medföra skadliga biverkningar på organismen.

En annan sak är, att professor Holmgren har *vissa* tvivel om *behövligheten av obligatorisk skyddskoppympning för barn*.

På den punkten har han ställt sig något tvekande. Men detta är en helt annan fråga än den om hela vaccinationens principiella betydelse i striden emot smittkopporna, och den bör icke förvanskas på sådant sätt som skett här i dag. För övrigt är det väl bekant, att professor Holmgren med denna sin uppfattning, att man skulle kunna umbära den obligatoriska vaccinationen för barnen, står så gott som ensam inom den svenska läkarkåren. Det är icke alls något underkännande av hans vetenskapliga betydenhet, om detta påpekas, utan det blir naturligtvis en praktisk fråga, huruvida man tror eller huruvida man icke tror, att man skall kunna umbära den obligatoriska barnympningen. Och i frågan, huruvida man vid andra tillfällen bör tillgripa obligatorisk ympning, exempelvis för de värnpliktige eller vid utbrytande epidemi, har professor Holmgren, såvitt jag känner, icke uttalat en sådan mening, som herr Vennerström och hans medmotionär hysa.

Jag tror nog, att vi ändå kunna vara överens om att praktiskt taget är den objektiva läkarvetenskapen enig om det synnerligen stora värde, som detta medel har i striden mot en av de farligaste folksjukdomar vi historiskt känna från senare tider. Läkarvetenskapen anser sig behöva detta medel. Under sådana förhållanden är det för mig alldeles klart, att jag icke kan taga på mitt ansvar att bidra till att denna vetenskap icke skulle få det medel, som den behöver för hela folkets och nationens hälsa, framför allt vid en så kritisk tidpunkt som den nuvarande.

Däremot svaras då: det må så vara; inför en förbättrad och om man så vill även något skärpt vaccinationslag; men låt oss bara få in samvetsklausulen, ty det går icke an att man skall tvinga folksamveten i en sådan här sak. Eller som herr Vennerström nyss yttrade i sitt senaste anförande: han kunde möjligen, om jag fattade honom rätt, offra sin egen övertygelse om vad som vore det rätta, om det gällde honom själv, och foga sig i en av samhället honom pålagd plikt, men han kunde icke förmå sig till att handla så för ett barn, en annan individ, om han vore övertygad om att det för detta barn vore skadligt. Jag kan icke hjälpa, att med all respekt för deras ärliga mening, som åtminstone på vissa håll arbetat emot lagens antagande utan en samvetsklausul, så måste jag dock säga mig, att det ligger något fullkomligt ohållbart i detta resonemang. Vad är det för mening att tala om att det är »samvetet», som gör att man icke vill vara med om vaccinationen? Mitt samvete har, såvitt jag förstår,

med denna sak mycket litet att skaffa, såvitt man icke under begreppet samvete för in någonting alldeles nytt, som icke annars brukar tagas in under detta ord. Här gäller det den frågan: tror jag, att vaccinationen är skadlig eller tror jag det icke? Och om jag tror, att vaccinationen är skadlig, skall då detta anses innebära ett utslag av mitt samvete, som staten måste respektera? Så kan icke vara förhållandet. Om en människa tror, att vaccinationen är skadlig, så grundar detta sig icke på någon rättskänsla, någon från hennes allra innersta kommande impuls, som säger henne, att det och det är för henne en sanning, såsom när man kan tala om rätt och orätt exempelvis i religiösa ting. Utan det beror på att denna människa har på ett eller annat sätt fått i sig inplantad en uppfattning i en rent praktisk vetenskaplig fråga, där hon icke själv har förutsättningarna att bedöma, om det finns tillräcklig grund för denna uppfattning eller ej. Det är, som herr Vennerström liksom även andra sagt, så att i denna fråga äro vi lika litet sakkunniga, den ene som den andre. Men när så är förhållandet, så är det verkligen min bestämda övertygelse, att då ha vi, den ene som den andre, icke annat att göra än att efter bästa förstånd följa dem, som på detta område äro verkligt sakkunniga. Och här duger det icke att taga vad som kunde betecknas som civil sakkunskap till hjälp, utan här är det dock läkarvetenskapens genom århundraden samlade erfarenhet och genom århundraden framarbetade rön, som måste fälla utslaget. Det gives icke något annat utslag.

Herr Branting har nyss pekat på att om man kräver samvetsfrihet ifråga om vaccinationen, kunde man lika gärna kräva det ifråga om skoltvånget. Jag skulle kunna fullfölja jämförelsen och säga, att om man kräver samvetsfrihet ifråga om denna hygieniska åtgärd, så kunde man med samma skäl säga, att exempelvis en person, som kommer in på ett sjukhus, skulle av sitt samvete kunna känna sig förhindrad att låta ordentligt bada sig, innan han undergår en operation. Över huvud taget skulle på vilket område som helst denna besynnerliga samvetsklausul kunna tillämpas. Det upplöser alla vanliga begrepp och allt logiskt sammanhang, om man här talar om samvetsnöd. Låt det hela vara vad det är, en inrotad misstro mot en praktisk-hygienisk åtgärd, men försök icke komma med »samvetet» i fråga om uppfattningen av vaccinationens nytta, ty det har med den saken verkligen ingenting att skaffa.

Om detta är fallet, då är det min bestämda övertygelse, att staten, samhället har icke blott rättighet utan även skyldighet att gå till en lagstiftning, som, om det är nödvändigt, bryter emot denna övertygelse, vilken finnes på vissa håll, för att föra fram en fråga, som staten själv finner vara av en djup och genomgripande betydelse. Det är detta som skett. Och jag tror icke det går an, att man förskansar sig bakom talet om att man vid ett annat tillfälle kan vara med på lagen *med* samvetsklausul. Det är i detta ögonblick icke möjligt för mig att fatta, hur man kan få fram en lag med en sådan klausul, som å ena sidan tillfredsställer dem, som nu hålla på klausulen, och å andra sidan tillfredsställer samhällets krav på att

*Ang. lag om
skyddskopp-
ymning.
(Forts.)*

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

lagen skall vara effektiv. Kungl. Maj:t har gjort försöket till detta trolleri och icke lyckats, såsom från alla håll konstaterats. Då är det väl icke värt att tro, att det skall gå bättre vid ett annat tillfälle.

Jag skall för resten påpeka, huru efter min uppfattning den inre ihåligheten i hela denna tankegång om en samvetsklausul kommer ohöjdt fram, när man läser yrkandet i den motion, som väl är huvudmotionen på deras sida, vilka hålla på samvetsklausulen. Detta yrkande lyder i herrar Vennerströms och Erikssons i Grängesberg motion i den viktigaste punkten på följande sätt: »Ympningsplikt enligt 1 mom. föreligger icke i de fall, att den, som är ansvarig för barns befordrande till ympning inom tiden för ympningspliktens fullgörande vid personlig inställelse, i Stockholm hos överståthållareämbetet, i annan stad hos magistraten och på landet hos kronofogden eller länsmannen i orten, avgivit skriftlig försäkran på heder och samvete» — nu kommer det viktigaste — »att han anser skyddskoppympningen kunna medföra skada för barnets hälsa.» Förstår man ändå icke, att genom en sådan förklaring gör man till domare den fader, moder eller anhörige, som kommer fram och förklarar: jag anser, att ympningen *kan* medföra skada för barnets hälsa. Tror man det är möjligt att få en lag effektiv, när man öppnar en sådan port på vid gavel för vem som helst att förklara: jag anser det och det. Då är hela lagens kraft och verkan eliminerad, och då står det icke till att få de resultat, som vi anse behöfliga och som man velat vinna genom lagens framläggande.

Jag torde härmed ha tillräckligt uppehållit mig vid samvetsklausulen, och jag har endast ett par ord att tillägga.

Herr Rydén i Malmö anförde i sitt första yttrande ett ord, som visst redan blivit bemött, men som gärna kan förtjäna en anmärkning till. Han betraktade det nu föreliggande lagförslaget som ett uttryck för att man ville ställa det svenska samhället under något slags »pickelhuveregemente». Sällan, förefaller det mig, har en bild varit mera olyckligt och olämpligt vald än just den bilden. Kallas det för »pickelhuveregemente», när man försöker i hela nationens hälsas intresse införa en lag, som strävar efter att förekomma en av de farligaste folksjukdomar som finnas? Kallas det för »pickelhuveregemente», när man i denna strävan stödjer sig på allt vad den medicinska vetenskapen inom alla länder lyckats få fram under mer än ett århundrade av insiktsfullt och hängivet arbete? Då vänder man upp och ned på alla begrepp. Mig förefaller det tvärtom, att vi, som rösta för lagförslaget, ställa oss under ett sådant regemente, som ledes av kärlek till barnen och till alla medborgares bästa, under förnuftets och den praktiskt verksamma människokärlekens regemente. Under det regementet behöver ingen i denna kammare vara rädd för att strida, även i den fråga som nu föreligger.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Pettersson* i Södertälje instämde häruti.

Herr Sandler: Jag tillät mig säga i mitt föregående anförande, att jag naturligtvis icke ansåge, att vetenskapen sagt sitt sista ord i denna fråga, och herr Lindhagen anknöt till detta den tanken, att det vore väl då lämpligt att vänta, tills vetenskapen sagt sitt sista ord. Men vi torde väl alla vara överens om, att i så fall få vi vänta, tills denna planet är kall och död, innan vetenskapen sagt sitt sista ord i denna liksom i andra vetenskapliga frågor. Jag måste också säga, att det är ett orimligt anspråk man ställer på den enskilde, om man säger, att han skall vänta med sitt omdöme, tills han skaffat sig all den fackmässiga utrustning, som i det moderna samhället kan stå till buds. Man kan icke göra mer än att man begagnar sitt eget förstånd, så långt det räcker, men sedan också erkänner, att det finns en gräns och att man vid den gränsen får lov att väga de argument, som komma från annat håll och mera sakkunnigt håll. Jag har sagt, att den vetenskapliga uppfattningen endast kan innebära en relativ sanning, och jag vidhåller naturligtvis detta. Men jag känner mig icke mycket tilltalad av om någon skulle vilja därav draga den slutsatsen, att eftersom vetenskapens slutsatser äro relativa sanningar, så får vem som helst tro ungefär vad som helst med lika grundade skäl som vetenskapsmannen, då han uttalar en sanning med relativ giltighet. Det är klart, att om inom fackmannavärlden det finnes delade meningar här, så få vi taga hänsyn till vad för skäl, som framföras från den ena och den andra sidan och även se efter, huru många som stå på på den ena och den andra ståndpunkten. Vad jag emellertid här i detta sammanhang framför allt reagerar emot är vad som möter en icke här, det vill jag icke säga, men många gånger där utanför. Så här säger vetenskapen heter det, men den är ju icke färdig med att svara på frågorna och därför anser man sig berättigad att i en viss fråga taga vilken charlatans omdöme som helst och slå detta tillsammans med vetenskapsmännens omdöme och såmedelst räkna ut något slags genomsnitt av detta samt presentera det som det sunda förnuftet.

Till sist vill jag anförä två obestriddiga fakta, som gälla själva sakfrågan. Vi ha en vaccinationsstadga för närvarande och äro erbjudna att få en ny lag. Det har diskuterats här dels om barnens ställning och dels om de samvetsömma föräldrarnas ställning. Hur ligger då saken? Om vi taga den nya lagen, så få de samvetsömma föräldrarna precis samma ställning som nu. De få ingen samvetsklausul, men de ha ingen nu heller. Föräldrarnas ställning blir alltså oförändrad. Men barnens ställning blir efter allas vittnesbörd bättre med den nya lagen än med den gamla stadgan. Jag kan icke förstå, om man vill anlägga speciellt den synpunkten att man skall utgå från barnets intresse, att man då vill motsätta sig att få denna lag.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Vennerström: Herr talman, mina herrar! Jag

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)*

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

skall bara be att få yttra ett par ord. Det var egentligen emot herr Hallén jag ville göra ett litet inlägg. Han ansåg, att jag sagt, att han kämpade i regeringens vaktborg. Men jag sade, att det var i denna fråga. Och han ansåg vidare, att jag skulle ha sagt, att han froterade sig med ledningen. Men jag tillade, att det var i denna fråga. Huru herr Hallén ställer sig i andra frågor har jag icke yttrat mig om, och det angår icke denna debatt, som herr Hallén mycket riktigt anmärkte.

Herr Hallén gjorde gällande, att obskurantismen i denna fråga befann sig på samma sida som jag. Jag skulle kunna vända om det och säga, att det andliga högmod, som också finnes på en del håll och som är skilt från verklig respekt för vetenskapen, finnes till stor del också i denna fråga och på samma sida som herr Hallén.

Herr Edén ryckte, som jag förutsåg, upp i den obrutna fronten Branting—Lindman—Edén. Jag skall icke granska hans ställning i denna obrutna front. Jag skall endast taga upp en liten detalj i hans yttrande om min och herr Erikssons i Grängesberg ställning till professor Holmgren. Jag hade sagt, att vi stå på samma linje som professor Holmgren. Herr Edén sade, att vi icke göra det. Jag förstår icke i detta fall herr Edéns uppfattning, och jag tror, att hans missuppfattning i denna fråga berodde icke på herr Eriksson i Grängesberg och mig utan säkerligen på herr Edén själv. Ty om herr Edén lyssnat till mitt anförande under förra årets debatt, så skulle han uppfattat, att jag sade klart ifrån att jag ställer mig på vaccinationens ståndpunkt, ehuru jag önskar en samvetsklausul. Och jag står alltjämt på samma ståndpunkt. Jag anser liksom professor Holmgren, att den första kamplinjen i striden mot smittkopporna är ett höjande av folkhygienien, den andra är desinfektion och isolering, den tredje är vaccination. Den är ett av vapnen, ehuru jag för min del icke anser, att det bör överdrivas så våldsamt, som man försöker göra på vissa olika håll.

Då jag har ordet, skall jag endast läsa upp ett litet uttalande som den holländska regeringen gjort med anledning av en framställning om införande av vaccinationstvång. Den holländska regeringen yttrar: »I denna sak får tvång icke finnas. Så mycket mindre som stor meningsolikhet är rådande mellan sakförståndiga av anseende, som uttalat sig i frågan. Om man antog, att vaccinationen vore skydd emot koppor, skulle ju det att icke vara vaccinerad innebära fara endast för den ovaccinerade.» Jag ställer mig på samma ståndpunkt som den holländska regeringen. Den må underkännas av herr Edén, men jag kan icke hjälpa, att där står jag, och där kommer jag att befinna mig i fortsättningen.

Jag yrkar bifall till min föregående framställning.

Herr Kaijser: Mina herrar! Jag skulle endast vilja meddela, att jag alldeles nyss fått underrättelse från medicinal-

styrelsen angående dessa personer uppe i Boden, som angripits av kopporna. Med anledning av herr Vennerströms yttrande telefonerade jag till medicinalstyrelsen och fick då den upplysningen, att de tre barnen icke voro vaccinerade. Vad Ström beträffar, så har han uppgivit sig ha blivit vaccinerad ett par tre gånger, senast för några år sedan i Köpenhamn; huruvida det var med framgång eller icke, kunde icke uppgivas. För övrigt om han skulle varit vaccinerad, så talar ju det bara för vaccinationens nytta, ty han har ju blivit frisk på mycket kort tid.

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o godkännande av utskottets förslag till förevarande paragraf, 2:o bifall till den av herrar Stärner och Igel avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o bifall till den reservation, som avgivits av herr Hult m. fl. samt 4:o avslag å föreliggande lagförslag; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 4:o upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i föreliggande förslag till lag om skyddskoppympning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit lagförslaget.

Omröstningen utföll med 95 ja mot 93 nej; och hade kammaren alltså godkänt förevarande paragraf.

För 2 § hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

2 §.

Barn skall undergå skyddskoppympning senast under det kalenderår, då det fyller sex år.

Uti sin ovannämnda motion hade herrar *Vennerström* och *Eriksson* i Grängesberg i avseende å denna paragraf hemställt, att i paragrafen måtte infogas ett 2 mom. av följande lydelse:

2 mom. Ympningsplikt enligt 1 mom. föreligger icke i de fall, att den, som är ansvarig för barns befordrande till ympning inom tiden för ympningspliktens fullgörande vid personlig anställelse, i Stockholm hos överståthållarämbetet, i annan stad hos magistraten och på landet hos kronofogden eller länsmannen i orten, avgivet

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

skriftlig försäkran på heder och samvete, att han anser skyddskopp-
ympningen kunna medföra skada för barnets hälsa, därjämte bifogande intyg av tjänsteläkare inom distriktet, att han vid personlig
inställelse med denne rådgjort om sina betänkligheter.

Paragrafen föredrogs, varefter ordet begärdes av

Herr Lindqvist i Kosta, som yttrade: Jag ber att få göra det yrkandet, att till 2 § måtte fogas ett 2 mom. i överensstämelse med det förslag, som är framställt av herrar Eriksson i Grängesberg och Vennerström. Detta moment skulle lyda: »Ympningsplikt enligt 1 mom. föreligger icke i de fall, att den, som är ansvarig för barns befordrande till ympning inom tiden för ympningspliktens fullgörande vid personlig inställelse, i Stockholm hos överståthållarämbetet, i annan stad hos magistraten och på landet hos kronofogden eller länsmannen i orten, avgivit skriftlig försäkran på heder och samvete, att han anser skyddskoppypningen kunna medföra skada för barnets hälsa, därjämte bifogande intyg av tjänsteläkare inom distriktet, att han vid personlig inställelse med denne rådgjort om sina betänkligheter.»

Jag ber att få framställa detta yrkande.

Vidare anförde

Herr Persson i Norrköping: Jag anhåller kort och gott att få yrka bifall till utskottets förslag. Med det beslut, som nyss fattats, torde väl den fråga, som den föregående talaren berörde, få anses vara avgjord, vadan ett bifall till utskottets förslag blott är en konsekvens av det beslut, som nyss fattats.

Herr Rydén i Malmö: Jag ber för min del att få instämma i det yrkande, som framstälts av herr Lindqvist i Kosta. Jag tycker, att när andra kammaren gått på den linjen att antaga lagen, är det rimligt, att man åtminstone sammanjämningsvis håller vägen öppen att få in en samvetsklausul; och jag tror, att det är möjligt att få det, om man här bifaller det förslag, som är framlagt i en motion av herrar Eriksson i Grängesberg och Vennerström, till vilket förslag herr Lindqvist i Kosta nu yrkat bifall.

Således, herr talman, ber jag att få instämma i herr Lindqvists i Kosta yrkande.

Herr Persson i Norrköping: Förhoppningen om sammanjämkning kan icke uppfyllas. Vi skola taga i betraktande, att första kammaren icke har antagit någon samvetsklausul. Fatta vi beslut i överensstämelse med herr Lindqvists i Kosta yrkande, finnes ingen möjlighet att på grund av de skiljaktiga besluten komma fram med ett sammanjämningsförslag.

Herr Rydén i Malmö: Jag vill dock framhålla, att vi få <sup>Ang. lag om skyddskopp-
gymning.</sup> sedermera, ifall vi bifalla detta yrkande, tillfälle att vid § 5 kunna framställa ett yrkande, som skulle kunna användas som ett bytesmedel vid en sammanjämkning. (Forts.)

Herr Edén: Herr talman! Jag blev verkligen överraskad, när herr Rydén i Malmö yrkade bifall till herr Lindqvists ändringsförslag och framställde detta så, som om därmed skulle kunna uppnås möjlighet till sammanjämkning med första kammarens beslut. Min högt ärade vän på Skånebanken vet lika bra som jag, eller kanske ännu bättre, att det är fullkomligt omöjligt att vinna en sammanjämkning på sådana linjer. För övrigt torde det väl ändå vara för kammaren uppenbart, att den långa debatt som vi nyss slutat egentligen rört sig om den frågan: samvetsklausul eller icke samvetsklausul. Debatten har gällt, huruvida det vore möjligt att acceptera en samvetsklausul på grundvalen av just detta motionsvis framställda förslag eller ej. Bakom yrkandet på avslag stodo, såvitt jag förstår, samtliga de, som hålla på samvetsklausulen, och bakom yrkandet på bifall stodo väl de, som ansågo, att man måste taga lagen även utan samvetsklausul. Jag hoppas därför för min del, att icke någon av kammarens ledamöter låter bibringa sig den övertygelsen, att man skulle kunna gå på det framställda yrkandet och ändå hoppas på ett resultat. Gör man det, är det endast för att i en ny votering vinna den majoritet för avslag, som man icke vann nyss.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Herr Christiernson: Jag vill blott säga, att för mig var det omöjligt att höra, vilket yrkande herr Lindqvist i Kosta framställde. Jag tror icke, att det berodde på att jag hade så dålig hörsel. Sedan har herr Rydén gått i borgen för detta förslag, men det är väl ändå så, att för att man över huvud taget skall kunna ingå i omprövning, huruvida man skall kunna rösta för ett förslag, bör man höra, vad det är för ett förslag, och jag hemställer, sedan det nu blivit litet mera tyst i kammaren, huruvida icke herr Lindqvist i Kosta ville precisera eller återupprepa sitt förslag, så att man får klart för sig, vad man har att rösta om, ifall det blir votering.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman! Det yrkande jag framställde återfinnes i lagutskottets utlåtande nr 22 på sid. 24, och jag tror, att det är tillräckligt, att jag hänvisar till detta. Om jag börjar läsa, kan det vara möjligt, att det finnes flera, som hava lika svag hörsel som herr Christiernson, och därför nöjer jag mig med att hänvisa till sid. 24 i utlåtandet. Samtliga herrarna hava säkerligen förut läst samma yrkande, som är framställt i en motion av herrar Eriksson i Grängesberg och Vennerström.

Herr Branting: Jag förstår icke meningen med att man,
Andra kammarens protokoll 1916. Nr 58.

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

sedan man voterat om lagen, nu gör ett yrkande att införa den princip om samvetsklausul, som blivit föreslagen i en motion av herrar Bernhard Eriksson och Vennerström. Faktiskt gällde ju föregående votering, ehuru den stod om avslag eller bifall, just frågan, om vi skulle gå för eller mot en sådan samvetsklausul. Varför denna votering skall upprepas, förefaller mig obegripligt. Jag hemställer om bifall till paragrafen, sådan som den är formulerad enligt utskottets förslag, och att man icke med anledning av den knappa röstövertikten försöker på omvägar ändra det resultat, som voteringen nyss givit.

Herr Lindqvist i Kosta: Jag kan icke finna annat än att jag har full rätt att göra ett yrkande om ett tillägg till 2 §. Vi hava nyss haft votering, men den gällde 1 §. Jag måste då säga, att det skulle vara besynnerligt, om det skulle anses oriktigt att här göra ett yrkande. Jag kommer också att framställa yrkande om votering, om så skulle behövas.

Herr Rydén i Malmö: Jag vill framhålla, att det dock yttrats från ett så auktoritativt håll som statsrådsbanken, att även om första punkten antoges, så stode frågan om eventuellt bifall till regeringens förslag till samvetsklausul öppen.

Jag har från flera ledamöter i lagutskottet erfarit, att de icke dela herr Perssons i Norrköping uppfattning, att det är stängt för en sammanjämkning. Vissa medlemmar av kammaren hava nu efter voteringen sagt, att de röstade ja, men att de skulle vilja stödja ett yrkande om införande av en samvetsklausul. Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att man gör sig skyldig till något, som kan anses vara oriktigt, om man framställer ett yrkande, som ger möjlighet för lagutskottet att över väga en sammanjämkningslinje.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Persson i Norrköping: Självfallet är, att de, som yrka bifall till herr Lindqvists i Kosta förslag, äro i sin fulla rätt, men antagandet att en sammanjämkning skall kunna ske är ett antagande, som icke kan gå i uppfyllelse på grund av den votering, som nyss pågick. Om nu mot förmodan denna votering skulle komma till ett annat resultat, så skulle detta leda till, att lagen faller, enär sammanjämkning mellan det beslut som första kammaren fattat i dag och andra kammarens beslut, därest denna kammare bifaller herr Erikssons i Grängesberg motion icke lärer på grund av karaktärsskillnaden mellan dessa båda beslut komma till stånd, vadan sålunda kammaren icke bör låta förleda sig till att tro, att någon sammanjämkning skall kunna ske.

Herr B o g r e n: Då jag instämde i herr Lindqvists yrkande, gjorde jag det icke med tanke på hur en blivande sammanjämkning skulle komma att te sig. Jag tror, att saken ligger så, att kammaren an-

tagit första paragrafen men är i sin fulla rätt att icke endast diskutera följande paragrafer utan även framställa yrkanden i avseende på dem. Jag menar, att här beträffande mer än en paragraf kommer att göras yrkanden, men detta är den första punkten, som vi äro skyldiga vår övertygelse att hålla mycket starkt på. Därför instämmer jag i herr Lindqvists yrkande men hoppas att såväl detta yrkande som andra, som eventuellt komma att framställas, skola ses realiter och icke med tanke på hur en sammanjämkning skall kunna ske. Det blir utskottets sak att avgöra.

Ang. lag om skyddskoppympning.
(Forts.)

Herr V e n n e r s t r ö m: Jag ber blott att få yrka bifall till herr Lindqvists i Kosta förslag. En och annan på ja-sidan hade nog den uppfattningen, att herr civilministern vinkade med en förhoppning om en klausul. Jag vädjar till alla dessa tveksamma att vid denna votering gå på herr Lindqvists förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, dels ock på godkännande av samma förslag med det tillägg, som under överläggningen yrkats av herr Lindqvist i Kosta; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 2 § i lagutskottets föreliggande förslag till lag om skyddskoppympning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt nämnda § med det tillägg, som under överläggningen föreslagits av herr Lindqvist i Kosta.

Voteringen utvisade 81 ja, men 86 nej, vadan kammaren godkänt paragrafen med det tillägg, som under överläggningen föreslagits av herr Lindqvist i Kosta.

Härefter yttrade

Herr L i n d m a n: Herr talman! Efter den utgång, som omröstningen om denna paragraf erhållit, kan jag icke underlåta att med herr talmannens tillåtelse säga några ord.

Såvitt jag uppfattat saken, hava vi vid behandlingen av den första paragrafen rört oss över hela lagförslaget. Det var väl ändå icke meningen hos någon här i kammaren, att man endast röstade om, huruvida första paragrafen skulle antagas eller icke, utan diskussionen rörde sig väsentligt om samvetsklausulen och det var den, som låg till grund för debatten och även för det beslut, som fattades.

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

I detta beslut avslogs det förslag om skrivelse, som framförts i reservationen, men detta skrivelseförslag innebar i huvudsak detsamma som det beslut som kammaren nu fattat, fast med en viss formulering.

Formellt kan naturligtvis icke mot detta göras någon anmärkning och jag avser heller icke att med mitt yttrande göra detta. Men jag vågar dock säga, att det enligt min mening är ett tillvägagångssätt, som jag anser icke borde hava förekommit här, ty när den första paragrafen var behandlad, så avlägsnade sig åtskilliga av kammarens ledamöter, och då berodde det alltså på en slump, huruvida denna paragraf antogs på det ena eller andra sättet.

Herr talman, jag ber att få inlägga en reservation mot det beslut som här fattats och mot detta tillvägagångssätt.

I detta anförande instämde herrar *Hallendorff*, *Åkerman*, *Lübeck*, *Kaijser*, *Andersson* i Knäppinge, *Vahlquist*, *Pettersson* i Bjälbo, *Petersson* i Lidingö villastad och *Lundblad*.

Herr *Vennerström*: Jag tillåter mig att gentemot herr *Lindman* erinra om, att de, som anslutit sig till herr *Lindqvists* förslag, icke endast hava, som herr *Lindman* medgav, den formella rätten utan på samma gång även den reella rätten. När det antyddes från civilministerns sida, att man möjligen skulle kunna få en samvetsklausul, hade man absolut den reella rätten att gå på det av herr *Lindqvist* i Kosta framlagda förslaget.

Herr *Branting*: Herr talman! Det är ju ett faktum, som röstsiffrorna utvisa, att åtskilliga av våra kamrater hava avlägsnat sig av olika anledningar ifrån voteringen, enär de ansågo, att saken var avgjord med den första voteringen. Hur det än må ställa sig i formellt hänseende, tror jag dock, att man bör tala ganska sakta om den »reella» rätten, som den föregående talaren kallade det, att försöka en kupp av det slag som här föreligger. Det kan vara tvevelsamt hur nu bör förfaras. Vi kunna mycket väl komma att stå inför den situationen, att utskottet uppmanar oss att åter fatta beslut om, huruvida vi vilja hava den andra paragrafen med eller utan detta tillägg. Då får kammaren på nytt pröva, om det finnes majoritet för den ene eller andra åskådningen. Men det vill jag hava sagt, att jag icke tror, att ett sådant system att söka stjälpå ett beslut genom att i en följande punkt uppriva detsamma är av den art, att det på längden blir gagneligt för dem, som tillämpa detta system.

Med herr *Branting* förenade sig herrar *Tengdahl* och *Westman*.

Herr *Rydén* i Malmö: Herr talman! Felet — om man kan säga, att något missförstånd uppstått här — ligger givetvis i den föredragningsordning, som framlagts från lagutskottets sida, då naturligtvis i första hand borde ha föredragits den paragraf, som rör

själva huvudfrågan. I så fall hade icke något tvivelsmål uppstått om huru man bort förfara. Emellertid vill jag säga, att det är egendomligt, att man på det sättet vill göra gällande, att det skulle vara någon kupp, när det från stadsrådsbänken antyddes en sådan möjlighet och det är kamrater i kammaren, som säga, att de tagit intryck därav, så att de röstat för 1 § i tanke att vid en kommande votering rörande en annan paragraf rösta för ett tillägg av en samvetsklausul. Den ståndpunkten blir således alldeles borteliminerad. Huru ha herrarna tänkt sig, att de skulle komma att rösta, som ville anta lagen med samvetsklausul? Det fanns ju ingen annan möjlighet därför. Man kan icke fatta ett beslut på det sätt, som skett, och nu säga, att ingen skulle vilja rösta därför. Jag böjer mig naturligtvis för det resultat, kammaren kommit till i fråga om själva lagen, men lagförslaget kan väl icke anses fallet därmed, att det blir tillfälle att taga i övervägande en sammanjämningslinje med en samvetsklausul. Jag har sökt bilda mig en uppfattning om, huru man skulle kunna lägga frågan, för att lagutskottet skall få ett bytesmedel i en sammanjämkning, och jag vill antyda det nu, för att man skall kunna tänka på den saken. För min del har jag tänkt mig föreslå, att när man kommer till § 3, man tager ut momenten a) och b), vilket jag anser vara den punkt, där man lämpligen kan få ett bytesmedel vid en blivande sammanjämkning. Jag vill naturligtvis icke vid det definitiva avgörandet ställa mig på den linjen, att man skulle borttaga dessa moment, men man har här en möjlighet att sammanjämkas; och då tänker jag mig en samvetsklausul något vidare än den Kungl. Maj:ts föreslaget, men icke så vittgående som den, som finns i herr Erikssons i Grängesberg motion. Och jag kan icke finna, att man behöver kasta sig över oss, som stå på denna sida, såsom om vi gjort något orätt i detta fall. Vi kunna icke hjälpa, att en del kamrater från båda sidorna gått hem. Men det är säkert, att även om alla varit närvarande, hade det ändå blivit en majoritet för det yrkande, som framstälts av oss vid § 2.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet von Sydow: Då man inblandat mitt namn i den tämligen pinsamma situation, som här uppkommit, ber jag få påpeka, att jag i mitt anförande endast omnämnde, att ett yrkande om bifall till *Kungl. Maj:ts* förslag under debatten framkommit. Däremot hade icke under debatten framkommit något yrkande i enlighet med det förslag, som herr Lindqvist nu framställt.

Herr Branting: Jag finner icke av de förklaringar som herr Rydén nu avgivit, någon anledning att ändra ett enda ord av vad jag nyss sade. Då det frågades, när de, som höllo på en samvetsklausul, skulle ha fått tillfälle att med den föredragningsordning, som här följts, göra sin mening gällande, så nödgas jag erinra om, att det var inte bara två, utan det var fyra yrkanden framställda i första voteringen och ibland dessa — såsom också herr Lindman erinrade

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

om — ett yrkande, som gick ut på en »skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande för riksdagen av nytt förslag till lag om skyddskoppympning med beaktande av de önskemål, som inom utskottet av oss förordats». Dessa önskemål äro i främsta rummet precis de önskemål, som nu i denna formulering ytterligare ha bragts under votering med känt resultat. Där fanns sålunda, om herrarna hade velat gå på samvetsklausulen och anse att det var några, som ville icke rösta avslag, men ta fasta på det, som har sagts under debatten från olika håll för den saken, möjlighet att skjuta fram den frågan i den voteringen. Men då läto herrarna den saken falla för att i stället komma till denna andra paragraf. Det anser jag vara ett icke fullt korrekt tillvägagångssätt, ehuru det naturligtvis formellt inte är möjligt att göra någon anmärkning däremot.

Herr Persson i Norrköping: Om herr Rydén's karakteristik av den första voteringens innebörd skulle vara riktig, skulle därav framgå, att ej mindre än 93 ledamöter av kammaren skulle ha röstat för rent avslag på lagen under alla förhållanden. Och det lära väl ej de, som röstade *nej* i första voteringen, vara med om att erkänna. Hans karakteristik av första voteringen kan därför omöjligt vara riktig. Och lika litet kan man anse hans försök att skapa möjlighet för en sammanjämkning riktigt, då han föreslår, att vi i en kommande paragraf skola stryka momenten a) och b) för att därigenom få möjligheten till sammanjämkning. Strykningen av dem kommer ännu mer att försvåra en sammanjämkning, som, enligt min uppfattning, redan i och med föregående votering är omöjliggjord.

Herr Edén: Herr talman! Jag skall inte på något sätt ingripa i den formella frågan angående tillbörligheten eller icke tillbörligheten utav den nya votering, som har påkallats vid 2 §. Jag kan dock inte underlåta att säga, att om det också *kan* tänkas, att här har funnits någon, som har röstat för § 1 under den förutsättningen, att man sedan skulle få fram en möjlighet till en samvetsklausul, så har vederligt detta icke alls kommit fram under debatten. Och de medlemmar av kammaren, som ha avlägsnat sig efter första voteringen ha utan tvivel gjort det i den bestämda övertygelsen, att saken nu var avgjord. Om man sålunda betraktar frågan på det sättet, att man spørjer sig, huruvida dessa herrars rätt, som nu gått, är tillbörligt beaktad med att kammaren på nytt alldeles oväntat tillgriper en votering, tror jag man får lov att säga, att så icke är förhållandet.

Jag skall emellertid i den saken icke vidare orda. Men jag skall peka på, vad som kommit fram angående det sätt, varpå den tillfälliga majoritet, som *nu* i denna nya votering har uppkommit, synes ha för avsikt att begagna sin nyss vunna seger. Herr Rydén har redan dragit upp linjerna. Det är inte nog med, att man nu lyckats få igenom en såvitt jag förstår, alldeles oantaglig samvetsklausul i § 2. Herr Rydén ställer också i utsikt, att man i § 3 skall stryka ett par av de allra viktigaste momenten för att, som herr

Rydén säger, ytterligare få ett kvittningsmedel i den blivande sammanjämkningen. Mig förefaller det, som om saken skulle ligga alldeles tvärtom. Skall det över huvud taget vara möjligt att komma till någon sammanjämkning, i så fall väl då med en samvetsklausul ungefär av den beskaffenhet, som Kungl. Maj:t har föreslagit, då lär det väl vara det sämsta denna kammare kan företaga sig att lasta på ytterligare några s. k. bytesmedel. Ty på så sätt driver man längre och längre fram på den vägen, där en sammanjämkning måste upptaga så starka ändringar i lagen, att dess antagande blir reellt omöjligt.

Jag har särskilt velat fästa uppmärksamheten på dessa förhållanden, därför att man ju gärna skulle önska, att det myckna arbete, som nedlagts på denna lag, icke släppes, medan ännu någon som helst möjlighet finnes att komma till ett resultat. Ur denna synpunkt synes det mig vara synnerligen önskvärt, trots den sena timmen och allt arbete, som ligger framför oss, att vi icke nu fortsätta överläggningen om följande paragrafer, innan det blir tillfälle för kammaren att mera mangrant samlas, eftersom det nu tycks vara meningen att taga upp en realdebatt igen under § 3. Men ett bifall till det yrkande herr Rydén ställt i utsikt i fråga om § 3 nu, med den majoritet, som kan finnas därför, det är då — det kan herr Rydén icke komma ifrån — att absolut göra slut på de möjligheter till en antaglig sammanjämkning, som ännu kunna finnas.

Herr Bogren: Man har velat göra gällande, att det skulle vara omöjligt att nu diskutera denna paragraf efter första voteeringen. Men med den erfarenhet jag har, har jag funnit, att det är en kutym i liknande fall, att man visserligen först har en principdebatt vid behandlingen av första paragrafen men att man senare mycket väl kan debattera om andra paragrafer.

Vidare vill jag, då man säger, att det är ogrannlaga att diskutera en paragraf, då en del av kammarens ledamöter avlägsnat sig, fästa uppmärksamheten på, att det måste vara dessa ledamöter bekant lika väl som oss, att vid denna paragraf var fäst en synnerligen viktig motion, som här skulle behandlas, och det är i anledning av denna motion, som kammaren nu har fattat sitt beslut. Jag kan inte alls finna, att vi ha gjort oss förtjänta av några förebräelser, varken milda eller än mindre i den skarpa form, som de äro uttalade här.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

§ 9.

Avgåvos följande nya motioner nämligen:

nr 260, av herr *Törnkvist m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 116, med förslag till lag om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 samt till lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder;

nr 261, av herrar *Persson* i Norrköping och *Svensson* i Eskilstuna, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 129, med förslag till lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.;

nr 262, av herrar *Öberg* och *Molin* i Dombäcksmark, nr 263, av herr *Karlsson* i Mo och nr 264, av herr *Olofsson* i Digernäs, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 142, angående statsbanebyggnader i Norrland;

nr 265, av herr *Molin* i Dombäcksmark, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 141, angående försäljning till Stockholms läns landsting av ett område av kronoegendomen Mörby i Stockholms län; samt

nr 266, av herr *Sundberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 111, med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Samtliga dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 10.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar av kabyssinredningen å vissa av flottans fartyg;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av gyroskopkompassanläggningar till vissa flottans fartyg;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 49 under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående förstärkning av arbetskrafterna hos kontrollstyrelsen;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbetslöshetens bekämpande;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av fonden för krigsfartygs byggande till anskaffning av två motorbåtar för rekognoscering av militärleder m. m.;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i avlöningsstaten för socialstyrelsen m. m.; och

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande av den vetenskapsakademien tillhöriga fastigheten nr 5 i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm; samt

från sammansatta bevillnings- och lagutskottet:
nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor
m. m. samt lag om ändrad lydelse av 8 kapitlet 25 § strafflagen.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,47 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
